

Nasilje u obitelji: izazov za policiju i pravosuđe

Greguraš, Renato

Professional thesis / Završni specijalistički

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:625429>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu

Poslijediplomski specijalistički studij iz kaznenopravnih

znanosti

RENATO GREGURAŠ

**NASILJE U OBITELJI:
IZAZOV ZA POLICIJU I PRAVOSUĐE**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Doc. dr. sc. ALEKSANDAR MARŠAVELSKI

ZAGREB, 2021.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. NASILJE U OBITELJI.....	4
2.1. Definiranje pojmova: Nasilje i Obitelj.....	5
2.1.1. Nasilje	5
2.1.2. Obitelj	7
3. POVJESNI PRIKAZ INKRIMINACIJE NASILJA U OBITELJI U RH OD NJEZINE SAMOSTALNOSTI DO DANAS	8
4. ZNAČAJNIJI MEĐUNARODNI PROPISI USMJERENI NA ZAŠTITU ŽRTAVA NASILJA U OBITELJI	13
4.1. Instrumenti Ujedinjenih naroda	13
4.1.1. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena - CEDAW	13
4.1.2. Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama	15
4.1.3. Konvencija o pravima djeteta	15
4.1.4. Opća deklaracija o pravima čovjeka iz 1948. godine	16
4.1.5. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima.....	16
4.1.6. Opća preporuka br. 35 Odbora za uklanjanje diskriminacije žena	16
4.1.7. Rezolucija komisije za ljudska prava 2003/45	17
4.2. Instrumenti Vijeća Europe	18
4.2.1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljni sloboda.....	18
4.2.2. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, tzv. Istanbulska konvencija.....	18
4.2.3. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom iz 2006. godine	20
4.3. Instrumenti Europske unije	20
4.3.1. Povelja o temeljnim pravima EU	20
5. ZAŠTITA OD OBITELJSKOG NASILJA SUKLADNO POZITIVNIM ZAKONSKIM PROPISIMA.....	22
5.1. Zakon o socijalnoj skrbi.....	24
5.2. Obiteljski zakon	24

5.3. Kazneni zakon.....	25
5.4. Zakon o kaznenom postupku i Zakon o sudovima za mladež	26
5.5. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela	27
5.6. Prekršajni zakon.....	28
5.7. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima	28
5.8. Zakon o zaštiti svjedoka.....	29
5.9. Zakon o suzbijanju diskriminacije.....	29
5.10. Zakon o ravnopravnosti spolova.....	30
5.11. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola.....	30
5.12. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	31
5.13. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.....	31
6. POJAVNI OBLICI NASILJA U OBITELJI	32
6.1. Tjelesno nasilje	33
6.2. Psihičko nasilje	34
6.3. Spolno nasilje.....	36
6.4. Ekonomsko nasilje.....	37
7. KAZNENO DJELO NASILJE U OBITELJI (čl.179.a KZ-a).....	39
7.1. Primjer iz prakse – Kazneno djelo Nasilje u obitelji	41
8. MOGUĆI KRITERIJI ZA RAZLIKOVANJE KAZNENOG DJELA OD PREKRŠAJA NASILJA U OBITELJI	45
9. PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA PROTIV OBITELJSKOG NASILJA.....	49
10. NASILJE MEĐU INTIMNIM PARTNERIMA KAO NAJČEŠĆI OBLIK NASILJA	54
11. ZAŠTITA ŽRTAVA OBITELJSKOG NASILJA.....	56
11.1. Mjere opreza	57
11.1.1. Plan nadzora provođenja mjere opreza od strane policije: analiza primjera iz prakse.....	60
11.2. Zaštitne mjere.....	64
11.2.1. Vrste zaštitnih mjera	64
11.2.2. Plan nadzora provođenja zaštitne mjere od strane policije: analiza primjera iz prakse.....	67

11.3. Sigurnosne mjere	71
11.3.1. Vrste sigurnosnih mjera	72
12. OBITELJSKO NASILJE – POLICIJSKI KUT PROMATRANJA KAO STRATEŠKI PROBLEM	74
13. NADLEŽNOST TIJELA ZA POSTUPANJE U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI	80
14. ZADAĆA POLICIJE U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI	82
14.1. Postupanje prema žrtvi nasilja u obitelji.....	83
14.2. Postupak prema počinitelju nasilja u obitelji.....	85
14.3. Optužni prijedlog u slučaju nasilničkog ponašanja u obitelji	86
14.3.1. Primjer iz prakse: podnošenje optužnog prijedloga od strane policije zbog tjelesnog i psihičkog nasilja u obitelji.....	87
14.3.2. Primjer iz prakse nasilničkog ponašanja u obitelji prema osobi starije životne dobi.....	89
14.4. Prekršajno pravne sankcije koje propisuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	91
15. ZAKLJUČAK	93
16. LITERATURA.....	96

1. UVOD

Nasilje u obitelji je nažalost jedan od vrlo raširenih oblika, konstantno prisutnih nasilja u ljudskom društvu. Iz tog razloga je nevjerojatno kako i dan danas, unatoč mnogim istraživanjima, te brojnim znanstvenim i stručnim radovima i raspravama o problematici nasilja, još uvijek izostaju jasni i nedvojbeni odgovori na temeljna pitanja, osobito ona o modalitetima njegova suzbijanja i sprječavanja.¹

Na planu zaštite ljudskih prava Nasilje u obitelji je danas jedan od najvećih izazova u našem društvu. Uglavnom se više ne smatra privatnim problemom i svjedoci smo sve manje tolerancije javnosti prema takvoj vrsti ponašanja, koje je u civiliziranom društvu u potpunosti neprihvatljivo. Neograničeno zemljopisnim, etničkim, statusnim, dobnim, spolnim i drugim faktorima, ono je sveobuhvatni problem čije istinske razmjere nije moguće u potpunosti utvrditi jer dobrim djelom ostaje skriveno od oka javnosti. Obitelj se i dalje smatra prirodnom i temeljnom jedinicom društva, ali ne možemo povlačiti paralelu između obitelji i zagarantirane sigurnosti članova obitelji, iz razloga što je ono ozbiljno narušeno učestalošću obiteljskog nasilja. Složenost struktura modernih obitelji kao što su: stres, ekonomska i moralna kriza društva, najbolje se očitavaju upravo u poremećenim obiteljskim odnosima. Jasno je da svaki član obitelji može biti i žrtva i nasilnik pa osim „klasičnog“ nasilja pod kojim podrazumijevamo nasilje muškarca nad ženom i roditeljima nad djecom, imamo sve više primjera nasilja nad starijim članovima obitelji, žena nad muškarcima, djece nad roditeljima i dr. oblika nasilja u obitelji.²

Posljedice obiteljskog nasilja pogađaju svaku žrtvu, koje nerijetko iza zida šutnje i srama često ostaju dugotrajno izolirane u strahu. Pogođena su naročito djeca jer obiteljsko nasilje izravno krši njihovo pravo na zdravo i sigurno odrastanje, te odgoj u obitelji. Unatoč činjenici da nemamo pouzdane podatke o tome, postoji pretpostavka da zbog nasilja prijeti opasnost djetetovom fizičkom, emocionalnom i

¹ Grozdanić, V., Škorić, M., Vinja, I., Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, br. 2/2010, str. 669.

² Radić, I., Radina, A., Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopravni aspekt, Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3/2014., str. 727-728.

socijalnom razvoju, uz izgledne šanse da će dijete, prije ili kasnije, nastaviti taj krug nasilja.³

Na nasilje u obitelji treba gledati kao na izuzetno složen i zahtjevan problem, koji se treba rješavati na način da se različite razine društva istovremeno uključuju u rješavanje tog društvenog izazova. Da bi se prekinuo krug zlostavljanja, nužno je prvenstveno pomoći žrtvi, ali bi trebalo biti jednako važno i spriječiti otvaranje novog kruga nasilja. Praksa pokazuje da se nasilničko ponašanje u obitelji javlja u različitim oblicima, i to bez obzira na dob, spol, rasu, obrazovanje ili socijalni status. Štoviše, ponekad, što je zlostavljač obrazovaniji, to više zbrke zna uzrokovati u glavi žrtve, to je bolji u tome da je navede da krivi sebe i to je lukavija njegova sposobnost da uvjeri druge ljude. Nasilje u obitelji kao društveni problem zahtjeva društveno odgovornu reakciju. Za rješavanje tog problema nužna je čvršća povezanost i sustavni angažman svih uključenih institucija, te dosljedno korištenje zakonskih mogućnosti radi osiguranja pravne sigurnosti. U borbi protiv nasilja u obitelji važno je osigurati pružanje profesionalne pomoći obiteljima koje su u krizi i koje imaju poteškoće vezane uz nasilničko ponašanje člana obitelji.⁴

U ovom radu obrađivat ćemo prvenstveno kazneno djelo iz čl. 179.a KZ-a koje se odnosi na nasilje u obitelji i što preciznije objasniti, razraditi prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji, koji je nedvojbeno izazov za policiju, iz razloga što je policija ovlaštena tužitelj, a odgovorna je i za prikupljanje dokaza, te podnošenje optužnog prijedloga.

Dodatak naslovu „Izazov za policiju i pravosuđe“ je proizašao, iz razloga što smatram da se često i Državno odvjetništvo i policija, kao tijela kaznenog progona susreću sa graničnim slučajevima kod kojih prekršaj ili kazneno djelo nije lako dokazati, a ponekad i prepoznati ili kvalificirati, niti je u postupku kasnije za sud jednostavno donijeti presudu koja bi se mogla sa stopostotnom sigurnošću smatrati ispravnom.

³ Ibid, str. 727-728.

⁴ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji; Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2019.

Žrtva, odnosno oštećenik nerijetko je jedini subjekt, uz počinitelja kaznenog djela ili prekršaja, koji osobno svjedoči ostvarenju bića djela i time biva najvažniji izvor spoznaja o činjenicama koje tvore obilježja počinjenog nedjela.⁵

Policijski službenici su ti koji prvi dolaze na intervenciju povodom dojava o nasilju u obitelji i o njima uvelike ovisi ishod cijelog događaja koji se može razvijati u različitim smjerovima. Da bi se pogreške u postupanju svele na minimum, vrlo je važno poznavanje zakonskih propisa koji se odnose na problematiku obiteljskog nasilja na koje ću se osvrnuti u nastavku rada. Baš iz tog razloga smatram da je potrebno kontinuirano raditi na stručnom usavršavanju policijskih službenika.

Pozitivni zakonski propisi, kao i protokol o postupanju prilikom nasilja u obitelji su dobri, ali i nepredvidivi u praksi, čemu smo svjedoci u svakodnevnom radu policijskih službenika.

Također ću se osvrnuti na zaštitu žrtve obiteljskog nasilja, a tu u prvom redu mislim na izricanje mjere opreza, zaštitne i sigurnosne mjere. One su dobro zamišljene i nužne za zaštitu žrtve, no kroz primjere iz prakse, u 11. poglavlju ćemo vidjeti da ne ispunjavaju u potpunosti svrhu njihova izricanja i ne predstavljaju garant sigurnosti kako je to zakonodavac zamislio. Ovdje se opravdano možemo zapitati, jesmo li žrtvu oslobodili osjećaja straha ukoliko primjenjujemo mjere opreza i zaštitne mjere na način kako je to sudska praksa zamislila, te kakvu poruku šaljemo žrtvi i da li ona nakon svega može steći povjerenje u državne institucije.

Iz statističkih pokazatelja koji se odnose na obiteljsko nasilje vidjet ćemo da je ta vrsta nasilja jedan od većih problema društva u kojem se nalazimo, a kroz analizu predmeta iz prakse prikazati da postoji puno prostora za napredak u radu tijela progona koja nastoje spriječiti tu vrstu problematike.

Kroz iskustvo u radu s problematikom koja se odnosi na obiteljsko nasilje nedvojbeno se može zaključiti da su najčešće žrtve nasilja osobe ženskog spola različite životne dobi, obiteljskog i društvenog statusa, a najčešći počinitelji osobe muškog spola, također različite životne dobi, obiteljskog i društvenog statusa.

⁵ Moslavac, B., Korištenje (prihvaćanje) blagodati nesvjedočenja žrtve (prijavitelja) nasilničkog ponašanja u obitelji, HPR, 2010. str. 87.

2. NASILJE U OBITELJI

Kad govorimo o nasilju u obitelji, ne možemo ignorirati činjenicu da se radi o visokoj **tamnoj brojci**⁶, jednostavno iz razloga što su nasilja u obitelji u najvećem broju slučajeva nedostupna oku javnosti, odnosno događaju se unutar „četiri zida“. Žrtve nasilja u obitelji često su inferiorne u odnosu na počinitelja, premlade ili prestare, ženske osobe, osobe s invaliditetom, pa čak i osobe sa smanjenom sposobnošću rasuđivanja (prepoznavanja), odnosno subjektivnim doživljajem ponašanja, koje se može i mora okarakterizirati kao nasilničko ponašanje u obitelji.

Žrtve često prešućuju nasilničko ponašanje dajući počinitelju „drugu priliku“ misleći pri tom da će se situacija u obitelji popraviti, da će se nasilnik promijeniti. Nerijetko smatraju kako su zaslužile da se počinitelj prema njima ponaša na nasilan način zbog nečega što su učinile ili nisu učinile⁷. Boje se također govoriti o nasilju koje su proživjele, čak i prijateljima i rodbini, zbog straha od počiniteljeve osvete ili srama same situacije u kojoj se nalaze, strahujući od stigmatizacije, reakcije obitelji i bližnjih. Uzrok zavisnosti u odnosu spram počinitelja isto tako je jedan od većih razloga koji utječe na šutnju žrtve, a tu se najčešće radi o egzistencijalnim pitanjima.

Tamnu brojku nasilničkog ponašanja u obitelji ne možemo niti u grubo izmjeriti, iz razloga što u većini slučajeva ovisi o žrtvi ili eventualno nekoj trećoj osobi kada će donijeti odluku da prijavi počinitelja policiji. Tu u prvom redu mislimo na psihičko nasilje koje u nekim kulturama ili krajevima zbog neznanja i nepoznavanja pozitivnih zakonskih propisa žrtve ne prepoznaju kao prekršaj ili kazneno djelo, jer se radi o stanovništvu koje određeno ponašanje počinitelja tretira kao „normalno“.

Očekivati od potencijalnih svjedoka da će prijaviti nasilje u obitelji je iluzorno s obzirom da među građanima vlada mišljenje i stavovi da treba „gledati svoja posla“ i „ne miješati se u tuđe stvari“.

⁶ Tamnom brojkom nazivamo omjer između statistički prikazanog podatka o određenom kaznenom djelu za određeni period i stvarnog broja istog djela u tom istom periodu.

⁷ Singer, M., Kriminologija delikata nasilja, Nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje, Zagreb, 2005., str. 232.

2.1. Definiranje pojmova: Nasilje i Obitelj

Kako bismo što bolje razumjeli problematiku vezanu za obiteljsko nasilje, moramo definirati pojmove „Nasilje“ i „Obitelj“, a povezivanjem tih pojmova i logičkim zaključkom dobit ćemo odgovore na određena pitanja.

2.1.1. Nasilje

Tijekom povijesti nasilje kao masovna društvena pojava i individualni čin, manifestirano je kroz ratove, revolucije, abdikacije, izdaje itd. Živimo u vremenu u kojemu je nasilje sastavni dio života i gotovo svakodnevno smo mu izloženi. Konzumenti smo globalnog nasilja, iz svjetskih medija nas na dnevnoj bazi „bombardiraju“ izvješćima o terorizmu, ratovima, masovnim i serijskim ubojstvima, pedofiliji, prosvjedima, huliganizmu⁸.

Također smo i sudionici svakodnevnog procesa nasilja koje se događa na našim ulicama, trgovima, radnom mjestu, prometu, školi, u našem susjedstvu. Jedno od temeljnih obilježja nasilja u suvremenom svijetu je njegova sveprisutnost i utjecaj na svakodnevni život kako pojedinca, tako i društva u cjelini. Sa sigurnošću možemo konstatirati da je jedan je od vodećih uzroka smrtnosti ljudi u svijetu. Okolnost da smo okruženi nasiljem kroz pojavu straha od nasilja uvjetuje dugoročne promjene u ponašanju i načinu života⁹.

Nasilje je globalni problem koje se očituje u nizu pojavnih oblika – fizičko nasilje, verbalno nasilje, kućno nasilje, nasilje prema djeci, nasilje na radnom mjestu, aktualno nasilje, potencijalno nasilje, nemotivirano nasilje itd. Prema jednom (užem) shvaćanju nasilje možemo definirati kao “uporabu fizičke ili psihičke sile prema drugoj osobi koja rezultira povredom nekih zaštićenih vrijednosti te osobe i zajednice u cjelini“. Tako se uporabom fizičke sile prema drugoj osobi ugrožava ili neposredno povređuje njezin život, zdravlje, tijelo, sigurnost i sl. Prema drugom (širem) shvaćanju, „nasilje je svaki utjecaj na drugu osobu kojim se kod te osobe izaziva

⁸ Derenčinović, D., Getoš, A., Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava, Zagreb, 2008., str. 40.

⁹ Ibid.

osjećaj straha, nesigurnosti i zavisnosti“. U kaznenopravnom smislu nasilje znači uporabu apsolutne ili psihičke sile prema drugoj osobi. Apsolutna sila je uporaba fizičke snage ili sredstava zbog kojih osoba prema kojoj se takva sila primjenjuje nije u mogućnosti postupati u skladu sa svojom voljom, ili je prisiljena postupati u suprotnosti sa svojom voljom. Psihička sila je djelovanje prema nekoj osobi tako da je ona doduše u fizičkoj mogućnosti pružiti otpor da nešto učini, ne učini ili trpi, ali je zbog psihičkog stanja u koje je dovedena tim djelovanjem onemogućena pružiti otpor. Sila koja je prema njoj uporabljena je po svom sadržaju i intenzitetu takva da u njenoj psihičkoj sferi prouzroči blokadu motivacije za fizički otpor. Pri tome, za postojanje takve sile nije relevantno o kakvim se mehanizmima blokade kod prisiljene osobe radi, koji su njeni emotivni ili racionalni razlozi za odustajanje od otpora. Bitno je da kod počinitelja postoji namjera za djelovanjem psihičke sile i da je ona kod osobe prema kojoj je uporabljena postigla željeni učinak. Osim apsolutne i psihičke sile, uporaba prijetnje, dakle stavljanje u izgled nekog zla drugoj osobi (ili osobama) ne smatra se aktualnim već potencijalnim nasiljem.¹⁰

To je tema koja je prisutna u svim medijima, a bez obzira na razvijanje različitih vrsta medija i dalje posebno mjesto u životu pojedinaca i obitelji ima televizija. Televizija je audiovizualni medij, a to znači da „govori“ (i) slikom pobuđuje emocionalne odgovore koji su neposredniji i intenzivniji od drugih načina komuniciranja. Televizijska slika je dojmlija i vrlo sugestivna, zbog čega može na gledatelje ostaviti dubok dojam, mnogo snažniji od gomile riječi i ono što je najvažnije, televizija kao medij dopire do najvećeg broja ljudi.¹¹

Nasilje je davno prestalo biti privatna stvar koja se „rješava“ u okviru formalnih i neformalnih društvenih grupa ili u odnosima pojedinaca. Društvo koje nije u stanju odgovoriti izazovima supkulture nasilja koju samo proizvodi izlaže se riziku da ta supkultura postane dominantan obrazac društvenih odnosa.

¹⁰ Ibid, str. 40-42.

¹¹ Valković, J., Oblici i utjecaji televizijskog nasilja, Nova prisutnost 8 (2010) 1 str. 69.

2.1.2. Obitelj

Kad govorimo o obitelji, možemo jasno konstatirati da u Republici Hrvatskoj prevladava katolička vjera, odnosno građani se izjašnjavaju kao vjernici koji na obitelj gledaju kao na „temelj“ u koji se ugrađuju određene vrijednosti koje članovi obitelji nastoje prenijeti s koljena na koljeno. Obitelj je osnovna društvena jedinica zasnovana na zajedničkom životu užeg kruga krvnih srodnika, u kojoj se sjedinjuju biološko-reproduktivne, ekonomske i odgojne funkcije. Obično se sastoji od jednog ili dva roditelja i njihove djece. Obitelj mogu sačinjavati i članovi koji nisu nužno u krvnom srodstvu, primjerice prilikom usvajanja djece. Promišljajući o obitelji, uvijek na umu imamo nešto blisko, privatno, intimno, gotovo nedodirljivo. To je društvo u malom, neodvojivi dio svakog društva.¹²

U obitelj pripadaju: roditelji, djeca, unuci, djedovi i bake, tj. svi koji su rođeni u obitelji i svi koji su postali članovi obitelji preko sklapanja braka. Muškarac i žena s jednim ili više djece predstavljaju tzv. nuklearnu, koja se često ugrađuje u veće "molekule" tzv. proširene obitelji.

U Republici Hrvatskoj, Obiteljski zakon propisuje da je brak "zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca" (čl. 12.), koji "se sklapa suglasnom izjavom žene i muškarca u građanskom ili vjerskom obliku" (čl. 13.). Uređenje obiteljskih odnosa temelji se na ravnopravnosti žene i muškarca, uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji, te zaštite dobrobiti i prava djeteta, za što su odgovorna oba roditelja. Obiteljskim pravom se osigurava i zaštita djece bez roditeljske skrbi, osobe s invaliditetom i osobe koja se iz drugih razloga nije sposobna sama brinuti o sebi i o svojim pravima i interesima (čl. 8.). Obiteljski zakon također regulira i učinke izvanbračne zajednice između (jednog) neoženjenog muškarca i (jedne) neudane žene, ako je u njoj rođeno dijete ili ako ona potraje duže od tri godine. (čl. 11.).¹³

¹² Moslavac, B., Upitnost kaznene dekriminalizacije nasilničkog ponašanja u obitelji, HPR, 2013. str. 75.

¹³ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19.

3. POVJESNI PRIKAZ INKRIMINACIJE NASILJA U OBITELJI U RH OD NJEZINE SAMOSTALNOSTI DO DANAS

Republika Hrvatska je država koja je od 1990-ih prošla „trnovit put“ tranzicije suočivši se pritom s mnogim problemima koje je kao država morala rješavati. Tu možemo tražiti jedan od razloga zašto je prošlo toliko vremena do donošenja prvog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji koji je u mnogome olakšao i pojednostavio policijsko postupanje.

Devedesetih godina prošlog stoljeća u Republici Hrvatskoj nasilje u obitelji nije bilo inkriminirano i već ovdje vidimo koliko je policija imala problema da prilikom interveniranja izvrši jednu od svojih temeljnih zadaća, a to je pružanje zaštite žrtvama obiteljskog nasilja i procesuiranje počinitelja. Jedino uporište za postupanje policija je nalazila u Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira (u daljnjem tekstu: ZPPJRM)¹⁴. Problematika nasilja u obitelji se kvalificirala kao kršenje odredbe iz čl. 13. ZPPJRM-a, koja glasi: „Tko se na javnom mjestu tuče, svada, viče ili na drugi način remeti javni red i mir, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 200 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana“, ili za teže oblike pod odredbu iz čl. 6. ZPPJRM-a, koja glasi: „Tko se na javnom mjestu ponaša na naročito drzak i nepristojan način vrijeđajući građane ili narušavajući njihov mir, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 350 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana. Iz navedenih odredbi je vidljivo da je inkriminirajući sadržaj tjelesno i psihičko nasilje, dok ostali oblici nasilja kao što su npr. „Ekonomsko nasilje ili „Spolno nasilje“ u to vrijeme nisu bili kažnjivi. Uvjetovanje javnog mjesta za kvalifikaciju prekršaja je bila najveća prepreka za procesuiranje počinitelja, s obzirom da se nasilje najčešće događalo unutar četiri zida, daleko od očiju javnosti, osim ukoliko se radilo o „fiktivnom javnom mjestu“¹⁵ koje se prosuđuje po nastaloj posljedici.

¹⁴ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94.

¹⁵ Fiktivnim javnim mjestima se smatraju ona mjesta koja po svojoj namjeni nisu javna mjesta (balkoni, terase i sl.), ali pod određenim uvjetima to mogu biti.

Nasilničko ponašanje u obitelji kroz inkriminirajuću odredbu prvi se put javlja 1998. godine u Obiteljskom zakonu u čl. 118., koji glasi: „U obitelji je zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg punoljetnog člana obitelji“. Kršenje te zabrane kažnjavalo se kao prekršaj, zatvorom u trajanju od 30 dana (čl. 362). Međutim navedene odredbe nisu precizno definirale tko se smatra članom obitelji, a pojam nasilničkog ponašanja u obitelji uopće nije bio definiran. Također, kritika se upućivala i zbog propisivanja prekršajne sankcije Obiteljskim zakonom, i to samo jedne vrste sankcije, bez mogućnosti individualizacije.¹⁶

U Kazneni zakon iz 2000. godine prvi puta je uvedeno kazneno djelo Nasilničko ponašanje u obitelji i glasilo je: „Član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine“ (čl. 215.a KZ-a). Navedena odredba promijenjena je 2006. godine, na način da je došlo do podizanja minimalne i maksimalne kazne, pa je za to kazneno djelo bila zapriječena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina (NN 71/2006), čime je zakonodavac zasigurno poslao jasnu poruku u protiv nasilja u obitelji. Za kazneno djelo nasilničko ponašanje u obitelji iz čl. 215.a KZ-a kritike su dali Turković i Maršavelski, koji su naglasili da je hrvatski zakonodavac dao prilično široku i nejasnu definiciju toga kaznenog djela, koja ne zadovoljava zahtjev određenosti (*lex certa*), pa se ono isprepleće s mnogim drugim kaznenim djelima (tjelesnim ozljedama, seksualnim deliktima, zapuštanjem i zlostavljanjem djeteta itd.)¹⁷.

Nasilje u obitelji kao prekršaj propisano je 2003. godine Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji¹⁸. U navedenom zakonu precizirano je što je to fizičko i psihičko nasilje, dok ostali oblici nasilja kao što su spolno uznemiravanje, uhođenje, ograničavanje slobode ili uništenje imovine nisu jasno definirani, što je dovelo do nedovoljno jasnog tumačenja zakona. Za fizičko i psihičko nasilje navodi se da je to svaka primjena fizičke sile i psihičke prisile na integritet osobe; svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će

¹⁶ Martinjak, D., Filipović, H., Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 624.

¹⁷ Ibid, str.625.

¹⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 116/03.

prouzročiti fizičku i psihičku bol, prouzročenje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva; fizički napad bez obzira da li je nastupila tjelesna ozljeda ili ne; verbalni napadi, vrijeđanje psovanje, nazivanje pogrdnim nazivima i drugi načini grubog uznemiravanja.

Kazneni zakon iz 2011. godine znatno mijenja koncepciju inkriminiranja obiteljskog nasilja, na način da propisuje kažnjavanje nasilničkog ponašanja u obitelji kroz cijeli niz kaznenih djela kao njihov kvalifikatorni oblik istodobno ga brišući kao zasebno kazneno djelo. Kazneni zakon iz 2011. godine promijenio je koncepciju iz starog kaznenog zakona te je za određena kaznena djela protiv života i tijela propisao kvalificirane oblike ako su počinjena prema članu obitelji, ali istodobno nije predvidio posebno kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji. Taj koncept inkriminacije već je u početku svoje primjene pokazao nesnalaženje prakse te se zbog prilagodbe na novi model kvalifikacije smanjio broj kaznenih djela, a istodobno povećao broj prekršaja nasilja u obitelji.¹⁹

Unaprjeđivanje ZZNO-a nastavlja se 2009. godine kada je donesen novi zakon koji je bio na snazi do 2017. godine. U navedenom zakonu preciznije je definirano ekonomsko nasilje, pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te uzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.²⁰

Izmjenama i dopunama Kaznenog zakona²¹, 2015. godine uveden je novi čl. 179.a, Nasilje u obitelji, koji glasi: „Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

¹⁹ Martinjak, D., Filipović, H. op. cit, str. 627.

²⁰ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 137/09, 14/10, 60/10.

²¹ Izmjene i dopune Kaznenog zakona, NN 56/15.

Kazneno djelo je donekle izmijenjeno 2019. godine i sada glasi: „Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj *ili stanje dugotrajne patnje*, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora *od jedne do tri godine*“²².

Nasilje u obitelji sada je zamišljeno kao blanketno kazneno djelo, budući se u zakonskoj odredbi izričito upućuje na Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji.²³ U znanstvenoj literaturi i dalje se ističe problem neodređenosti djela „teško kršenje propisa“ te je pitanje odnosi li se to na težinu počinjenog djela ili na učestalost kršenja prekršajnih odredbi (počinjenje prekršaja nasilja u obitelji iz čl. 10. ZZNO-a) i da je definiranje ovog pojma ostavljeno sudskoj praksi. Ističu primjer sudske prakse u kojem je sud zauzeo stajalište da se pojam „teškog kršenja“ odnosi na učestalost kršenja normi iz prekršajnog prava, tj. podrazumijeva višestruko počinjenje prekršaja iz čl. 10. ZZNO-a. Tumačenje „teško kršenje propisa“ nije samo problem za znanstvenu zajednicu, već je problem i za tijela kaznenog progona, odnosno državno odvjetništvo i policiju kod kojih nerijetko dolazi do razilaženja u stavovima radi li se o kaznenom djelu ili ne radi. U praksi se događa da žrtva dođe u policijsku postaju gdje se s njom obavlja iscrpni obavijesni razgovor u kojem ona navodi da je žrtva obiteljskog nasilja jedan određeni vremenski period o čemu policija sastavlja službenu zabilješku. O svemu se potom obavještava nadležno državno odvjetništvo koje traži podatak o kažnjavanju počinitelja od strane Prekršajnih sudova kao dokaz da se radi o kontinuitetu nasilničkog ponašanja, a ukoliko nema pravomoćnih sudskih presuda, od policije se zahtjeva da podnese optužni prijedlog nadležnom Prekršajnom sudu. Tu nastaje problem iz razloga što se ignorira činjenica da je žrtva obiteljskog nasilja možda nakon nekoliko mjeseci ili godina skupila hrabrosti da prijavi počinitelja koji može u tom periodu ostvariti obilježja prekršaja od desetak puta, o čemu policija nije imala nikakvih saznanja. Zbog svega navedenog mišljenja sam da je neprihvatljivo takve slučajeve stavljati u domenu prekršajnog kažnjavanja, već se treba pokrenuti kazneni progon, a zatim i kazneni postupak.

²² Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 126/19.

²³ Škorić, M., Rittossa, D., Nova kaznena djela u kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 22. broj 2/2015. str. 491.

Aktualni ZZNO na snazi je od 1.1.2018. godine, (NN 70/17), s Izmjenama i dopunama koje su stupile na snagu 1.1.2020. godine (NN 126/19). Ovdje je važno istaknuti članak 6. ZZNO-a u kojem je navedeno 15 mjera koje se odnose na zaštitu žrtve nasilja u obitelji, a s kojim pravima su Tijela koja postupaju povodom dojave o nasilju u obitelji (najčešće policija) dužna upoznati žrtvu na njoj razumljiv način već prilikom poduzimanja prve radnje.

Žrtve prekršaja imaju pravo na pristup službama za potporu žrtvama nasilja u obitelji, pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć, pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde, pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja žrtve kao svjedoka, pravo na pratnju osobe od povjerenja pri poduzimanju svih radnji u kojima sudjeluje, pravo da budu obaviještene o ukidanju zadržavanja ili bijegu okrivljenika, pravo na tajnost podataka, pravo na opunomoćenika u postupku, pravo biti obaviještene o poduzetim radnjama povodom prijave i o ishodu postupka, pravo da bude ispitana bez neopravdane odgode, pravo da ih na policiji ispita osoba istog spola; pravo na izbjegavanje kontakta s počiniteljem, pravo na privremeni smještaj u odgovarajuću ustanovu, pravo na policijsku zaštitu i osiguranje, po nalogu suda, u svrhu neometanog uzimanja osobnih stvari prilikom napuštanja zajedničkog kućanstva i druga prava propisana zakonom kojim se uređuje kazneni postupak, osim onih prava koja po naravi stvari može imati samo žrtva kaznenog djela.²⁴

Analizirajući promatrano razdoblje od hrvatske samostalnosti do danas, vrlo jasno se vidi kako se razvijala borba protiv nasilja u obitelji, odnosno kako su zakoni evoluirali, za što u prvom redu možemo zahvaliti radnim skupinama koje su vlastitim znanjem te implementacijom međunarodnih propisa usavršavale Kazneni zakon i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji.

²⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17.

4. ZNAČAJNIJI MEĐUNARODNI PROPISI USMJERENI NA ZAŠTITU ŽRTAVA NASILJA U OBITELJI

Nasilje u obitelji pokazalo se značajnim problemom u pogledu zaštite ljudskih prava, o čemu svjedoče brojni međunarodni dokumenti. Zaštita od nasilja na međunarodnoj razini u prvom je redu usmjerena prema djeci i ženama upravo iz razloga što su razne studije pokazale da su djeca i žene više izloženi svim vrstama nasilja.

Republika Hrvatska je stranka ili potpisnica brojnih međunarodnih pravnih dokumenata Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe iz područja zaštite žrtava nasilja, koji zajedno s nacionalnim zakonodavstvom, te strateškim dokumentima čine pravni okvir usmjeren zaštiti žrtava nasilja u obitelji i nasilja nad ženama.²⁵

4.1. Instrumenti Ujedinjenih naroda

4.1.1. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW

Temeljem postignutog sporazuma na globalnoj razini o nužnosti uklanjanja diskriminacije žena, dana 18. 12. 1979. godine, Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW, koja je stupila na snagu 3. rujna 1981. godine kao globalni i sveobuhvatni pravno obvezujući međunarodni ugovor.²⁶ Naglasak je stavljen na potrebi za usvajanjem posebnog međunarodnog ugovora za uklanjanje diskriminacije žena i ostvarivanje ravnopravnog položaja žena i muškaraca, što se može postići uklanjanjem svih oblika diskriminacije žena počinjenih od bilo koje osobe ili organizacije na svim područjima, a posebice političkim, gospodarskim, kulturnim, obiteljskim i dr.

²⁵ Dragičević Prtenjača, M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajne i kaznenopravne regulative, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, broj 1/2017, str. 144.

²⁶ Borić, R., Kratak vodič kroz CEDAW – Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Zagreb, 2004., str. 14.

Države ratifikacijom ove Konvencije i Fakultativnog protokola preuzimaju obvezu da je na odgovarajući način implementiraju u svoj pravni sustav. Republika Hrvatska je Konvenciju UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena ratificirala 9. rujna 1992. godine, temeljem notifikacije sukcesije, odnosno prihvaćanja obveza od države prednice tj. SFRJ²⁷ koja ju je ratificirala 1981. godine. Navedena Konvencija ne spominje izričito obiteljsko nasilje, ali u kontekstu mijenjanja podređenog položaja žena u društvu zahtjeva od država stranaka da poduzmu mjere kojima nastoje ukloniti predrasude i običaje temeljene na ideji inferiornosti ili superiornosti jednog spola ili na stereotipnoj ulozi muškaraca i žena (čl. 5.), te zabranjuje „diskriminaciju žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i obiteljske odnose“ (čl. 16.). Povredu članka 16. CEDAW-a imali smo u jednom od najpoznatijih predmeta „*Opuz protiv Turske*“ iz 2009. godine, u kojem je Europski sud za ljudska prava donio presudu za obiteljsko nasilje u kojoj je prvi puta rodno nasilje prema ženama tretirao kao povredu čl. 14. Europske konvencije.

Sustav zaštite prava iz konvencije osjetno je ojačan usvajanjem Fakultativnog protokola uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena 10. prosinca 1999. godine, koji je stupio je na snagu 22. prosinca 2000. godine, a koji je Republika Hrvatska prihvatila 7. ožujka 2001. godine. Državama koje prihvate Fakultativni protokol uvodi se dodatni međunarodni nadzor zaštite konvencijskih prava koji provodi Odbor za uklanjanje diskriminacije žena kroz dva postupka: pojedinačne pritužbe i istragu o teškom ili sustavnom kršenju prava žena.

Odbor je zadužen za međunarodni nadzor primjene Konvencije na nacionalnoj razini razmatranjem izvješća koje države stranke podnose temeljem čl. 18. Konvencije o zakonodavnim, sudskim, upravnim ili drugim mjerama koje su usvojile radi primjene Konvencije. Države inicijalno izvješće podnose u roku od godinu dana nakon stupanja na snagu konvencije, a potom Periodična izvješća najmanje svake četiri godine, te kasnije kada to odbor zatraži. Uz informacije od same države, Odbor prima informacije i od predstavnika UN agencija i organizacija te od nevladinih udruga koje na nacionalnoj razini i prate položaj žena.²⁸

²⁷ Službeni list SFRJ br. 11/81, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 12/1993, 15/2003.

²⁸ Borić, R., op. cit. str. 15-17.

4.1.2. Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama

Opća skupština UN-a je prepoznala hitnu potrebu za općom primjenom prava i načela koje se odnose na jednakost, sigurnost, slobodu, integritet i dostojanstvo svih ljudi, te je na generalnoj skupštini UN-a 1993. godine donijela Deklaraciju o uklanjanju nasilja nad ženama.²⁹ Navedenom Deklaracijom obuhvaćeni su svi oblici nasilja nad ženama zasnovani na spolnoj/rodnoj osnovi koje može rezultirati fizičkim, spolnom, psihološkim nasiljem u javnom ili privatnom životu (čl. 1.). Ženama se jamči jednako uvažavanje i zaštita svih ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili bilo kojem drugom području (čl. 3.). Ono što je posebno važno za istaknuti odnosi se na potrebu osude nasilja protiv žena od strane države, ne pozivajući se ni na kakve običaje, tradicijske ili religiozne razloge kako bi izbjegle svoje obveze u vezi s uklanjanjem nasilja (čl. 4.).

4.1.3. Konvencija o pravima djeteta

Generalna skupština UN-a je 1959. godine usvojila Deklaraciju o pravima djeteta, a trideset godina kasnije i Konvenciju o pravima djeteta³⁰. Zbog tjelesne i psihičke nezrelosti djece nameće se potreba isticanja posebnih prava djeteta na zaštitu koja proizlaze upravo iz te činjenice, s obzirom da se djeca rađaju s temeljnim slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima. Konvencija o pravima djeteta je od naročite važnosti za zaštitu djece.

U Konvenciji se govori o obvezama odraslih u odnosu prema djetetu kao i obvezama brojnih društvenih čimbenika glede zaštite djeteta. To je prvi dokument u kojemu se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu. Konvencija o pravima djeteta je pravni akt koji ima snagu iznad zakona, pa samim time obvezuje stranke na pridržavanje njezinih odredaba, te uključuje pravo nadziranja primjene u državama koje su je prihvatile i ratificirale.

²⁹ UN Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama usvojena je na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. prosinca 1993. godine, 48/104.

³⁰ Konvencija o pravima djeteta usvojena je na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. godine

Konvencija u svojim odredbama između ostalog kao dijete definira svaku osobu mlađu od 18 godina (čl. 1.), vodi računa o interesima djeteta u svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela (čl. 3.), priznaje svakom djetetu prirodno pravo na život (čl. 6.) i zdravlje (čl. 24.), obvezuje države stranke na poduzimanje svih potrebnih mjera radi zaštite djeteta od svih oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zlouporaba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje (čl. 19.), kao i obvezu poduzimanja odgovarajućih mjera za promicanje tjelesnoga i duševnog oporavka djeteta koje je bilo žrtvom zapostavljanja, izrabljivanja ili zlostavljanja (čl. 39.).

4.1.4. Opća deklaracija o pravima čovjeka iz 1948. godine³¹

U svojoj preambuli ističe priznanje urođenog dostojanstva, te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji kao temelj slobode, pravde i mira u svijetu. Između ostalog u odredbi čl. 16. st. 3. navodi da je obitelj prirodna i osnovna društvena jedinica i ima pravo na zaštitu društva i države.

4.1.5. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima³²

Usvojen je na Općoj skupštini ujedinjenih naroda 16. prosinca 1966. godine, a između ostalog u odredbi članka 23. ističe da je „obitelj prirodna i temeljna društvena jedinica i ima pravo na zaštitu društva i države“.

4.1.6. Opća preporuka br. 35 Odbora za uklanjanje diskriminacije žena³³

Ovom Općom preporukom nadopunjuju se i ažuriraju smjernice državama strankama utvrđene u Općoj preporuci br. 19 te ih treba čitati u kombinaciji s njome.

³¹ Usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda rezolucijom br. 217/III 10. prosinca 1948. godine

³² Rezolucija br. 2200 A /XXI/ stupio na snagu 23. ožujka 1976. godine

³³ Govori o rodno utemeljenom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opća preporuka broj 19.

U točki 14. navodi da „Rodno utemeljeno nasilje pogađa žene tijekom čitava životnog ciklusa, te sukladno tome pojam žene u ovom dokumentu uključuje i djevojčice. Navedeno nasilje poprima mnogo oblika, uključujući djela i propuste počinjene s namjerom da izazovu ili za koje je vjerojatno da će izazvati smrt ili fizičku, spolnu, psihičku ili gospodarsku štetu ili patnju žena, prijetnje takvim djelima, uznemiravanje, prisilu ili samovoljno lišavanje slobode“. U točki 16. navodi da „Rodno utemeljeno nasilje nad ženama može doseći razine mučenja ili okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja u određenim okolnostima, uključujući slučajeve silovanja, nasilja u obitelji ili štetnih praksi. U nekim slučajevima neki oblici rodno utemeljenog nasilja nad ženama mogu predstavljati međunarodne zločine“.

4.1.7. Rezolucija komisije za ljudska prava 2003/45³⁴

U točki 6. potvrđuje da „nasilje protiv žena predstavlja kršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda žena, te da nasilje nad ženama narušava ili poništava njihovo uživanje tih prava i sloboda“, dok u točki 7. „oštro osuđuje fizičko, seksualno i psihičko nasilje koje se javlja u obitelji, a koje obuhvaća, ali nije ograničeno na udaranje, seksualno zlostavljanje žena i djevojčica u kućanstvu, nasilje povezano s mirazom, bračno silovanje, infanticid, genitalno sakaćenje žena, zločine počinjene nad ženama u ime časti, zločine počinjene u ime strasti, tradicionalne prakse štetne za žene, incest, rane i prisilne brakove, nasilje izvan braka i nasilje povezano s komercijalnim seksualnim iskorištavanjem te gospodarskim iskorištavanjem.“

³⁴ Rezolucija je usvojena na 59. sastanku Komisije za ljudska prava 23.4. 2003. godine

4.2. Instrumenti Vijeća Europe

4.2.1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: ELJKP) je potpisana u Rimu 4. studenog 1950. godine od strane 12 zemalja, članica novoosnovanog Vijeća Europe, a na snagu je stupila 3. rujna 1953. godine. Republika Hrvatska je Konvenciju i njene protokole ratificirala 5. studenog 1997. godine. Konvencijom je ustanovljen Europski sud za ljudska prava (21. siječnja 1959.), a članice konvencije su države članice Vijeća Europe.³⁵

ELJKP jamči pravo na život (čl. 2.), zabranjuje mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje (čl.3.), jamči slobodu i osobnu sigurnost (čl. 5.), privatni i obiteljski život (čl. 8.), zabranjuje diskriminaciju (čl. 14.)

Vijeće Europe je donijelo novu Strategiju za ravnopravnost spolova, za razdoblje 2018. – 2023. godine koja se nadovezuje na Strategija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe, koja je donijeta za razdoblje 2014. – 2017. godine. Cilj nove Strategije je postizanje ravnopravnosti spolova uz osnaživanje žena i muškaraca u državama članicama Vijeća Europe putem postojećih instrumenata i jačanjem pravne stečevine Vijeća Europe u području ravnopravnosti spolova.

4.2.2. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, tzv. Istanbulska konvencija³⁶

Rasprostranjenost nasilja u obitelji i nasilja nad ženama prepoznata je kao veliki problem u svim državama članicama Vijeća Europe što je rezultiralo donošenjem Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (tzv. Istanbulska konvencija).

³⁵ Europska konvencija o ljudskim pravima igrala je važnu ulogu u razvoju svijesti o ljudskim pravima u Europi

³⁶ Republika Hrvatska je postala 31 država koja je počela primjenjivati Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Svrha navedene Konvencije je između ostalog, zaštita žena od svih oblika nasilja, kao i sprečavanje, progon i uklanjanje svih oblika nasilja prema ženama i nasilja u obitelji (čl.1. Konvencije). Konvencija se referira na dva oblika nasilja: nasilje prema ženama i obiteljsko nasilje (čl. 3. toč. b), koje se još dijeli na nasilje među intimnim partnerima i međugeneracijsko nasilje. Ovdje je važno napomenuti da je Konvencija VE-a o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u odnosu na Republiku Hrvatsku stupila na snagu 1. listopada 2018. godine i ona predstavlja prvi pravno obvezujući međunarodni instrument koji služi kao pravni okvir za zaštitu žena od svih oblika nasilja. Konvencijom je posebno naglašen problem nasilja nad ženama i rodno uvjetovanog nasilja nad ženama. Stoga je nužno unaprijediti zaštitu žena i prevenirati svaki oblik nasilja prema ženama i nasilja u obitelji, te promicati punu ravnopravnost žena i muškaraca. Ona donosi nove standarde i sveobuhvatan pristup problematici, od širenja javne svijesti o ovom problemu, preko kaznenopravne reakcije do socijalne potpore žrtvama, a njezinu će provedbu nadzirati poseban odbor nezavisnih stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji – GREVIO. Izvješće o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se osigurava učinak odredaba Istanbulske konvencije stranke podnose Glavnom tajniku Vijeća Europe, na razmatranje GREVIO-u.

Istanbulska konvencija prvi je međunarodni pravno obvezujući instrument u Europi u području nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Navedena konvencija usvojena je 7. travnja 2011. godine u Istanbulu, a do dana 1. kolovoza 2014. godine kada je stupila na snagu, konvenciju je potpisalo 35 država, a ratificiralo njih 14.

Odredbe o zaštiti žrtava posebno su izdvojene u 4. Poglavlje (čl. 18 – 28.) Istanbulske konvencije na način da je u članku 18. propisana obveza država stranaka za poduzimanjem potrebnih zakonodavnih ili drugih mjera za zaštitu svih žrtava od bilo kojih daljnjih djela nasilja, kao i osiguranjem odgovarajućih mehanizama za učinkovitu suradnju svih nadležnih državnih tijela, uključujući sudstvo, državne odvjetnike, tijela nadležna za provedbu zakona, lokalna i regionalna tijela, kao i nevladine organizacije i druge organizacije i subjekte, u zaštiti i pružanju zaštite i potpore žrtvama i svjedocima svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene Istanbulske konvencije.

4.2.3. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom iz 2006. godine³⁷

U čl. 16. ističe obvezu države stranke na poduzimanje svih prikladnih zakonodavnih, upravnih, socijalnih, obrazovnih i drugih mjera zaštite osoba s invaliditetom, kako unutar tako i izvan njihovog doma, od svih oblika izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja, uključujući i aspekte vezane uz spol.

Obvezuje države stranke na poduzimanje svih prikladnih mjera promicanja tjelesnog, kognitivnog i psihološkog oporavka, rehabilitacije i socijalne reintegracije osoba s invaliditetom koje su bile žrtve bilo kojeg oblika izrabljivanja, nasilja ili zlostavljanja, uključujući i uspostavu službi zaštite.

Konvencija ističe i da će države stranke uvesti djelotvorno zakonodavstvo i politiku, uključujući zakonodavstvo i politike usmjerene na ženu i djecu, kako bi osigurale da se slučajevi izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja osoba s invaliditetom identificiraju i istraže, a gdje je to primjereno i kazneno gone.

4.3. Instrumenti Europske unije

4.3.1. Povelja o temeljnim pravima EU³⁸

Ono što je Europska Konvencija o ljudskim pravima za Vijeće Europe ili Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima za Ujedinjene narode to je Povelja o temeljnim pravima za Europsku uniju.

Povelja o temeljnim pravima EU je prvi put objavljena na Konvenciji u listopadu 2000. s propalom namjerom da postane obvezujuća u okviru reforme osnivačkih ugovora 2004. godine u Nici. Ista verzija povelje koja je odbijena u Nici ugrađena je u Ustavni ugovor te je ponovno prihvaćena 12. prosinca 2007. godine, dan prije potpisivanja reformskog ugovora u Lisabonu.

³⁷ Narodne novine, međunarodni ugovori br. 6/07 i 5/08.

³⁸ Đurđević, Z., Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008, str. 1122-1123.

Povelja je postala pravno obvezujućom 1. prosinca 2009. godine. Posebno značenje ima za razvoj kaznenopravnog područja kojeg je legitimitet neodvojivo vezan uz poštovanje temeljnih ljudskih prava i prava obrane. Na čelu piramide prava Europske unije je pravo na ljudsko dostojanstvo (čl. 1.), zatim pravo na život (čl. 2.), pravo na fizički i psihički integritet (čl. 3.), zabrana mučenja, okrutnog i ponižavajućeg postupanja ili kazne (čl. 4), jednakost pred zakonom (čl. 20) i zabrana diskriminacije (čl. 21.).

Povelja sadržava katalog temeljnih prava koja obvezuju ustanove i tijela Unije te države članice. Ustanove i tijela unije kada donose pravne akte i postupaju te države članice kada implementiraju pravo Unije dužni su paziti na poštovanje ljudskih prava i sloboda iz Povelje. Nadzor nad sukladnosti zakonodavstva i prakse s Poveljom provodi Sud EU kao i domaći sudovi. Međutim, za razliku od Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, povelja ne sadržava mehanizam putem kojeg pojedinci mogu pokretati postupke protiv svojih država zbog povrede prava iz povelje. Oni su se dužni obratiti nacionalnim sudovima koji Europskom sudu mogu uputiti prethodno pitanje.

5. ZAŠTITA OD OBITELJSKOG NASILJA SUKLADNO POZITIVNIM ZAKONSKIM PROPISIMA

Prije nego što se posvetimo pozitivnim zakonskim propisima koji reguliraju zaštitu od obiteljskog nasilja, ne možemo zaobići jedinstveni opći pravni akt s najvišom pravnom snagom u Republici Hrvatskoj, a to je Ustav RH koji jamči svakome pravo na život (čl. 21.), nepovredivost slobode i osobnosti (čl. 22.), osobni i obiteljski život, dostojanstvo (čl. 35.), jednakost pred zakonom (čl. 14.) te pred sudovima i drugim tijelima s javnim ovlastima (čl. 26.), a zabranjuje zlostavljanje (čl. 23.) i diskriminaciju po bilo kojoj osnovi, uključujući spol, rođenje i društveni položaj (čl. 14.). Pored navedenog, država je obvezna štititi materinstvo, djecu i mladež te stvarati uvjete za dostojan život (čl. 62.), uz naročitu skrb za maloljetnike bez odgovarajuće roditeljske skrbi (čl. 63. st.5).³⁹

Nasilje u obitelji inkriminirano je člankom 179.a KZ-a i člankom 10. ZZNO-a. U smislu čl. 179.a KZ-a treba razlikovati ona djela kod kojih je inkriminirana sama radnja koja se sastoji u nasilničkom ponašanju, od kaznenih djela kod kojih se kažnjivost radnje prosuđuje prema posljedici koju ta radnja izaziva (*npr. različiti oblici tjelesnih ozljeda iz KZ-a*).⁴⁰ Prema toj odredbi tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj ili stanje dugotrajne patnje, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine.

³⁹ Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

⁴⁰ Izmjene i dopune Kaznenog zakona, NN 56/15, uvedeno je novo kazneno djelo „Nasilje u obitelji“.

Prema članku 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji⁴¹, nasilje u obitelji je:

- primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda
- tjelesno kažnjavanje ili drugi način ponižavajućeg postupanja prema djeci
- psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost
- spolno uznemiravanje
- ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganje osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci
- zanemarivanje potrebe osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.

Kod donošenja odluke o tome treba li podnijeti prijavu za članak 179.a KZ-a ili članak 10. ZZNO, potrebno je voditi računa i o tome da je nasilje u obitelji iz članka 179.a kazneno djelo, dakle teži oblik kažnjive radnje od nasilja u obitelji iz članka 10. ZZNO koje je prekršaj. U svakom slučaju, trebalo bi uzeti da bi samo posebno grubi i dugotrajni oblici manifestiranog nasilja, zlostavljanja i osobito drskog ponašanja bili osnova za pokretanje kaznenog postupka, dok bi u svim drugim situacijama trebalo podnijeti Optužni prijedlog za djelo opisano u članku 10. ZZNO.

Problematika nasilja u obitelji regulirana je kaznenim i prekršajnim zakonodavstvom. Pitanje nasilja u obitelji kaznenopravno je regulirano materijalnim odredbama kaznenog zakona i procesnim odredbama Zakona o kaznenom postupku, dok je prekršajno pravna regulirana materijalnim odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, uz supsidijarnu primjenu Prekršajnog zakona, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež.

⁴¹ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine br. 70/17, 126/19.

Osim navedenih, zakonski okvir za postupanje u slučaju nasilja u obitelji predstavljaju i drugi zakoni, primjerice Zakon o socijalnoj skrbi, Obiteljski zakon, Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Zakon o zaštiti svjedoka, Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Zakon o suzbijanju diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti spolova, te Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola.⁴²

5.1. Zakon o socijalnoj skrbi⁴³

Ovaj zakon osigurava određene oblike pomoći raznim korisničkim skupinama među kojima i žrtvama nasilja u obitelji i to usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu radi prevladavanja poteškoća te stvaranja uvjeta za očuvanje i razvoj osobnih mogućnosti i odgovornog odnosa pojedinca prema sebi, obitelji i društvu; usluge savjetovanja i pomaganja obitelji pri prevladavanju obiteljskih poteškoća i poteškoća roditelja u odgoju i skrbi za djecu, te osposobljavanje obitelji za funkcioniranje u svakodnevnom životu; usluge psihosocijalne podrške koje podrazumijevaju rehabilitaciju koja potiče razvoj kognitivnih, funkcionalnih, komunikacijskih ili socijalnih vještina korisnika; privremeni smještaj u kriznim situacijama u trajanju do godinu dana djetetu i odrasloj osobi – žrtvama obiteljskog nasilja. Ovdje valja istaknuti kako djelatnici Centra za socijalnu skrb koji postupaju u slučajevima obiteljskog nasilja imaju vrlo važnu ulogu u procesu pomirenja odnosa unutar obitelji i povratka života u normalu.

5.2. Obiteljski zakon⁴⁴

Među svojim odredbama Obiteljski zakon, među ostalim, štiti i odrasle osobe i djecu žrtve obiteljskog nasilja. Jedno od temeljnih načela Obiteljskog zakona, načelo ravnopravnosti žene i muškarca određuje da žena i muškarac imaju međusobno jednaka prava i dužnosti u svim obiteljsko-pravnim odnosima, a posebno

⁴² Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2017.

⁴³ Zakon o socijalnoj skrbi, NN br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20.

⁴⁴ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19.

u odnosu na roditeljsku skrb, te je u partnerskim odnosima zabranjena diskriminacija prema spolu i nasilje prema partneru. Nadalje, načelo solidarnosti, uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji određuje da solidarnost predstavlja temeljno načelo obiteljskog života, svi članovi obitelji moraju se uzajamno poštovati i jedan drugome pomagati te da nasilje u obitelji predstavlja posebno tešku povredu ovog načela. Načelo prvenstvene zaštite dobrobiti i prava djeteta određuje da sudovi i javnopravna tijela koja vode postupke u kojima se izravno ili neizravno odlučuje o pravima djeteta moraju ponajprije štiti prava djeteta i njegovu dobrobit, a dijete ima pravo ostvarivati osobne odnose s oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti s njegovom dobrobiti. Posebnom odredbom o zaštiti djeteta i obiteljskom nasilju određuje se obveza stručnih radnika koji provode savjetovanje da su, ukoliko posumnjaju da su u obitelji ugrožena prava i dobrobit djeteta ili postoji sumnja na obiteljsko nasilje dužni, odrediti mjeru za zaštitu djeteta ili predložiti sudu donošenje mjere za zaštitu djeteta iz nadležnosti suda te žurno pokrenuti odgovarajući postupak prema posebnom propisu kojim se uređuje zaštita od nasilja u obitelji. Zakon propisuje i mjere obiteljske meditacije, odnosno postupka u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć jednog ili više obiteljskih medijatora.

5.3. Kazneni zakon⁴⁵

Stupio je na snagu 1. siječnja 2013. godine. Kaznenim zakonom sustavno je izmijenjeno kazneno materijalno zakonodavstvo te je Republika Hrvatska dobila novi, suvremeni i europski zakon koji je usklađen s brojnim međunarodnim pravnim instrumentima i dobrom praksom drugih država i koji pruža učinkovitu osnovu za borbu protiv suvremenih oblika kriminaliteta. Kaznenim zakonom pružena je veća zaštita žrtvama nasilja. Općim odredbama dana je definicija članova obitelji u koju su uključeni bračni ili izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik po krvi u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik. Uz ovu definiciju u kazneno

⁴⁵ Kazneni zakon, NN br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

zakonodavstvo uvedena je definicija bliske osobe koja obuhvaća članove obitelji te bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga, bivšeg životnog partnera ili neformalnog životnog partnera, osobe koje imaju zajedničko dijete, kao i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu. Ova definicija uvedena je zbog specifičnog međusobnog odnosa svih osoba koje su obuhvaćene izrazom bliske osobe, a kojima je potrebno pružiti pojačanu kaznenopravnu zaštitu, posebno kod kaznenih djela nasilja. Kazneni zakon propisuje niz kaznenih djela s elementima nasilja u kojima učin djela prema bliskoj osobi predstavlja kvalificirani oblik djela s težom sankcijom, a uz navedeno za sva kaznena djela s elementima nasilja počinjena prema bliskoj osobi osiguran je i progon po službenoj dužnosti. Kao samostalno kazneno djelo Kazneni zakon u članku 179.a propisuje kazneno djelo nasilje u obitelji koje obuhvaća teže oblike nasilništva u obiteljskom okruženju kojima nisu ostvareni elementi niti jednog drugog kaznenog djela, a radi se o intenzitetu odnosno ustrajanosti koja prelazi okvire prekršajne odgovornosti kao npr. teška vrijeđanja, zastrašivanja, fizička, seksualna zlostavljanja i sl.

5.4. Zakon o kaznenom postupku⁴⁶ i Zakon o sudovima za mladež⁴⁷

U navedenim zakonima propisano je niz mjera kojima se štiti sigurnost, privatnost, osobnog i obiteljskog života svjedoka i žrtve te sekundarne viktimizacije. Zakon o kaznenom postupku u hrvatsko kazneno zakonodavstvo uvodi žrtvu među sudionike postupka s posebnim pravima propisanim u zasebnoj glavi ZKP-a. Žrtva je pojmovno određena pri čemu se vodilo računa o pojmovnom određenju u međunarodnim izvorima i inozemnom zakonodavstvu. Uz prava koja pripadaju svakoj žrtvi ZKP posebnu zaštitu pruža određenim kategorijama žrtava kao što su djeca žrtava kd-a, žrtve kaznenih djela protiv spolne slobode te žrtva kaznenog djela trgovanja ljudima.

U Zakon o kaznenom postupku transponirana je direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 29. listopada 2012. o uspostavi minimalnih

⁴⁶ Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19,

⁴⁷ Zakon o sudovima za mladež, NN br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.

standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP. Transportiranje prava žrtve iz Direktive o pravima žrtava u nacionalno zakonodavstvo ima za cilj, među ostalim, postizanje obazrivog pristupa prema žrtvi nasilja u cilju sprječavanja njene sekundarne viktimizacije, adekvatne informiranosti žrtve o njenim pravima te skrb nadležnih tijela o pravima žrtve o postupovnim radnjama. Transportiranjem Direktive te sukladno Konvenciji Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji sveobuhvatno se uređuju prava žrtava nasilja u obitelji. Propisivanjem kataloga prava žrtava nasilja u obitelji ojačat će se njihova procesnopravna pozicija, omogućiti im aktivno sudjelovanje u postupovnim radnjama koje nadležna tijela poduzimaju radi njihove zaštite i sankcioniranje počinitelja te spriječiti njihova traumatizacija i sekundarna viktimizacija u postupku.

5.5. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela⁴⁸

Zakon je stupio je na snagu s danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Predmetnim zakonom određuje se pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom, pretpostavke i postupak za ostvarivanje prava na naknadu, tijela koja donose odluke i sudjeluju u postupku odlučivanja o pravu na naknadu, te se određuju tijela i postupak koji se primjenjuje u prekograničnim slučajevima. U kontekstu ovog rada, naglasit ćemo da se ovaj zakon primjenjuje prema žrtvama koje su pretrpjele teške tjelesne ozljede ili teško narušavanje zdravlja prilikom obiteljskog nasilja kao čin namjernog počinjenja kaznenog djela. Kada je prouzročena smrt neposredne žrtve, pravo na naknadu ima i posredna žrtva, a pod pojam posredne žrtve spadaju bračni drug, izvanbračni drug, dijete, roditelji, posvojenik, posvojitelj, maćeha, očuh, pastorak neposredne žrtve i osoba s kojom je neposredna žrtva živjela u istospolnoj zajednici. O pravu na naknadu odlučuje Odbor za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela koji čine predsjednik i četiri člana. Ono što je ovdje bitno za napomenuti, je da su policija, državno odvjetništvo i sudovi dužni osobama koje prema ovom zakonu imaju pravo

⁴⁸ Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, NN br. 80/08, 27/11.

na naknadu od Republike Hrvatske dati informacije o pravu na naknadu i o tijelu kojem se mogu obratiti radi ostvarivanja tog prava.

5.6. Prekršajni zakon⁴⁹

Kao opći propis kojim se štiti javni poredak, društvena disciplina, društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom, međunarodnim pravom i zakonima čija zaštita nije moguća bez prekršajnogpravnog sankcioniranja, na protupravna postupanja koja se tiču nasilja u obitelji izvan kaznene odgovornosti, primjenjuje se supsidijarno u dijelu koji nije reguliran Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji.

U praksi se najčešće primjenjuju odredbe čl. 134, čl. 135., čl. 137. Prekršajnog zakona (u daljnjem tekstu PZ) koji se odnose na ograničavanje slobode kretanja počinitelja prekršaja, te čl. 130. PZ-a koji se odnosi na određivanje Mjere opreza počinitelju prekršaja.

5.7. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima⁵⁰

Zakon o policijskim poslovima i ovlastima uređuje policijske poslove i policijske ovlasti koje policijski službenici primjenjuju radi sprječavanja i otklanjanja opasnosti te tijekom provedbe kriminalističkih istraživanja. Ujedno, zakon propisuje i suradnju policije sa pravosudnim tijelima, državnim tijelima, jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnim osobama s javnim ovlastima, drugim tijelima, organizacijama, nevladinim organizacijama, građanskim udrugama i građanima radi razvijanja partnerstva u sprječavanju i otkrivanju nedopuštenih ponašanja i počinitelja ovakvih oblika ponašanja. Ta suradnja je neophodna za uspješnu borbu protiv nasilja u obitelji, a policija je vrlo važan „kotačić“ u tom mehanizmu. Zakon, nadalje, nameće obvezu policijskim službenicima posebno obazrivog postupanja prema djeci, maloljetnicima, starim i nemoćnim osobama, osobama s invaliditetom, žrtvama kaznenih djela i prekršaja (čl. 14. i 36. Zakona), kao i obvezu zaštite žrtve kaznenih djela i drugih osoba kojima prijeti opasnost od počinitelja ili drugih osoba u

⁴⁹ Prekršajni zakon, NN br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18.

⁵⁰ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/09, 92/14, 70/19.

vezi s kaznenim postupkom što je vrlo bitno u kontekstu postupanja povodom obiteljskog nasilja.

5.8. Zakon o zaštiti svjedoka⁵¹

Zakon propisuje uvjete i postupke za pružanje zaštite i pomoći ugroženim i njima bliskim osobama, koje su izložene ozbiljnijoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega zbog iskazivanja u kaznenim postupcima za kaznena djela predviđena u ovom zakonu. Mjere zaštite ugroženih osoba propisane u odredbama Zakona su tjelesna i tehnička zaštita, premještanje, prikrivanje identiteta i vlasništva te promjena identiteta. Ne primjenjuje se na svjedoke recimo kaznenog djela Nasilja u obitelji iz čl. 179.a KZ-a s obzirom da se za to kazneno djelo ne može izreći kazna zatvora od 5 ili više godina, no u slučajevima ubojstva bliske osobe, teških kaznenih djela protiv spolne slobode ili nekih kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, primjena ovog zakona može imati važnu ulogu u osiguranju svjedoka, naročito kada je neophodno osigurati njegov iskaz u kaznenom postupku, a posebno u nedostatku materijalnih dokaza.

5.9. Zakon o suzbijanju diskriminacije⁵²

Zakon o suzbijanju diskriminacije stvara pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštitu od diskriminacije na osnovi rase, etničke pripadnosti, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. Ovaj zakon je vrlo važan u kontekstu obiteljskog nasilja kako bi se naglasila važnost ravnopravnog položaja žena i muškaraca u obitelji, što je u nekim dijelovima Republike Hrvatske još uvijek nezamislivo.

⁵¹ Zakon o zaštiti svjedoka, NN br. 163/03, 18/11, 73/17.

⁵² Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN br. 85/08, 112/12.

5.10. Zakon o ravnopravnosti spolova⁵³

Zakon o ravnopravnosti spolova propisuje opću zabranu diskriminacije temeljem spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije, uvodi odredbu prema kojoj se nepovoljnije postupanje prema ženama na osnovi trudnoće i materinstva smatra diskriminacijom, te diskriminacijom propisuje i uznemiravanje uvjetovano spolom kao i spolno uznemiravanje. Zakon također uključuje odredbe koje se odnose na primjenu načela ravnopravnosti spolova u području zapošljavanja i rada; obrazovanja; obveza medija u promicanju razvoja svijesti o ravnopravnosti muškaraca i žena; prikupljanja statističkih podataka, djelovanja političkih stranaka i dr. Ujedno, Zakon uvodi obvezu korištenja naziva radnog mjesta u muškom i ženskom rodu kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika te u području obrazovanja (uvođenje svim obrazovnim ustanovama obveze korištenja jezičnih standarda u muškom i ženskom rodu u sadržajima svjedodžbi, diploma i drugih dokumenata).

5.11. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola⁵⁴

Zakon propisuje načela na kojima se zasniva životno partnerstvo, a koja uključuju ravnopravnost, međusobno poštovanje dostojanstva, međusobno pomaganje i uvažavanje životnih partnera. Ujedno, Zakonom se zabranjuje svaki oblik nasilja u zajednici obiteljskog života kao i svaki oblik diskriminacije, izravne i neizravne, temeljem sklopljenog životnog partnerstva, seksualne orijentacije i rodnog identiteta, što je vrlo bitno za zaštitu žrtve koja živi u istospolnoj zajednici. Ono što je najvažnije za istaknuti je položaj istospolnih zajednica koji se ne razlikuje od položaja heterogenih zajednica u smislu borbe protiv nasilja u obitelji, što u mnogome olakšava rad policiji i državnom odvjetništvu.

⁵³ Zakon o ravnopravnosti spolova, NN br. 82/08, 69/17.

⁵⁴ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN br. 92/14, 98/19.

5.12. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji⁵⁵

Vlada Republike Hrvatske je usvojila 2005. godine, a njegove izmjene i dopune 2006. godine. Protokol sadrži niz precizno određenih mjera o postupanju i načinu suradnje nadležnih tijela (policije, centra za socijalnu skrb, odgojno-obrazovnih i zdravstvenih ustanova te pravosudnih tijela) koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku nasilja u obitelji te posebnu pažnju poklanja postupku nadležnih tijela prema djeci žrtvama nasilja ili svjedocima počinjenog nasilja u obitelji. Vrlo je važan za policiju iz razloga što je u njemu detaljno razrađena taktika postupanja i to od zaprimanja dojave o obiteljskom nasilju i postupanju na mjestu događaja pa sve do primjene pojedinih policijskih ovlasti i podnošenja prekršajnih i kaznenih prijava.

5.13. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja

Prvi Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja Vlada Republike hrvatske je usvojila 2012. godine, koji se temeljio na tada važećim zakonima i podzakonskim aktima, dok je Novi protokol Vlada Republike hrvatske donijela 2018. godine⁵⁶. Protokol sadrži obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim seksualnom nasilju, načine i oblike suradnje između nadležnih tijela, te propisuje postupanje u skladu s aktivnostima protokola. Navedeni protokol ima važnu ulogu u sprječavanju obiteljskog nasilja s obzirom da dolazi do porasta seksualnog nasilja unutar obitelji. Ovdje treba napomenuti da je od velike važnosti suradnja tijela progona, odnosno policije i državnog odvjetništva sa zdravstvenim ustanovama, kako u razjašnjavanju događaja, tako i u prikupljanju dokaza.

⁵⁵ U protokol su implementirani međunarodno obvezujućim i nacionalni dokumenti koji uređuju područje zaštite od nasilja u obitelji i podrške žrtvama. Svrha Protokola je osiguranje pravovremene i učinkovite provedbe postojećih propisa o zaštiti žrtve nasilja u obitelji sukladno ovlastima nadležnih tijela, unaprjeđenje suradnje i dugoročno utjecanje na smanjenje nasilničkog ponašanja.

⁵⁶ NN br. 70/18.

6. POJAVNI OBLICI NASILJA U OBITELJI

Već kod prve zaprimljene dojave o nasilničkom ponašanju u obitelji policijski službenici moraju vrlo jasno znati odrediti o kakvoj se vrsti nasilja radi. Nerijetko se u praksi zna dogoditi da se istovremeno zbivaju dva ili više događaja u kojima dođe do nasilja u obitelji, što šefa smjene operativnog dežurstva u policijskoj postaji stavlja u nezgodnu poziciju da se mora odlučiti za prioritarno postupanje gdje će uputiti policijsku ophodnju⁵⁷.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji Broj prekršaja po godinama (2010. – 2019.)											
Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Prosjek
Broj prekršaja	14129	15015	14874	14335	13067	12255	10592	10344	9396	8346	12235

1. Tablica prikazuje broj prekršaja koji se odnose na Nasilničko ponašanje u obitelji u RH za vremensko razdoblje 2010. – 2019.⁵⁸

Iz navedene tabele možemo zaključiti da je Nasilničko ponašanje u obitelji jedan od većih problema u Republici Hrvatskoj, a samim time i izazov za policiju kojoj je jedna od temeljnih zadaća, zaštita života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osoba, te sprječavanje prekršaja i kaznenih djela, a sve kako bi se između ostalih zaštitile i žrtve obiteljskog nasilja.

⁵⁷ Hodogram postupanja policijskih službenika u slučajevima dojave o nasilju u obitelji detaljno je razrađen u Standardnom operativnom postupku od 2011. godine, koji je donesen na temelju čl. 9. st. 1. toč. 3. Zakona o policiji, NN 34/11.

⁵⁸ MUP, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada

Pojavni oblici Nasilja u obitelji vrlo jasno su određeni, a često se radi o kombinaciji dva ili više oblika nasilja, dok su uzroci samo djelomično utvrđeni, iz razloga što mogu biti razni i međusobno isprepleteni: nezaposlenost, siromaštvo, alkohol, ljubomora, ali i frustrirajuće situacije koje dovode do toga da se nasilnik rasterećuje čineći nasilje nad članovima obitelji.

Kad govorimo o pojavnim oblicima, odnosno vrstama nasilja u obitelji, najčešće ga možemo podijeliti na četiri osnovna oblika, a to su: tjelesno nasilje, psihičko nasilje, spolno nasilje i ekonomsko nasilje.

6.1 Tjelesno nasilje

Tjelesno nasilje je svaki oblik fizičkog nasrtaja na žrtvu kojim kod nje nisu nastupile posljedice u vidu ozljede, budući se u tom slučaju radi o nekom obliku tjelesne ozljede, koje su propisane u Kaznenom zakonu kao kazneno djelo. Tjelesno nasilje tako obuhvaća bilo koji oblik tjelesnog nasilja uslijed kojeg nije nastala posljedica u vidu tjelesne ozljede u sudskomedicinskom smislu, ali i tjelesno kažnjavanje ili drugi način ponižavajućeg postupanja prema djeci. Inkriminiranje namjernog tjelesnog nasilja nad drugom osobom obveza je propisana u Istanbulskoj konvenciji.

Kvalifikacija tjelesnih ozljeda predstavlja svrstavanje tjelesnih ozljeda u skupine prema određenim zakonskim kriterijima. Dakle, riječ je o pravnoj ili tzv. sudskomedicinskoj dokumentaciji, kako to često u praksi shvaćaju liječnici kliničari kada kvalificiraju ozljede. Kod tjelesne ozljede zakonodavac te ozljede ne definira precizno, pa će zato svaka ona ozljeda koja nema karakteristike osobito teške ili obične teške tjelesne ozljede biti tjelesna ozljeda. Kod tjelesne ozljede nema čak ni apstraktne opasnosti za život. Nema nikakva oštećenja važnog organa i važnog dijela tijela (oni ne mogu biti oslabljeni ni trajno, a ni u znatnoj mjeri). Manje važan organ, ali tada ne trajno.⁵⁹

⁵⁹ Martinjak, D., Filipović, H., op. cit. str.630.

Tjelesno nasilje je vrlo česti oblik nasilja u obitelji i ono se gotovo uvijek uzročno posljedično nadovezuje na psihički oblik nasilja. Kod slučajeva tjelesnog nasilja za policiju je najveći problem dobiti privolu žrtve da odmah po okončanju događaja uz pratnju policijskih službenika odvede na liječnički pregled, iz razloga što je to važno za točnu kvalifikaciju događaja i cjelokupni postupak s obzirom da se počinitelj odmah uhićuje i zadržava u Policijskoj postaji.

6.2 Psihičko nasilje

Psihičko nasilje jest nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost. Ostali oblici psihičkog nasilja, kao što je psihičko nasilje koje je dovelo do narušavanja zdravlja, predstavljaju kazneno djelo (teške ili osobito teške) tjelesne ozljede i inkriminiraju se sukladno Kaznenom zakonu (čl. 117., 118. ili 119.), a verbalno nasilje u vidu prijetnji nekim zlom predstavlja kazneno djelo prijetnje iz čl. 139. Kaznenog zakona, koje se, ako je počinjeno prema bliskoj osobi, uvijek progoni po službenoj dužnosti. Jednako tako, i prisila učinjena prema članu obitelji predstavlja kazneno djelo iz čl. 138. Kaznenog zakona te se, u slučaju da je počinjena prema bliskoj osobi, progoni po službenoj dužnosti. Također, ako bi se radilo o težem kršenju odredaba ovog Zakona u vidu teškog i/ili dugotrajnog zastrašivanja, ponižavanja i sl., a kojim nije počinjeno neko od navedenih kaznenih djela, radit će se o kaznenom djelu nasilja u obitelji iz čl. 179.a Kaznenog zakona. Dakle, prema prijedlogu ove odredbe, psihičko nasilje kao oblik prekršaja nasilja u obitelji predstavljat će sve druge oblike napada na psihički integritet žrtve koje su dovele do njezine uznemirenosti ili povrede dostojanstva, a koje ne predstavljaju neko od navedenih kaznenih djela (tjelesnu ozljedu, prijetnju, prisilu, nasilje u obitelji), kao što su psovke, nazivanje pogrđnim imenima i sl.

U zakonu o suzbijanju diskriminacije u čl. 3. st. 1. određeno je uznemiravanje kao svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekim od osnova iz čl. 1. st. 1. kojem je cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Sukladno članku 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji psihičko nasilje jest primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje).

Psihičko nasilje iz kaznenog djela iz čl. 179.a KZ-a postoji ako se radi o slučajevima kontinuiteta i intenziteta psihičkog maltretiranja i uznemiravanja s ozbiljno upućenim prijetnjama, koje nisu ni malo bezazlene. Psihičko nasilje kod prekršaja iz čl. 10. ZZNO-a u prvome redu sastoji se od upućivanja pogrđnih riječi, vikanja, vrijeđanja i omalovažavanja, a u istraživanju predmeta zabilježene su i upućene prijetnje koje nisu bezazlene i po autorima su zasigurno postojali i elementi za kazneno djelo iz čl. 179.a, kao i za kazneno djelo prijetnje iz čl. 139. KZ-a.⁶⁰

Psihičko nasilje kao prekršaj je najčešći oblik nasilja i gotovo da nema prepirke među bliskim osobama u kojoj su izostali elementi koji se mogu podvest pod nasilničko ponašanje u obitelji. Tu nastaje problem preširoke definicije nasilja u obitelji, a u praksi je uvijek teško dokazati takav prekršaj s obzirom da izostaju svjedoci i ne postoje materijalni tragovi koji bi se koristili kao dokaz u prekršajnom postupku. Za policiju je taj oblik nasilja u obitelji vrlo jednostavan za odrađivanje, iz razloga što učesnici događaja policijskim službenicima daju izjave koje se unose u zapisnik o ispitivanju osumnjičenika i svjedoka, a počinitelj se odmah uhićuje i privodi na sud sukladno dogovoru sa sucem. U takvom prekršajnom postupku možemo govoriti da je to svojevrstni izazov za suce Prekršajnih sudova koji osim izjava osumnjičenika i žrtve/svjedoka nemaju na raspolaganju niti jedan drugi dokaz, osim eventualno Zapisnika o ispitivanju alkohola u organizmu, što im znatno otežava donošenje ispravne odluke.

⁶⁰ Martinjak, D., Filipović, H., cit. str.631-633.

6.3 Spolno nasilje

Iako je najvećim djelom pokriveno kaznenom zonom odgovornosti (kaznena djela protiv spolne slobode, kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta), spolno nasilje također je izrijeком navedeno kao jedan od oblika nasilja u obitelji. Naime osoba koja vrši spolno nasilje na bilo koji način u pravilu će odgovarati za neko od kaznenih djela iz Kaznenog zakona kojima je zaštitni objekt spolna sloboda, ali određena neprimjerena ponašanja spolne naravi koja nemaju takav intenzitet da bi bila obuhvaćena kaznenom zonom odgovornosti moći će se podvesti pod prekršaj nasilja u obitelji sukladno ZZNO-u.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2003., 2009. i 2017. godine nisu odredili što je to spolno nasilje, odnosno spolno uznemiravanje, već je u Zakonu o suzbijanju diskriminacije u čl. 3. st. 2. određeno spolno uznemiravanje kao svako verbalno, neverbalno ili tjelesno neželjeno ponašanje spolne naravi kojem je cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a posebice ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, ponižavajuće, omalovažavajuće ili uvredljivo okruženje. Ta ponašanja obuhvaćaju npr. neželjen fizički kontakt, neprimjerene primjedbe spolne naravi, pokazivanje uvredljivog vizualnog materijala, sramotne pozive, molbe ili zahtjeve za spolne usluge i slično.⁶¹

Pri kvalifikaciji spolnog nasilja policija primjenjuje kriterije iz Zakona o suzbijanju diskriminacije. Iako se zbog malog broja slučajeva spolnog nasilja u provedenom istraživanju ne može zaključiti da postoji ustaljena praksa, zasigurno se može reći da je kod ove vrste nasilja ključan intenzitet same radnje počinjene na štetu žrtve, temeljem kojega se razgraničuje kazneno djelo od prekršaja nasilja u obitelji.

Kad govorimo o spolnom nasilju ono je najčešće isprepletено sa psihičkim oblikom nasilja kada dolazi do omalovažavanja i vrijeđanja žrtve koje se očitava u neprimjerenim uvredama spolne naravi.

⁶¹ Martinjak, D., Filipović, H., cit. str. 633-634.

6.4 Ekonomsko nasilje

Ekonomsko nasilje također je jedan od propisanih oblika obiteljskog nasilja, a odnosi se na radnje kojima se sprječava ekonomska neovisnost žrtve, primjerice uskraćivanje novčanih sredstava za osnovne životne potrebe radi izživljavanja, zabrana žrtvi da se zaposli i sl. Ekonomsko nasilje odnosi se na određena ponašanja kojima počinitelj ograničava i kontrolira žrtvine ekonomske resurse i potencijale. U značajnom broju slučajeva ekonomsko nasilje čine muškarci koji instrumentaliziraju svoju moć nad ženom i time uzrokuju po nju negativne posljedice. „Stavovi, uvjerenja i ponašanja koja perpetuiraju ekonomsko nasilje često su duboko utkana i blisko povezana s kulturnim, socijalnim i religijskim normama nekog društva.“ U užem smislu, ekonomsko se nasilje odnosi na nejednaku kontrolu nad zajedničkim resursima, uskraćivanje pristupa novcu, zapošljavanju ili edukaciji. U širem smislu ono obuhvaća i oštećenje ili uništenje ženine imovine, kao i krađu ili onemogućavanje raspolaganja vlastitim resursima ili imovinom.⁶²

Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama obuhvaća uskraćivanje, oduzimanje financijskih sredstava, dovođenje žene u položaj da moli za novac, davanje „džeparca“, potpunu kontrolu kućnog budžeta, učestale provjere potrošenog novca, nedopuštanje sudjelovanja u financijskim odlukama, uskraćivanje informacija o obiteljskim prihodima, zabrana zapošljavanja, oštećenje ili uništenje ženine imovine, ucjenjivanje financijskim sredstvima, uskraćivanje prava na obrazovanje ili zdravstvenu zaštitu, generiranje zajedničkih ili isključivo ženinih dugova, neplaćanje alimentacije.

Ovu vrstu nasilja u obitelji najčešće vrši ženin partner, iako i ostali članovi obitelji mogu biti počinitelji, ali i žrtve⁶³. Ekonomsko zlostavljanje od strane partnera proizvodi obiteljsku atmosferu ispunjenu tenzijama i nervozom uzrokovanu materijalnim brigama, a ta atmosfera je vrlo često „okidač“ za druge vrste nasilja kao što su psihičko i fizičko.

⁶² Martinjak, D., Filipović, H., cit. str. 634-635

⁶³ Klasnić, K., Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke, Soc. Ekol. Zagreb, vol. 20 (2011.), No. 3.

Prema čl. 10. ZZNO-a/2017 ekonomsko nasilje obuhvaća zabranu ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci.

Pri kvalifikaciji ekonomskog nasilja iz čl. 179.a KZ-a bitno je naglasiti da ekonomsko nasilje nije samostalno zastupljeno, već se radi i o psihičkom nasilju, a ako žrtva ne ispuni zahtjeve počinitelja, on nastavlja s fizičkim nasiljem i prijetnjama.

U praksi se ekonomsko nasilje najčešće očituje u vidu onemogućavanja ili korištenja zajedničke ili osobne imovine, dok onemogućavanje zapošljavanja partnera ili uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci još nije u dovoljnoj mjeri prepoznato kao obiteljsko nasilje. Ekonomsko nasilje koje obuhvaća uskraćivanje sredstava za održavanje kućanstva je izrazito teško dokazivo kao obiteljsko nasilje što dovodi do toga da se policija ne upušta olako u pokretanje prekršajnog postupka.

7. KAZNENO DJELO NASILJA U OBITELJI (čl.179.a KZ-a)

Važeća zakonska regulativa kaznenog djela Nasilja u obitelji u Kaznenom zakonu glasi: „Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj ili stanje dugotrajne patnje, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine“. U Kazneni zakon je uvedeno 2015. godine (*Izmjene i dopune Kaznenog zakona 2015 NN, 56/2015*) kao novo samostalno djelo, na prijedlog Odbora za ravnopravnost spolova i prijedlog zastupnika Hrvatskog sabora da se nasilje u obitelji propiše kao samostalno kazneno djelo⁶⁴ i smješteno je u Glavu XVIII. Kaznenog zakona, gdje se nalaze kaznena djela protiv braka, obitelji i djece. Cilj navedenog kaznenog djela je zaštita dostojanstva članova obitelji, kao i zaštita same obitelji.

U Kaznenom zakonu se nalaze i neka druga kaznena djela koja sadrže određene oblike nasilničkog ponašanja prema članu obitelji odnosno bliskoj osobi. U njihovim zakonskim opisima i bićima takvo ponašanje predstavlja kvalificirani oblik, primjerice teško ubojstvo (čl. 111 KZ-a), koje je kvalificirani oblik ubojstva (čl. 110 KZ-a). Nasilje prema bliskim osobama je kvalificirani oblik svih vrsta tjelesnih ozljeda (tjelesne ozljede, čl. 117 st.2 KZ-a, teške tjelesne ozljede, čl. 118 st.2 KZ-a te osobito teške tjelesne ozljede, čl. 119 st.2 KZ-a), sakaćenje ženskih spolnih organa (čl. 116 st.3 KZ-a), silovanja (čl.154 st.1 i 2 KZ-a), protupravnog oduzimanja slobode (čl. 136 st.3 KZ-a), otmice (čl. 137 st.2 KZ-a) i dr. Za ostvarenje bića djela važno je da se radnjama, tj. teškim kršenjem propisa o zaštiti od nasilja u obitelji kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za sigurnost člana obitelji ili bliske osobe ili sigurnost njima bliskih osoba ili da se neke od tih osoba dovedu u ponižavajući položaj. Dovođenje drugog u ponižavajući položaj prema *Turković* bi se trebalo tumačiti tako da se stvara položaj u kojem žrtva gubi samopoštovanje i samopouzdanje.⁶⁵

⁶⁴ Cvitanović et al, Kazneno pravo-posebni dio, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018, str. 245.

⁶⁵ Ibid, str. 246.

Najveći problem u radu predstavlja tumačenje normativnog obilježja djela „*teško kršenje propisa*“ koje je ostavljeno sudskoj praksi, a još i dan danas nema jasnog stava oko pitanja odnosi li se to na težinu počinjenog djela ili na učestalost kršenja prekršajnih odredbi (počinjenje prekršaja nasilja u obitelji iz čl. 10 ZZNO-a).

Predmetno kazneno djelo je **blanketne naravi**. Propis na čiju primjenu upućuje norma ovog kaznenog djela je Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, 70/17, 126/19.), kojim se regulira nasilje u obitelji u prekršajnom pravu. Nedostatak prekršajne norme je što je njome nasilje u obitelji definirano vrlo široko, što nerijetko dovodi do preklapanja s opisima određenih kaznenih djela, ponajprije već gore spomenutima tjelesnim ozljedama i dr., ali i raznim drugim kaznenim djelima.⁶⁶

Nasilje u obitelji (čl.179.a KZ-a)					
Broj prijavljenih i razriješenih kaznenih djela po godinama (2015. – 2019.)					
Godina	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Prijavljeno KD	145	330	552	623	1134
Razriješeno KD	145	332	553	621	1132

2. Tablica prikazuje broj kaznenih djela Nasilja u obitelji iz čl. 179.a KZ-a u posljednjih 5 godina u Republici hrvatskoj.⁶⁷

Kazneno djelo nasilja u obitelji ne predstavlja izazov za policiju u smislu uspješnosti razrješavanja kaznenih djela što je vidljivo iz prikazane tabele, a kao razlog tome možemo jasno konstatirati da se u pravilu radi o počiniteljima koji su poznati i prepoznati od strane žrtve. Kao što možemo vidjeti iz godine u godinu dolazi do povećanja broja prijavljenih kaznenih djela Nasilja u obitelji, što smanjuje tamnu brojku ovog djela i utječe na generalnu prevenciju zato što je to tema o kojoj se priča i dobiva prostor u javnim medijima.

⁶⁶ Ibid, str. 247

⁶⁷ MUP, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada.

7.1. Primjer iz prakse – Kazneno djelo „Nasilje u obitelji“

U vremenskom periodu od 25.6.2016. godine do 6.2.2018. godine, u obiteljskoj kući u mjestu Pitomača, Braće Radić kbr. 206 i Matije Gupca kbr. 26, općina Pitomača, počinitelj se nasilnički ponašao u obitelji na štetu izvanbračne supruge, tako što se u navedenom periodu učestalo dovodio u alkoholizirano stanje, nakon čega bi suprugu vrijeđao pogrđnim riječima: „Kurvo, j... se sa svima, j... se sa bratom, j... ti mater, j... te otac, j... te brat, prijetio joj da će ubiti nju i djecu, bez razloga je fizički nasrtao na nju, šamarao je, bacao na pod, udario je svojim nogama po njenim nogama, rukama i drugim dijelovima tijela, a sve to u prisutnosti njihovo troje zajedničke djece, tjerao oštećenu van iz kuće, te je ona noći provodila na način da je zajedno s djecom spavala u kombi vozilu. Dana 5/6.2.2018. godine u vremenu od 21.00 do 02.00 sata, počinitelj je u alkoholiziranom stanju vrijeđao oštećenu raznim pogrđnim riječima i psovao je, prijetio je kćerki, te je porazbijao nekoliko čaša bacivši ih na pod, gasio vatru u peći sobe u kojoj su svi spavali, tako što je vatru polijevao vodom i tjerao oštećenu zajedno s djecom van iz kuće, čime je kod oštećene izazvao strah za njenu sigurnost i sigurnost njene djece, dovodeći je u ponižavajući položaj spram rodbine i susjeda“.⁶⁸

Zbog postojanja osnova sumnje da se u opisanom događaju radi o kaznenom djelu (ili kaznenim djelima), policijski službenik za maloljetničku delinkvenciju je putem telefona izvijestio nadležnog Općinskog državnog odvjetnika, koji je izjavio da se u ovom slučaju radi o kaznenom djelu Nasilje u obitelji iz čl. 179.a KZ-a koje se progoni po službenoj dužnosti, o čemu je sačinjena službena zabilješka.

Od oštećene je zatim u službenim prostorijama PP Pitomača na Zapisnik o zaprimanju kaznene prijave, zaprimljena kaznena prijava protiv izvanbračnog supruga, zbog postojanja osnovane sumnje da je isti počinio kazneno djelo Nasilje u obitelji iz čl. 179.a KZ-a.

⁶⁸ Predmet se vodi u Policijskoj postaji Pitomača pod brojem: 511-16-08-2/2-KU-10/18. od 8.2.2018. godine

Prilikom zaprimanja kaznene prijave žrtva obiteljskog nasilja je upoznata s pravima iz čl. 43. ZKP-a⁶⁹ i čl. 51. ZKP-a. Od prava koja su taksativno navedena u čl. 43. ZKP-a žrtva je iskoristila pravo na pristup službama za potporu žrtvama kaznenog djela, na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela u skladu sa zakonom, te na zaštitu od zastrašivanja i odmazde. U skladu s čl. 51. ZKP-a iskoristila je mogućnost da se služi svojim jezikom u postupku i podnijela je prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva te privremenih mjera osiguranja.

Temeljem naloga ODO-a u Virovitici broj: K-DO-54/2018-3, u prostorijama PP Pitomača provedena je dokazna radnja ispitivanje oštećene u svojstvu svjedoka, o čemu je sačinjen zapisnik, dok je u službenim prostorijama PU virovitičko-podravske provedeno ispitivanje osumnjičenika koje je snimljeno audio-video uređajem, o čemu je također sastavljen Zapisnik, te su izrađene tri DVD snimke.

Prije ispitivanja osumnjičeniku je uručena pouka o pravima.

Policijski službenici su potom ODO-u za mladež u Virovitici podnijeli Posebno izvješće zajedno s kaznenom prijavom, uz koje su u pravitku između ostalog dostavili i presude Prekršajnog suda iz kojih je vidljivo da je počinitelj više puta ranije kažnjavao za obiteljsko nasilje. Ti prekršaji počinjeni su na način da se počinitelj svaki put doveo u alkoholizirano stanje i verbalno vrijeđao žrtvu nasilja, tjerajući je pritom van iz kuće. Kazne koje su izrečene počinitelju od strane prekršajnog suda sastajale su se od novčanog kažnjavanja i kazne zatvora što je i razumno na neki način da se počinitelj za svako ponovljeno nasilje u obitelji teže kažnjava s obzirom da ranija sankcija nije ispunila svrhu svog izricanja.

Temeljem podnesene kaznene prijave i Posebnog izvješća od strane Policijske postaje Pitomača, ODO u Virovitici je podiglo optužnicu broj: KMP-DO-9/2018-25 od 1.3.2018. godine protiv okrivljenika, zbog kaznenog djela iz čl. 179.a KZ-a.

⁶⁹ Sud, državno odvjetništvo, istražitelj i policija dužni su već pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluje obavijestiti žrtvu na njoj razumljiv način o pravima iz čl. 43. st. 1., 2. i 3. te čl. 44. ZKP-a, kao i o pravima koja ima kao oštećenik u postupku.

Općinski sud u Virovitici je nakon provedene i zaključene javne rasprave u skladu s ZKP-om presudio da je optuženi kriv, što je „teško kršio propise“ o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji izazvao strah za njenu sigurnost i sigurnost njoj bliskih osoba i doveo je u ponižavajući položaj, zbog čega mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) mjeseci, te sigurnosna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu.⁷⁰

Pitanje koje se ovdje opravdano postavlja, a odnosi se na možebitni propust policije zbog ranijeg neprijavlivanja za kazneno djelo Nasilja u obitelji dovodi nas do zaključka da policija i državno odvjetništvo moraju više truda uložiti u provođenje izvida kaznenog djela, a ne se zadovoljiti „samo“ prekršajnim postupkom, iako se za obiteljsko nasilje često u praksi dogodi da počinitelj bude teže kažnjen u prekršajnom nego u kaznenom postupku.

Analizirajući ovaj primjer kaznenog djela Nasilja u obitelji opisanog u čl. 179.a KZ-a, prvo što nam se nameće kao pitanje jest sadržaj kaznene prijave iz kojeg proizlazi da imamo i elementa kaznenih djela Prijetnji prema bliskim osobama opisanih u čl. 139. st. 2. KZ-a koja se progone po službenoj dužnosti. Prijetnje smrću koje je počinitelj uputio žrtvi i oštećenima ne mogu se i ne smiju podvesti pod „teško kršenje propisa zakona o zaštiti od nasilja u obitelji“, već se radi o samostalnom kaznenom djelu, koje je samo po sebi teže kazneno djelo za koje je propisana i veća zatvorska kazna. Nejasni su razlozi zašto je državni odvjetnik zauzeo stav da cijeli činjenični opis treba podvesti pod KD-o Nasilja u obitelji, nakon što ga je policijski službenik upoznao sa sadržajem iskaza žrtve. Smatram da se u ovom događaju radilo o stjecaju kaznenih djela⁷¹ Nasilja u obitelji i Prijetnji, te se počinitelja trebalo teretiti za počinjenje oba kaznena djela.

U obrazloženju presude sutkinja Općinskog suda u Virovitici neosporno je utvrdila da su okrivljenik i žrtva izvanbračni supružnici koji žive u zajedničkom domaćinstvu sa svojom malodobnom djecom, dok je spornim smatrala ponašanje okrivljenika prema svojoj supruzi, dovodeći u pitanje teško kršenje propisa o zaštiti

⁷⁰ Presuda Općinskog suda u Virovitici Poslovni broj: 2 Kzd-8/2018-20. od 9.1.2019. godine

⁷¹ Više o tome u knjizi: Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., Kazneno pravo Opći dio 2 – Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Pravni fakultet sveučilišta u zagrebu, Zagreb, 2017, str. 179-186.

od nasilja u obitelji. U kasnijem tijeku postupka sud nije dovodio u pitanje vjerodostojnost saslušanih svjedoka, a nakon dobivenog nalaza i psihijatrijskog mišljenja iz kojeg je proizašlo da je optuženi ovisnik o alkoholu, nedvojbeno je utvrđeno da je isti počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret. Prilikom odluke o visini kazne sud je uzeo u obzir smanjenu ubrojivost okrivljenika kao olakotnu okolnost, dok je kao otegotnu okolnost uzeo u obzir raniju osuđivanost za obiteljsko nasilje, što je očekivano s obzirom na sudsku praksu.

Smatram da je sud donio pravilnu odluku o izrečenim kaznenopravnim sankcijama, iz razloga što je pravilno utvrdio ključni problem, a to je utjecaj alkohola na ponašanje počinitelja, odnosno okrivljenika. Ne mislim da visina zatvorske kazne može djelovati na buduće ponašanje počinitelja, već isključivo učinkovita provedba sigurnosne mjere – obaveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu i to zato što isti nikada nije evidentiran kao počinitelj prekršaja ili kaznenog djela nasilja u obitelji u trijeznom stanju.

8. MOGUĆI KRITERIJI ZA RAZLIKOVANJE KAZNENOG DJELA OD PREKRŠAJA NASILJA U OBITELJI

Među istaknutim stručnjacima i praktičarima koji se bave kaznenim i prekršajnim pravom vodi se vječna polemika o tom je li ponašanje s obilježjima nasilja u obitelji kazneno djelo ili prekršaj, a nakon što je zakonodavac u Republici Hrvatskoj donio odluku da može biti i kazneno djelo i prekršaj, dolazimo do novog problema koji govori o nepostojanju jasne razlike prilikom kvalifikacije određenog događaja radi li se o kaznenom djelu iz čl. 179.a KZ-a ili prekršaju iz čl. 10. ZZNO-a.

Sukladno presudi Vrhovnog suda Republike Hrvatske, „razgraničenje između kaznenog djela iz čl. 179.a KZ/11 i prekršaja iz čl. 10. ZZNO-a očituje se u težini ugrožavanja zaštićenog dobra što je *questio facti* i sud je to dužan ocijeniti u svakom pojedinom slučaju. Objektivno poimanje težine prekršaja propisa o zaštiti od nasilja u obitelji očituje se kroz visok stupanj nasilja, surovosti ili bešćutnosti počinitelja te posebno izraženom poniženju ili patnji žrtve i tek tada će se raditi o kaznenom djelu, a ne prekršaju“.⁷²

Ukoliko se malo kritički osvrnemo na presudu Vrhovnog suda RH postavlja se pitanje postojanja mjernog mehanizma u praksi kojim određujemo stupanj nasilja kad je ono podložno različitom tumačenju i pogledima kako od strane žrtve, tako i od strane ovlaštenog tužitelja koji donosi odluku o kvalifikaciji djela. Što se tiče poniženja ili patnje žrtve i u tom pogledu je vrlo teško „ući u glavu žrtve“ da možemo zaključiti sa sigurnošću koliko ona uistinu pati. U takvim događajima vrlo lako može doći i do obmane policije ili Državnog odvjetništva prilikom uzimanja iskaza žrtve s ciljem realizacije vlastitog interesa.

Općinski sud u Splitu je u svojoj presudi prilikom definiranja granice između prekršaja i kaznenog djela istaknuo da „kazneno djelo kao samostalno obuhvaća teže oblike nasilništva u obiteljskom okruženju kojima su ostvareni elementi prekršaja, a nisu ostvareni elementi ni jednog težeg kaznenog djela. Za postojanje ovog kaznenog

⁷² VSRH, I Kž 579/2017-8, 8.2. 2018.

djela potrebna je veća kriminalna količina te je potrebno kumulativno ispunjenje pretpostavki i to da je došlo do težeg kršenja propisa o zaštiti od nasilja u obitelji, te prouzročene teže posljedice kod žrtve (izazivanje straha, dovođenje u ponižavajući položaj). Prema sudskoj praksi nužno je da jedan ili u kombinaciji više modaliteta ponašanja počinitelja, članu obitelji ili bliskoj osobi prouzroči osjećaj straha, nespokojstva, nesigurnosti ili ga je stavio u ponižavajući položaj. Dakle dovoljno je počinjenje samo jedne radnje kojom je izazvana neka od posljedica iz zakonskog opisa, a nije nužno sustavno ili višekratno ostvarenje radnje počinjenja. Ponižavajući položaj kao izravna posljedica izživljavanja nad žrtvom je takva intenziteta zbog kojeg se žrtva osjeća nesigurnom i nespokojnom i stavljena je u položaj poniženja, gaženja ljudskog dostojanstva⁷³.

Škorić i Rittossa su mišljenja da je za postojanje kaznenog djela nasilja u obitelji, osim teškog kršenja propisa o zaštiti od nasilja u obitelji, nužno da se kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili se dovede u ponižavajući položaj.⁷⁴ Sljedeće pitanje vezano uz pojam ponižavajućeg položaja jest koje su to okolnosti relevantne da bi bila riječ o dovođenju člana obitelji ili bliske osobe u ponižavajući položaj. U pokušaju detaljnijeg objašnjenja pojma ponižavajućeg položaja u zakonskom, pravnom kontekstu, Bačić i Pavlović navode da je riječ o stupnju poniženja koji je izravna posljedica izživljavanja nad žrtvom⁷⁵. Žrtva postaje očajna, gubi osjećaj osobne vrijednosti i počinje sumnjati da je zbog toga drugi više ne poštuju. Postaje nesigurna, povlači se u sebe gubeći realnu sliku o vlastitom egu i njegovoj društvenoj vrijednosti.⁷⁶

Temeljem analiza obrada događaja iz navedene problematike u policijskoj praksi uočavamo poteškoće u dijelu primjene zakonskih i podzakonskih propisa, prije svega Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Prekršajnog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, što u konačnosti uzrokuje neodgovarajuće kvalifikacije kažnjivih radnji.

⁷³ Martinjak, D., Filipović, H., op. cit. str. 636-637.

⁷⁴ Škorić, M., Rittossa, D., op cit. str. 492.

⁷⁵ Bačić, F., Pavlović, Š., Komentar kaznenog zakona, Zagreb, 2004, str. 755-756.

⁷⁶ *Ibid.*

Policija prilikom poduzimanja mjera i radnji potrebnih za kvalifikaciju oblika kažnjive radnje mora utvrditi sve relevantne okolnosti događaja, kao što su kontekst i kronologija nasilja u obitelji, kontinuitet nasilja, modalitete nasilja, namjeru počinitelja, intenzitet, posljedice za žrtvu, prisutnost djece, recidivizam počinitelja, ranije eventualne mjere nadležnih tijela, prisutnost alkohola/droga u organizmu počinitelja ili žrtve i dr., a pri tom ne smije zanemariti niti činjenicu da može doći do moguće zlouporabe lažnog prijavljivanja od strane recimo partnera koje je motivirano vlastitim interesom (npr. vanbračna veza). Profesionalnim pristupom policijskih službenika u cilju prikupljanja svih relevantnih činjenica prilikom obrade određenog događaja, sve dileme odnosno eventualne pogreške oko kvalifikacije kažnjive radnje obiteljskog nasilja svele bi se na najmanju moguću mjeru.

Jasnijem razgraničenju kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji u odnosu na prekršaj svakako doprinosi intenzitet nasilničkog ponašanja u obitelji koji se odnosi na količinu i težinu primijenjenog nasilja, a ovaj kriterij uključuje i dva „pomoćna“ kriterija. Primijenjena sredstva kojima se čini kažnjiva radnja i nastale tjelesne ozljede, njihova ozbiljnost i težina važni su pomoćni kriteriji kojima se diferencira kazneno djelo od prekršaja.⁷⁷

Ključan čimbenik koji razgraničuje kazneno djelo od prekršaja nasilja u obitelji jest kontinuitet činjenja inkriminirane radnje, koja traje više puta kroz duži vremenski period prije nego što se žrtva odluči prijaviti počinitelja. Razlog tome je najčešće počiniteljev utjecaj na žrtvu koji se očituje u umanjivanju, poricanju, pa čak i okrivljavanju žrtve zbog svog nasilničkog ponašanja (prekršaja ili kaznenog djela), a kada vidi da prolazi nekažnjeno i da žrtva ne traži pomoć institucija, takvo ponašanje postaje uobičajeni obrazac ponašanja, te on nastavlja s nasiljem čiji intenzitet se povećava.

Kako bi se utvrdio kontinuitet nasilja u obitelji, početna točka policijskog postupanja je obavljanje obavijesnog razgovora sa žrtvom, i to o okolnostima prvog događaja kojega se žrtva može sjetiti. Nadalje, sa žrtvom je potrebno razgovarati o karakterističnim događajima koji se događaju u određeno vrijeme, na određenom mjestu ili kao posljedica nekih prethodnih događaja. Na kraju je potrebno utvrditi

⁷⁷ Martinjak, D., Filipović, H., cit. str. 638-639.

najteži događaj te posljednji događaj. Za kasniji kazneni postupak važno je od žrtve dobiti informaciju kome se ona sve povjeravala, kako bi se te osobe mogle ispitati u svojstvu svjedoka.⁷⁸

U praksi nerijetko postoji problem razgraničavanja kaznenog djela od prekršaja. Unatoč trudu i zalaganju policijskih službenika prilikom prikupljanja informacija u razgovoru sa žrtvom i svjedocima nasilja, bilo po viđenju ili čuvenju, događa se da nadležni Državni odvjetnik donese odluku koja je u suprotnosti sa svim pravnim mišljenjima autoriteta Kaznenog prava i odbaci bilo kakvu raspravu o postojanju kaznenog djela.

⁷⁸ Martinjak, D., Filipović, H., cit. str. 639.

9. PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA PROTIV OBITELJSKOG NASILJA

Obiteljsko nasilje relativno je kasno prepoznato kao javni društveni problem koji zahtjeva da se u njegovo rješavanje uključi država, a ne da ostane privatna stvar. Odvojenost javne i privatne sfere bio je ključan uzrok ne miješanja države u obiteljske stvari što je dovelo do toga da pojedinac nije imao zaštitu temeljnih ljudskih prava.⁷⁹ Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda jamče se individualna prava državljanima Europe i možemo reći da je to najefikasniji međunarodni mehanizam zaštite ljudskih prava. Ta prava zajamčena su svakom pojedincu na nacionalnoj razini unutarnjim pravom, a u slučaju da dođe do povrede tih prava pojedinac može podnijeti tužbu protiv države. O zahtjevima pojedinaca protiv države odlučuje Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP), a presude koje su donesene imaju obvezujući učinak za sve države Vijeća Europe, pa tako praksa ESPLJ ima velik utjecaj na zakonodavstvo i praksu europskih država. Obiteljsko nasilje u Europskoj konvenciji nije propisano kao posebna odredba, već je Europski sud u svojoj dosadašnjoj praksi slučajeve obiteljskog nasilja doveo u vezu s povredom sljedećih prava: prava na život (čl. 2.), zabrane mučenja (čl. 3.), prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života (čl. 8.) i zabrane diskriminacije (čl. 14.)⁸⁰.

Prva presuda vezana za obiteljsko nasilje donesena je 2007. godine u predmetu *Dana Kontrova protiv Slovačke*⁸¹ u kojem je utvrđena povreda čl. 2. Europske konvencije. „U tom je predmetu suprug podnositeljice zahtjeva nakon niza prijetnji te fizičkog i psihičkog zlostavljanja podnositeljice i njihove djece na kraju realizirao prijetnje te usmrtio djecu i sebe. Europski sud je utvrdio više propusta nadležnih policijskih vlasti, koje nisu poduzele niz specifičnih mjera koje su prema domaćem pravu bile dužne poduzeti. Među ostalim, propustile su zaprimiti kaznenu prijavu,

⁷⁹ Škorić, M., Obiteljsko nasilje u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike hrvatske, hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 25, broj 2/2018. str. 388.

⁸⁰ Europska konvencija o ljudskim pravima - EKLJP (engl. *European Convention on Human Rights – ECHR*) pokriva gotovo cijelu Europu – 47 država.

⁸¹ Br. 7510/04, ECHR, od 31. 5. 2007.

pokrenuti istragu i kazneni postupak protiv supruga, pravilno registrirati poziv u pomoć te poduzeti odgovarajuće mjere povodom tvrdnji podnositeljice zahtjeva da suprug ima pušku i prijeti da će je usmrčiti.⁸²

U ovom primjeru „*Dana Kontrova protiv Slovačke*“, možemo vidjeti kako propuštanjem radnji tijela progona za posljedicu ima gubitak života, a pravo na život je najvrjednije pravno dobro svake osobe, o čemu govori čl. 2. Europske konvencije o ljudskim pravima.

U Republici Hrvatskoj nisu rijetki slučajevi u praksi da policija kao tijelo progona ne poduzima sve potrebne mjere i radnje kako bi zaštitila žrtvu obiteljskog nasilja. To se najčešće očituje u kvalifikaciji inkriminirane radnje, kada policija samostalno kvalificira djelo i podnosi optužni prijedlog nadležnom prekršajnom sudu u situacijama kada su ispunjeni uvjeti za kazneni progon. Tu prvenstveno mislim na kaznena djela tjelesne ozljede i prijetnje. Kako bi se te greške svele na minimum, već u tom najranijem stadiju postupanja neophodna je suradnja policijskih službenika koji interveniraju povodom dojave o nasilju u obitelji sa specijaliziranim policijskim službenicima za maloljetničku delinkvenciju i nadležnim državnim odvjetništvom.

U svakom događaju obiteljskog nasilja kada postoje osnove sumnje da je počinjeno neko kazneno djelo, koje ne mora nužno biti Nasilje u obitelji iz čl. 179.a KZ-a, vrlo je važna konzultacija policije i državnog odvjetništva kako bi se pravovremeno poduzimale procesne radnje, a greške u postupanju policije svele na minimum, što je vrlo važno za zaštitu tjelesnog integriteta žrtve nasilja u obitelji, a rezultat može biti sprječavanje najtežih posljedica kao što je smrt, tjelesne ozljede i dr. kaznena djela.

⁸² Škorić, M., op. cit. str. 391.

O predmetu *Opuz protiv Turske*⁸³ možemo govoriti kao o ključnom predmetu u borbi protiv nasilja u obitelji. Podnositeljica zahtjeva i njezina majka godinama su bile izložene različitim vrstama nasilja od strane svojih supruha, a u nekoliko navrata su povlačile prijave protiv supruha podnositeljice zahtjeva H. O., iz razloga što je isti na njih vršio pritisak i prijetio im smrću. Prema mišljenju nacionalnih vlasti, sukob je nakon povlačenja prijave postao privatna stvar, a eventualni nastavak kaznenog progona od strane državnih tijela predstavljao bi povredu čl. 8. Konvencije. Kulminacija nasilja dogodila se 2001. godine kada je H. O. usmrtio majku podnositeljice zahtjeva. Zaključak nacionalnih vlasti da se radi o privatnoj stvari Europski sud nije prihvatio naglasivši kako država mora u skladu sa svojim pozitivnim obvezama intervenirati u privatni i obiteljski život, zaštititi pojedinca i spriječiti kazneno djelo. U slučajevima kada žrtva povuče prijavu protiv počinitelja nasilja u obitelji po mišljenju Suda, treba uzeti u obzir određene faktore pri donošenju odluke o nastavku kaznenog progona kao što su: *„težina kaznenog djela; jesu li ozljede nanesene žrtvi psihičke ili fizičke; je li upotrijebljeno oružje; je li počinitelj prijetio nakon napada, je li planirao napad; utjecaj na djecu ako žive u kućanstvu; vjerojatnost ponavljanja djela; nastavak prijetnji po zdravlje i sigurnost žrtve; trenutni odnos žrtve i optuženog i njegov utjecaj na kazneni progon protiv volje žrtve; dotadašnji razvoj odnosa, osobito u smislu eventualnog nasilja u prošlosti, te je li optuženi već poznat policiji, osobito zbog ranijih nasilnih djela“*.⁸⁴

Europski sud je zaključio kako je država propustila zaštititi podnositeljicu zahtjeva i njezinu majku od zlostavljanja, kao i život potonje. Uz to Sud je konstatirao da je država diskriminirala podnositeljicu zahtjeva s obzirom da ju je propustila zaštititi, imajući u vidu da su žrtve osobe ženskog spola⁸⁵.

⁸³ Br. 33401/02, ECHR, 2009.

⁸⁴ Škorić, M., cit., 391-392.

⁸⁵ Bošnjak, M., Grgić Boulais, A., Zločin iz mržnje u praksi Europskog suda za ljudska prava, hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 326.

Iz ovog primjera možemo jasno vidjeti kako država mora u skladu sa svojim pozitivnim obvezama intervenirati u privatni i obiteljski život, da bi zaštitila sigurnost pojedinca i spriječila kazneno djelo, u protivnom će se suočiti s najtežim posljedicama kao što je primjerice smrt žrtve. Ta obveza za državu postoji unatoč zajamčenom poštivanju privatnosti obiteljskog života. To možemo vrlo jednostavno objasniti kroz primjer ugroze pravnog dobra. Naime, ljudski život je vrjednije pravno dobro u odnosu na zaštitu privatnosti i prava na dom.

U domaćem zakonodavstvu obiteljsko nasilje, bez obzira da li se radi o prekršaju ili kaznenom djelu progoni se po službenoj dužnosti, što znači da su tijela progona obvezna intervenirati po saznanju za takve događaje. Uz mjere kao što su npr. uhićenje, odnosno fizičko razdvajanje počinitelja od žrtve, primjenom mjera opreza i zaštitnih mjera počinitelju obiteljskog nasilja može se ograničiti pravo na korištenje vlastitog doma. Razlog izricanja takvih mjera nalazimo u zaštiti žrtve obiteljskog nasilja ukoliko postoji opasnost od ponavljanja djela (recidivizma).

Prva presuda za obiteljsko nasilje koju je Europski sud donio protiv Republike Hrvatske odnosi se na predmet *Tomašić i dr. protiv Hrvatske*. M. T. je podnijela kaznenu prijavu protiv svog bivšeg supruga M. M. koji je u Centru za socijalnu skrb prijetio da će baciti bombu na nju i njihovo dijete V. T. Prvostupanjski sud je osudio M. M. na 5 mjeseci bezuvjetnog zatvora, te sigurnosnu mjeru obvezatnog psihijatrijskog liječenja tijekom izdržavanja zatvorske kazne, a ukoliko bude potrebno i nakon njezina isteka. Žalbeni sud je trajanje mjere skratio na dužinu zatvorske kazne, a kad je odluka o određivanju obvezatnog psihijatrijskog liječenja postala pravomoćnom i izvršnom nakon donošenja presude žalbenog suda, M. M. je u pritvoru već proveo 2 mjeseca i 25 dana, zbog čega je trajanje zaštitne mjere prema zakonskoj regulativi iznosilo 2 mjeseca i 5 dana. Psihijatrijskim vještačenjem M. M. obavljenim u tijeku kaznenog postupka utvrđeno je da on pati od mješovitog poremećaja osobnosti i da su psihički problemi tako ozbiljne prirode da se nisu mogli riješiti u tako kratkom roku. Prije nego je pušten iz zatvora nije učinjena procjena njegova stanja, koja bi dala odgovor na pitanje koliki je rizik da će M. M. realizirati svoje prijetnje. M. M. je 15. kolovoza 2006. godine ustrijelio M. T., njihovu kćer i sebe. Tužbu protiv Republike Hrvatske podnijeli su Branko Tomašić i njegova žena i

djeca, kao rodbina M. T. i njezina djeteta V. T., iz razloga što vlasti nisu poduzele preventivne mjere zaštite M. T. i njezinog djeteta. Središnje pitanje u ovom predmetu su nedostaci domaćeg zakonodavstva, odnosno domaćeg sustava zaštite ljudi od postupaka opasnih kriminalaca koji su kao takvi utvrđeni od strane mjerodavnih vlasti i postupanja prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojem nadležne vlasti trebaju djelovati, te predviđene mehanizme. U navedenom predmetu Sud je utvrdio povredu čl. 2. Konvencije i podnositeljima zahtjeva je dodijelio pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu u iznosu od 40000 eura te za troškove i izdatke 1300 eura.⁸⁶

⁸⁶ Krapac, D., „et al“, Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike hrvatske u kaznenim predmetima, Zagreb, 2013., str. 28-32.

10. NASILJE MEĐU INTIMNIM PARTNERIMA KAO NAJČEŠĆI OBLIK NASILJA

Kad govorimo o nasilju u obitelji prvo što nam padne na pamet je da u njemu sudjeluju intimni partneri, odnosno muškarac i žena u braku. Često smo svjedoci brutalnih ubojstava ili teškog nanošenja ozljeda kod kojih su počinitelji osobe koje su bile u intimnom odnosu sa žrtvom. Takvu brutalnost ne bilježimo ponekad niti kod ubojstava gdje se počinitelj i žrtva ne poznaju. Složenost odnosa između intimnih partnera, bez obzira jesu li u bračnoj ili vanbračnoj zajednici, utjecaj raznih opijata, socijalno okruženje u kojem se nalaze, patološka ljubomora, samo su neki od čimbenika u genezi ubojstva intimnog partnera.⁸⁷

Nasilje među intimnim partnerima (engl. *intimate partner violence*) u literaturi se nerijetko naziva i „kućnim nasiljem“ (engl. *domestic violence*). Taj naziv je dosta nespretan jer se odnosi na mjesto događaja, a ne na subjekte koji u nasilju sudjeluju. U kućnom nasilju nije nužno da sudjeluju intimni partneri ili bračni drugovi, već se odnosi i na nasilje roditelja nad djecom, djece nad roditeljima kao i nasilje između drugih srodnika po krvi u ravnoj lozi ili u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja. Imamo životne primjere da u nekim obiteljima u zajedničkom kućanstvu žive krvni i tazbinski srodnici pa pojam obiteljskog nasilja nadilazi nasilje među supružnicima ili krvnim srodnicima.

U ovom poglavlju ćemo nešto reći o nasilju među intimnim partnerima i to bez obzira žive li oni zajedno (u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici) ili ne. Pojavni oblici obiteljskog nasilja među partnerima najčešće su psihičko nasilje koje se očituje u verbalnom zlostavljanju koje između ostalog podrazumijeva prijetnje, uznemiravanje i omalovažavanje žrtve, te tjelesno nasilje u kojem se žrtvi nanose ozljede.

Najveći broj nasilnika čine muškarci. U SAD-u su u 2001. godine u 95% prijava kućnog nasilja nasilnici bili muškarci, a žrtve žene. Na drugačije zaključke upućuje istraživanje Strausa i Gellesa iz 1975. godine koje je ponovljeno 1986. godine i koje

⁸⁷ Dundović, D., Ubojstvo intimnih partnera i alkohol, hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, (Zagreb), vol. 15, broj 1/2008, str. 177.

sugerira da su u obiteljskom okružju žene nasilne gotovo kao i muškarci. Međutim pozadina tog nasilja sasvim je drugačija jer su žene najčešće nasilne u samoobrani ili u osveti zbog dugotrajnog zlostavljanja od strane partnera. Prema nekoliko studija izrađenih diljem svijeta, polovica žena koja umre nasilnom smrću ubojstva, postalo je žrtvom trenutnih ili bivših supruga ili partnera. Žene bivaju ubijene od strane osoba koje poznaju vatrenim oružjem, batinanjem te raznim drugim načinom izvršenja. Problem kod nasilja između intimnih partnera koji najčešće žive zajedno je u tom da žene imaju velikih problema s napuštanjem nasilne veze. One odlučuju ostati u braku ili u vezi zbog brige oko djece, ali i brojnih drugih praktičnih razloga kao što su ekonomska ovisnost o muškarcu, a i vjera u to da se radi samo o privremenoj fazi i da će se on „promijeniti“. Takve su nade uglavnom nerealne i partner se vrlo rijetko mijenja ukoliko ne dođe do intervencije tijela kaznenog pravosuđa (npr. uhićenja) ili uključivanja u dugotrajne preventivne programe. Zbog svega toga žrtvama uglavnom nedostaje samopouzdanja i često osjećaju da su one krive zbog nasilnog ponašanja njihovog partnera. Za većinu je žrtava napuštanje nasilnog partnera ili poziv policiji tek konačna očajnička mjera i to u situacijama u kojima je nasilje poprimilo takve razmjere da su njihovi životi ili životi djece u neposrednoj opasnosti. Zlostavljači su uglavnom osobe s niskim stupnjem samopouzdanja, slabih komunikativnih sposobnosti, emocionalno nezreli i nesposobni iskazati svoje osjećaje. Unatoč tvrdnji nekih kriminologa da je jedan od glavnih prediktora nasilja u odnosima između intimnih partnera prethodna izloženost nasilju, brojna istraživanja ukazuju da nema dovoljno pouzdanih pokazatelja za takvu tvrdnju⁸⁸.

⁸⁸ Derenčinović, D., Getoš, A., op. cit. str. 70-71.

11. ZAŠTITA ŽRTAVA OBITELJSKOG NASILJA

Kad govorimo o zaštiti žrtava obiteljskog nasilja, tu podrazumijevamo različite oblike i instrumente djelovanja kojima je primarni cilj sprječavanje nasilničkog ponašanja, diskriminacije po osnovi spola i stvarne neravnopravnosti, te pomoć žrtvama takvoga protupravnog ponašanja. Riječ je o preporukama, smjernicama i konkretnim sankcijama koje su na raspolaganju nadležnim institucijama u borbi protiv svih vidova nasilja unutar obitelji.⁸⁹

Za počinjeno kazneno djelo ili prekršaj obiteljskog nasilja sud može počinitelju izreći novčanu kaznu ili kaznu zatvora kao prijekor za dokazanu krivnju. Svrha izricanja kazne je izraziti društvenu osudu zbog počinjenog kaznenog djela ili prekršaja, čime se jača povjerenje građana u pravni poredak, a počinitelju i svim ostalima se šalje **generalna** poruka da se nasilje ne isplati jer će zbog toga biti pravedno kažnjeni.⁹⁰ Pored izrečene novčane kazne i/ili kazne zatvora žrtve obiteljskog nasilja u Republici Hrvatskoj štiti se na način da se počinitelju prekršaja izriče mjera opreza i/ili zaštitna mjera, dok mu se za počinjeno kazneno djelo može izreći mjera opreza i/ili sigurnosna mjera, čijim izricanjem se postiže **specijalna** prevencija.

Policijski službenici u pravilu prilikom svakog postupanja povodom dojave o nasilju u obitelji, ukoliko utvrde postojanje osnovane sumnje da je počinjen prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji, s ciljem zaštite žrtve, temeljem čl. 130. PZ-a počinitelju prekršaja naredbom određuju mjeru opreza „zabrana približavanja određenoj osobi i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom“ u trajanju od 8 dana. Nakon podnošenja optužnog prijedloga nadležnom Prekršajnom sudu stavlja se prijedlog za produljenje mjere opreza do pravomoćnosti odluke o prekršaju, ukoliko je optužni prijedlog podnijet u roku 8 dana od određivanja mjere opreza. Ostale mjere koje se koriste kako bi se zaštitila žrtva obiteljskog nasilja su u nadležnosti sudova i državnog odvjetništva.

⁸⁹ Moslavac, B., *Nasilničko ponašanje u obitelji na štetu žena*, HPR, 2008., str. 99.

⁹⁰ Odredbe o svrsi kažnjavanja nalaze se u čl. 41. KZ-a i čl. 6. PZ-a.

11.1. Mjere opreza

Mjere opreza spadaju u mjere za osiguranje nazočnosti okrivljenika i uspješno provođenje postupka, a riječ je o ograničenjima okrivljenikovih mogućnosti uspostavljanja i održavanja socijalnih kontakata, poslovnih aktivnosti ili kretanja odnosno posjećivanja određenih mjesta.

Smisao ustavnog načela razmjernosti jest u tome da se u primjeni mjera procesne prisile okrivljenika poštedi teže mjere ako se ista svrha može postići blažom, te da mu se tako sačuva najveći mogući stupanj temeljnog prava na osobnu slobodu uz istodobno omogućivanje uspješnog vođenja prekršajnog/kaznenog postupka. Osim što naš zakon dopušta državnim tijelima da to temeljno pravo privremeno oduzmu mjerama kao što su pritvor ili istražni zatvor, dopušta da se primjene blaže mjere, koje se sastoje u ograničenju toga prava. Ograničenje je sadržano u restrikcijama koje pogađaju okrivljenikove mogućnosti na uspostavljanje i održavanje socijalnih kontakata, poslovnih aktivnosti ili kretanja, odnosno posjećivanja određenih mjesta. Te se restrikcije okrivljeniku nameću rješenjem o jednoj ili više mjera opreza, a poznaje ih i kazneno i prekršajno zakonodavstvo.⁹¹

ZKP ih propisuje u čl. 98., koji regulira da ukoliko postoje okolnosti iz čl. 123. ZKP-a zbog kojih je moguće odrediti istražni zatvor ili je taj zatvor već određen, sud i državni odvjetnik će, ako se ista svrha može ostvariti mjerom opreza, obrazloženim rješenjem odrediti primjenu jedne ili više takvih mjera. Pritom će se okrivljenik upozoriti da će se u slučaju nepridržavanja izrečene mjere ona zamijeniti istražnim zatvorom.⁹² Zakon postavlja taksativno sastavljenu listu od 11 takvih mjera (čl.98 st.2) koje se mogu grupirati prema svojem cilju. U prvu grupu spadaju mjere posvećene *sprječavanju okrivljenika da napusti boravište i pobjegne*; to su zabrana napuštanja boravišta, obveza okrivljenika da se redovito javlja određenoj osobi ili državnom tijelu, te privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice. Druge su namijenjene *sprječavanju potencijalno opasnog društvenog*

⁹¹ Krapac, D., et al, Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, VII. neizmijenjeno izdanje, Zagreb, 2015., str. 362-363.

⁹² Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19.

kontakta; zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja, zabrana približavanja određenoj osobi, zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe, udaljenje iz doma i zabrana pristupa internetu. Treće žele zaštititi društvenu zajednicu od određenih opasnih situacija koje proizlaze ili iz okrivljenikove djelatnosti ili njegove ličnosti; zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti i privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom. Ako pogledamo sadržaj nekih od mjera opreza iz čl. 98. st. 2. ZKP-a, primjerice zabranu približavanja određenoj osobi (i žrtvi), zabranu uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom (i žrtvom), ili zabranu uhođenja ili uznemiravanja žrtve, možemo konstatirati da je njihov fokus i na zaštiti interesa žrtve, a ne samo na osiguranje učinkovitog vođenja postupka protiv okrivljenika.

Mjere opreza propisuje i Prekršajni zakon u odredbi čl. 130. PZ-a, koji regulira da u postupku za prekršaje propisane zakonom, nakon što je podnesen optužni prijedlog, sud može po službenoj dužnosti ili na prijedlog tužitelja obrazloženim rješenjem odrediti da se protiv okrivljenika primjeni jedna ili više mjera opreza ako je to potrebno radi osiguranja nazočnosti okrivljenika u postupku, sprječavanje okrivljenika da čini nove prekršaje ili da spriječi ili oteža dokazivanje u postupku.⁹³ Prekršajni zakon propisuje šest mjera opreza, a to su: zabrana napuštanja boravišta bez dozvole suda, zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja, zabrana približavanja određenoj osobi i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, zabrana poduzimanja određene poslovne aktivnosti, privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice, sa zabranom i privremeno oduzimanje vozačke dozvole za upravljanje vozilom ili dozvole za upravljanje plovilom, zrakoplovom ili drugim prijevoznim sredstvom.

U slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj jednu ili više mjera opreza može privremeno (osam dana) naredbom odrediti i policija ili inspeksijska tijela državne uprave prema osobi za koju postoje osnove sumnje da je počinitelj prekršaja.

⁹³ Prekršajni zakon, NN br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18.

Mjere opreza mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti presude/odluke o prekršaju. Sud će svaka dva mjeseca, računajući od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja o mjeri opreza, ispitati po službenoj dužnosti postoji li još potreba za mjerama opreza, te ih rješenjem produljiti ili ukinuti ako one više nisu potrebne. One će se ukinuti i prije protoka dva mjeseca ako je za njima prestala potreba ili ako više nema zakonskih uvjeta za njihovu primjenu. Žrtve bi trebalo uvijek obavijestiti o uvjetima zabrane koja se nameće mjerom opreza i o tome što mogu poduzeti ako okrivljenih odnosno osuđenik prekrši izrečenu zabranu.

Iako se načelno mjerama opreza ne može ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti stan, te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim drugom, izvanbračnim drugom ili bivšim bračnim drugom, s djecom svakog od njih, roditeljima, posvojenikom, posvojiteljem i osobom s kojom ima zajedničku djecu, s istospolnim partnerom s kojim živi u životnoj zajednici i s bivšim istospolnim partnerom s kojim je živio u životnoj zajednici osim ako se postupak vodi zbog prekršaja povezanih s nasiljem u obitelji.

S obzirom da je riječ o posebno važnom objektu zaštite (fizički integritet, život i dostojanstvo žrtve te vrlo često i prava na dom), nužno je da se sud u prekršajnom postupku koristi svim instrumentima zaštite koje mu pruža Prekršajni zakon kao *lex generalis*. To se ne odnosi samo na odredbe o zadržavanju, već i na mjere opreza budući da su neke vrlo pogodne za slučajeve obiteljskog nasilja. Nije potrebno posebno isticati da bi određivanje mjere opreza zabrane okrivljeniku da posjećuje određena mjesta, primjerice obiteljske kuće, moglo spriječiti nasilje u obiteljima koje upravo za vrijeme trajanja prekršajnog postupka po ZZNO često poprima drastične razmjere.⁹⁴ Mogu se naložiti tijekom trajanja cijelog kaznenog/prekršajnog postupka.

⁹⁴ Mjere opreza iz čl. 130. PZ-a izvršava policija, osim „Zabrane poduzimanja određene poslovne aktivnosti“ koju izvršava tijelo državne uprave nadležno za nadzor nad tom poslovnom aktivnošću.

11.1.1. Plan nadzora provođenja mjere opreza od strane policije: analiza primjera iz prakse

Policijski službenici u pravilu počinitelju prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji na mjestu događaja izdaju Naredbu o određivanju mjere opreza kojom se izriče „zabrana približavanja, uspostavljanja i održavanja veze“ sa žrtvom nasilja u obitelji na određenu udaljenost, u trajanju od 8 dana. Ukoliko sud nakon podnošenja optužnog prijedloga od strane policije produlji mjeru opreza, a ne nastupi pravomoćnost presude/prekršajnog naloga, policijski službenici temeljem Pravilnika o načinu izvršavanja mjera opreza sačinjavaju plan nadzora poštivanja mjere opreza. Kako bismo bolje predočili plan nadzora provođenja mjere opreza od strane policije, razmotrit ćemo sljedeći primjer iz prakse.

Policijski službenici Policijske postaje Pitomača su postupajući po dojavi o nasilju u obitelji utvrdili da je dana 7.6.2020. godine oko 20,00 sati u mjestu Pitomača, Dravska ulica kbr. 283, u obiteljskoj kući došlo do nasilničkog ponašanja u obitelji od strane okrivljenika prema majci.

Protiv okrivljenika je Općinskom sudu u Virovitici, Prekršajni odjel, podnesen optužni prijedlog broj: 511-16-08/05-5-59-1/2020., zbog počinjenog prekršaja iz članka 10. st. 1., kažnjivo po članku 22. st. 2. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Sud je Rješenjem broj: 8 Pp J-217/2020 od 8.6.2020. godine, okrivljeniku, rođenom 2.7.1990. godine u Virovitici, s prebivalištem u Pitomači, Dravska kbr. 283, općina Pitomača, produljio mjeru opreza „zabrana približavanja, uspostavljanja i održavanja veze“ sa majkom, iz Pitomače, Dravska kbr. 283., na udaljenost manju od 5 metara, u trajanju najdulje do pravomoćnosti odluke o prekršaju.

Mjera opreza se povjerava na provedbu Policijskoj postaji Pitomača na čijem području žrtve nasilja u obitelji ima prijavljeno prebivalište, odnosno gdje stanuje.

Nadležna Policijska postaja će sukladno čl. 9. i 10. Pravilnika o načinu izvršenja mjere opreza⁹⁵ koje su stavljene u nadležnost policije, provoditi mjeru

⁹⁵ Pravilnik o načinu izvršavanja mjera opreza, NN br. 92/09, 66/14.

opreza od dana donošenja Rješenja o produljenju mjere opreza, u trajanju najdulje do pravomoćnosti odluke o prekršaju.

S okrivljenikom je nakon donošenja Rješenja o produljenju mjere opreza obavljan obavijesni razgovor na okolnosti produljenja mjere opreza od strane Općinskog suda u Virovitici, Prekršajnog odjela, kojom prilikom su mu pojašnjene okolnosti izricanja mjere, te je isti upoznat na potrebu poštivanja mjere koja mu je izrečena, kao i postupaka ukoliko se isti zatekne u kršenju iste.

Prilikom obavljanja obavijesnog razgovora moglo se zaključiti da je okrivljenik ozbiljno shvatio situaciju u kojoj se nalazi, odnosno isti je izjavio kako će se pridržavati izrečene mu mjere, te se neće približavati majci.

Daljnjom obradom opisanog predmeta, uvidom u operativnu kriminalističku i prekršajnu evidenciju Policijske postaje Pitomača, te IS MUP-a RH utvrđeno je da je okrivljenik u posljednje tri godine evidentiran kao počinitelj kaznenog djela „Prijetnja“ iz čl. 139. KZ-a, dok je u istom vremenskom periodu evidentiran i kao počinitelj dva prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Također, uvidom u IS MUP-a RH, utvrđeno je da isti ne posjeduje registrirano vatreno oružje, dok se prikupljenim obavijestima nije došlo do saznanja da bi isti mogao neovlašteno posjedovati vatreno oružje. Što se tiče opisa ličnosti okrivljenika, na temelju njegovog ranijeg prijavljivanja, može se zaključiti da je predmetni osoba koja je sklona povremenom asocijalnom ponašanju, odnosno činjenju prekršaja s elementima nasilja.

Nadalje, što se tiče žrtve nasilja u obitelji, radi se o majci predmetnog, rođenoj 21.11.1965. godine, po zanimanju domaćica, sa prebivalištem u Pitomači, Dravska kbr. 283. Obavljen je obavijesni razgovor sa žrtvom nasilja, kojom prilikom se došlo do saznanja da ista sa okrivljenikom već duži period ima problema, iz razloga što se isti često dovodi u alkoholizirano stanje, nakon čega dolazi do različitih konflikata među njima, te se isti ponaša nasilnički.

Oštećena je upućena da o svakoj namjeri napuštanja svog prebivališta, odnosno boravišta, prethodno o tome obavijesti nadležnu Policijsku postaju radi pravodobnog upućivanja u provedbu mjere opreza policijskoj postaji na čijem području ista planira boraviti, na što se ista obvezala da će učiniti.

S obzirom na prikupljene obavijesti u svezi uspješne provedbe mjere opreza zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, donosi se slijedeći:

Plan provedbe mjere opreza poradi poduzimanja aktivnosti policijskih službenika Policijske postaje Pitomača kako bi se uspješno provela predmetna mjera opreza, koja je izrečena rješenjem Općinskog suda u Virovitici, Prekršajnog odjela u Virovitici broj: 8 Pp J-217/2020 od 8.6.2020. godine prema okrivljeniku, koji ima mjesto prebivališta u Pitomači, Dravska kbr. 283, općina Pitomača, a koju će policijski službenici PP Pitomača provoditi od 16.6.2020. godine.

Poradi uspješnog provođenja gore navedene mjere izrečene prema okrivljeniku policijski službenici Policijske postaje Pitomača su poduzeli ili će poduzimati slijedeće mjere i radnje:

Sa žrtvom nasilja je dogovoreno da ukoliko dođe do kršenja mjere od strane okrivljenika, ista će bez odgode o tome obavijesti dežurstvo PP Pitomača, kako bi se moglo pravovremeno intervenirati.

Voditelj mjere će sa žrtvom nasilja po potrebi obaviti obavijesni razgovor radi utvrđivanja njenog stanja sigurnosti, kao i dogovora oko aktivnosti koje će eventualno biti potrebno provesti kako bi se osigurala provedba mjere. Policijski službenici PP Pitomača će povremeno u skladu sa tehničkim mogućnostima, odlaziti do žrtve nasilja s kojom će stupiti u kontakt u svezi vršenja nadzora nad provođenjem mjere. O vremenu obilaska i zatečenom stanju, policijski službenici će sačiniti službenu zabilješku, dok će šef smjene odmah u Informacijskom sustavu MUP-a RH izvršiti ažuriranje mjere temeljem izvršenog nadzora.

Na dojavu žrtve ili druge osobe o kršenju mjere opreza odmah će se izaći na mjesto takvog događaja te zapovjediti počinitelju da napusti prostor u kojemu se nalazi žrtva ukoliko je do takvog kontakta došlo slučajno. U slučaju saznanja o namjeri ili planu počinitelja da postupi protivno izrečenoj mjeri opreza ili da ugrozi zdravlje i sigurnost žrtve na drugi način, odmah će se pronaći počinitelja i upozoriti ga na posljedice takvog ponašanja. Ukoliko počinitelj namjerno krši mjeru opreza ili odbije izvršiti zapovijed policijskog službenika da napusti prostor u kojem se nalazi žrtva, o svemu će se putem telekomunikacijskih sredstava izvijestiti tijelo koje je naložilo mjeru opreza, te u roku od 24 sata dostaviti i pisano izvješće. Sve gore

opisane mjere i radnje provoditi će policijski službenici koji službu obavljaju na područnom sektoru i kontakt policajci Policijske postaje Pitomača.

Po potrebi, policijski službenici zaduženi za provedbu ovog plana će vršiti službu u građanskom odijelu zbog prikupljanja obavijesti. Za voditelja mjere odgovornog za pripremanje, planiranje i provedbu mjere opreza određuje se vođa temeljnog sektora, koji je ujedno i sačinio ovu Prosudbu i Plan mjera i radnji. Pomoćnik načelnika za policiju i šefovi smjene Operativnog dežurstva PP Pitomača, će prilikom ispraćaja u službu upoznati sa odredbama ove prosudbe i plana policijske službenike Policijske postaje Pitomača, posebice policijske službenike koji službu vrše na područnom sektoru i kontakt policajce koji su zaduženi za provođenje gore navedenih mjera i radnji.

Jedan primjerak ove Prosudbe i Plana biti će dostavljen u Operativno dežurstvo Policijske postaje Pitomača poradi upoznavanja šefova smjene sa istim, te pravodobnog i učinkovitog postupanja i obavješćivanja u slučaju primljene dojave o kršenju mjere. Ukoliko šef smjene Operativnog dežurstva PP Pitomača zaprimi dojavu o kršenju mjere, isti će žurno, bez odgode na intervenciju poslati najmanje dva policijska službenika ove PP. Također, o svakoj zaprimljenoj dojavi i postupanju u svezi konkretnog slučaja, šef smjene Operativnog dežurstva PP Pitomača će sačiniti izvješće koje će dostaviti voditelju mjere.⁹⁶

U praksi se izricanje mjere opreza „zabrana približavanja, uspostavljanja i održavanja veze“ sa žrtvom nasilja u obitelji koju Prekršajni sud izriče počinitelju prekršaja, nameće kao glavni problem specijalne prevencije kojom se nastoji spriječiti daljnje nasilje, odnosno zaštititi žrtva i to jednostavno iz razloga što smatram da ta udaljenost od 5 metara ne opravdava svrhu svog izricanja. Počinitelju se time omogućava da i dalje stanuje na istoj adresi kao i žrtva, pa je stoga gotovo nemoguće očekivati da će se izrečena mjera poštivati (potreba za korištenjem zajedničkih prostorija i sl.). Provedba nadzora poštivanja mjere opreza vrši se na način da policijski službenik nekoliko puta tjedno razgovara sa žrtvom, koja gotovo nikada ne izjavljuje da je došlo do kršenja mjere, a razloge za takvo ponašanje žrtve možemo

⁹⁶ Plan nadzora provođenja mjere opreza vodi se u PP Pitomača u predmetu pod br. 511-16-08/05-5-59-1/2020.

tražiti u činjenici da je u međuvremenu došlo do pomirenja između žrtve i počinitelja, kao i financijskim razlozima, jer novčana kazna koju počinitelj dobije za kršenje mjere odražava se i na žrtvu kada je ona korisnik zajedničkog budžeta, pa i tu možemo tražiti razloge neučinkovitosti ove mjere. Ukoliko želimo unaprijediti, odnosno mjeru opreza učiniti smislenom i efikasnijom, mišljenja sam da se treba jasno odrediti granica udaljenosti ispod koje se ne smije izricati zabrana približavanja žrtvi nasilja u obitelji, npr. 50 metara. Uglavnom, kršenje mjere opreza „zabrana približavanja, uspostavljanja i održavanja veze“ sa žrtvom nasilja u obitelji, policija u pravilu utvrđuje samo kada dođe do ponovnog nasilja u obitelji (recidivizma).

11.2. Zaštitne mjere

Zaštitne mjere izriču se kako bi se otklonile okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja, ali tek nakon završetka prekršajnog postupka i donošenja osuđujuće presude. Svrha zaštitnih mjera je spriječiti nasilje u obitelji, osigurati zaštitu zdravlja i sigurnosti žrtve nasilja u obitelji te otkloniti okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja, a izriču se radi otklanjanja ugroženosti žrtve nasilja u obitelji. Mogu se izreći samostalno i bez izricanja kazne odnosno druge prekršajnoppravne sankcije i to po službenoj dužnosti, na prijedlog ovlaštenog tužitelja, žrtve ili centra za socijalnu skrb.⁹⁷

11.2.1. Vrste zaštitnih mjera

Sud može počinitelju prekršaja nasilja u obitelji, osim zaštitnih mjera propisanih Prekršajnim zakonom izreći i zaštitne mjere propisane Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, a to su:

- Obvezni psihosocijalni tretman
- Zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji
- Udaljenje iz zajedničkog kućanstva
- Obvezno liječenje od ovisnosti

⁹⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN br. 70/17, 126/19.

Obvezni psihosocijalni tretman se može izreći počinitelju nasilja u obitelji radi otklanjanja njegova nasilničkog ponašanja ili ako postoji opasnost da bi mogao ponoviti nasilje u obitelji. Navedena mjera se može odrediti u trajanju od najmanje 6 mjeseci. Pod pojmom psihosocijalnog tretmana obično se smatraju različiti postupci individualne i grupne psihoterapije, savjetovanja, učenja socijalnih vještina, socioterapije, kriznih intervencija. Osnovno mu je obilježje sustavna i planirana tehnika koje su proizašle iz psiholoških načela, koje provodi za to kvalificirana osoba u cilju promjene osobnih obilježja kao što su osjećaji, vrijednosti, stavovi i ponašanja koji su procijenjeni kao neprilagođeni.⁹⁸

Zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji se izriče počinitelju nasilja u obitelji ako postoji opasnost da bi počinitelj mogao prema istoj osobi ponoviti nasilje u obitelji. U odluci kojom se određuje navedena zaštitna mjera odredit će se mjesta ili područje, te udaljenost ispod koje se počinitelj ne smije približiti žrtvi nasilja u obitelji u obitelji, odnosno zabraniti uznemiravanje ili uhođenje žrtve. Ne može se izreći na vrijeme kraće od jednog mjeseca niti duže od dvije godine. Nadzor nad provedbom izrečene zaštitne mjere provodi nadležna policijska postaja na čijem području žrtva ima prebivalište odnosno boravište.

Udaljenje iz zajedničkog kućanstva se može izreći počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio prema članu obitelji s kojim živi u stanu, kući ili nekom drugom stambenom prostoru koji čini zajedničko kućanstvo, ako postoji opasnost da bi mogao ponoviti nasilje u obitelji. Ne može se izreći na vrijeme kraće od jednog mjeseca niti dulje od dvije godine. Mjeru provodi nadležna policijska postaja na području gdje počinitelj živi sa žrtvom.

Obvezno liječenje od ovisnosti se može izreći počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio pod djelovanjem ovisnosti o alkoholu, drogi ili drugoj vrsti ovisnosti ako postoji opasnost da će zbog te ovisnosti ponoviti nasilje u obitelji. Navedena mjera određuje se u trajanju koje ne može biti dulje od jedne godine.

Za provedbu zaštitnih mjera donesen je pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije,

⁹⁸ Ajduković, M., Psihosocijalne intervencije s počiniteljima nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 11, broj 1/2004, str. 178.

Pravilnik o načinu provedbe zaštitne mjere obveznog liječenja od ovisnosti, te Pravilnik o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji.

Zaštitne mjere čija provedba je u nadležnosti policije jesu:

- a) Zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji
- b) Udaljenje iz zajedničkog kućanstva

ZZNO također predviđa sankcije za počinitelja koji ne postupa prema primijenjenoj zaštitnoj mjeri tako što će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 3.000,00 kuna ili kaznom zatvora od najmanje 10 dana. U susjednim zemljama kazne su puno strože pa tako primjerice u Njemačkoj žrtva tijekom cijelog vremena važenja neke mjere može više puta tražiti njeno izvršenje, ali i određivanje novčane kazne odnosno disciplinskog pritvora za prekršitelja te se nepoštovanje te mjere smatra kaznenim djelom za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine. U Engleskoj je kršenje civilne zabrane uznemiravanja također kazneno djelo kažnjivo novčanom kaznom ili kaznom zatvora do čak pet godina.

Ono što se u praksi pokazuje kao problem jest činjenica da ZZNO ne predviđa uvjete pod kojima se može tražiti izmjena ili ukidanje izrečene zaštitne mjere, a po uzoru na Sjedinjene Američke Države trebali bismo razmisliti o uvođenju zaštitnih mjera kojima bi se moglo dodijeliti privremeno skrbništvo nad djecom, određivanje privremenog uzdržavanja, privremeno ograničenje raspolaganja imovinom i druge slične mjere. Navedene mjere bi bile svrsishodne u situacijama kada primjerice okrivljenik ima izrečene zaštitne mjere zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji ili udaljenja iz zajedničkog kućanstva, a sa žrtvom ima zajedničku djecu koju ima pravo viđati, jer se u takvim situacijama pojavljuje problem kada i na koji način može vidjeti djecu, a da time ne prekrši mjere koje mu je sud odredio.⁹⁹

⁹⁹ Šapina, V., Zaštitne mjere propisane Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji čija provedba je u nadležnosti policije – razlozi neprihvatanja od strane sudova, Policija i sigurnost (Zagreb), 2016., broj 4, str. 348-350.

11.2.2. Plan nadzora provođenja zaštitne mjere od strane policije: analiza primjera iz prakse

Za razliku od izricanja mjere opreza, policija nema mogućnost samostalnog izricanja zaštitne mjere, dok u samom postupanju prilikom kontrole nadzora zaštitnih mjera nema značajnijih razlika u taktici postupanja s tim da u odnosu na mjeru opreza policija ima ovlast uhititi osobu koja je zatečena da krši zaštitnu mjeru. Također, i ovdje ćemo plan nadzora provođenja zaštitne mjere od strane policije predočiti na primjeru iz prakse.

Dana 24.12.2019. godine policijski službenici PP Pitomača su postupajući po dojavu utvrdili da je istoga dana oko 21,00 sat u kući na adresi Kladare kbr. 116 došlo do nasilničkog ponašanja u obitelji od strane okrivljenika prema svojoj supruzi. U svezi rečenog događaja Policijska postaja Pitomača je podnijela Optužni prijedlog pod brojem: 511-16-08/05-5-47-1/2019., zbog počinjenog prekršaja iz članka 10. st.1., kažnjivo po članku 22. stavku 3. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Općinski sud u Virovitici, Prekršajni odjel, je Presudom broj: 2 Pp J-1/2020-13 od 13.2.2020. godine okrivljeniku, rođenom 11.6.1990. godine, s prijavljenim prebivalištem u Kladarama kbr. 116, uz kaznu izrekao i zaštitnu mjeru „zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja“ supruge, s prijavljenim prebivalištem u Kladarama kbr. 116, na udaljenost manjoj od 5 metara, u trajanju od 3 mjeseca. Zaštitna mjera se povjerava na provedbu Policijskoj postaji Pitomača na čijem području žrtva nasilja u obitelji imaju prijavljeno prebivalište.

Nadležna Policijska postaja će sukladno čl. 2. Pravilnika o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji, te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva¹⁰⁰, provoditi zaštitnu mjeru od 13.5.2020. godine u vremenskom periodu od 3 mjeseca, umanjeno za vrijeme u kojem je na snazi bila mjera opreza.

Sa okrivljenikom je obavljen obavijesni razgovor na okolnosti izricanja zaštitne mjere od strane Općinskog suda u Virovitici, Prekršajnog odjela, kojom

¹⁰⁰ Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva, NN br. 28/19.

prilikom su mu pojašnjene okolnosti izricanja mjere, te je isti upoznat na potrebu poštivanja mjere koja mu je izrečena, kao i postupaka ukoliko se isti zatekne u kršenju iste.

Prilikom obavljanja obavijesnog razgovora moglo se zaključiti da je isti ozbiljno shvatio situaciju u kojoj se nalazi, odnosno isti je izjavio kako će se pridržavati izrečene mu mjere. Daljnjom obradom opisanog predmeta, uvidom u operativnu kriminalističku evidenciju Policijske postaje Pitomača, te IS MUP-a RH utvrđeno je da okrivljenik u posljednje tri godine nije evidentiran kao počinitelj kaznenog djela, dok je uvidom u operativnu evidenciju prekršaja utvrđeno da je isti u posljednje tri godine evidentiran kao počinitelj jednog prekršaja iz domene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Također, uvidom u IS MUP-a RH, utvrđeno je da okrivljenik ne posjeduje registrirano vatreno oružje, dok ne raspolažemo saznanjima da isti eventualno nezakonito posjeduje vatreno oružje. Što se tiče opisa ličnosti okrivljenika, na temelju njegova ranijeg prijavljivanja, za zaključiti je da je isti osoba koja nije sklona učestalom asocijalnom ponašanju, odnosno čestom činjenju kaznenih djela i prekršaja.

Nadalje, što se tiče žrtve nasilja u obitelji u konkretnom slučaju radi se o supruzi okrivljenika, rođenoj 5.11.1995. godine, s prijavljenim prebivalištem u Kladarama kbr. 116, po zanimanju domaćica. Obavljen je obavijesni razgovor sa žrtvom nasilja, kojom prilikom se došlo do saznanja da sa suprugom stanuje u zajedničkom domaćinstvu, da su oni od spornog događaja u dobrim odnosima i trenutno nema nikakvih problema. Navodi da je do međusobnih nesuglasica došlo zbog suprugovog povremenog prekomjernog konzumiranja alkoholnih pića. Ista je upućena da o svakoj namjeri napuštanja svog prebivališta prethodno o tome obavijesti ovu Policijsku postaju radi pravodobnog upućivanja u provedbu mjere Policijskoj postaji na čijem području ista planira boraviti, na što se ista izjasnila da trenutno nema namjeru napustiti mjesto prebivališta.

S obzirom na prikupljene obavijesti u svezi uspješne provedbe mjere, donosi se slijedeći Plan provedbe zaštitne mjere:

Poradi poduzimanja aktivnosti policijskih službenika Policijske postaje Pitomača kako bi se uspješno provela predmetna zaštitna mjera, koja je izrečena Presudom Općinskog suda u Virovitici, Prekršajni odjel, broj: 2 Pp J-1/2020-13 od 13.2.2020. godine prema okrivljeniku, rođenom 11.6.1990. godine, s prijavljenim prebivalištem u Kladarama kbr. 116, koju će policijski službenici PP Pitomača provoditi od 13.5.2020. godine do 4.8.2020. godine. Poradi uspješnog provođenja gore navedene mjere izrečene prema okrivljeniku, policijski službenici Policijske postaje Pitomača su poduzeli ili će poduzimati slijedeće mjere i radnje:

S žrtvom nasilja je dogovoreno da ukoliko dođe do kršenja mjere od strane okrivljenika, ista će bez odgode o tome obavijesti ovu PP, kako bi se moglo pravovremeno intervenirati.

Voditelj mjere po potrebi obaviti obavijesni razgovor sa žrtvom nasilja radi utvrđivanja njenog stanja sigurnosti, kao i dogovora oko aktivnosti koje će eventualno biti potrebno provesti kako bi se osigurala provedba mjere. Policijski službenici ove PP će povremeno u skladu sa tehničkim mogućnostima, odlaziti do žrtve nasilja s kojom će stupiti u kontakt u svezi vršenja nadzora nad provođenjem mjere. O vremenu obilaska i zatečenom stanju, policijski službenici će sačiniti službenu zabilješku, dok će šef smjene odmah u sustavu MUP-a RH izvršiti ažuriranje mjere temeljem izvršenog nadzora. Na dojavu žrtve ili druge osobe o kršenju mjere odmah će se izaći na mjesto takvog događaja te zapovjediti počinitelju da napusti prostor u kojemu se nalazi žrtva ukoliko je do takvog kontakta došlo slučajno. U slučaju saznanja o namjeri ili planu počinitelja da postupi protivno izrečenoj mjeri ili da ugrozi zdravlje i sigurnost žrtve na drugi način, odmah će se pronaći počinitelja i upozoriti ga na posljedice takvog ponašanja. Ako počinitelj namjerno krši mjeru ili odbije izvršiti zapovijed policijskog službenika da napusti prostor u kojem se nalazi žrtva, biti će uhićen i uz Optužni prijedlog priveden nadležnom sucu. Sve gore opisane mjere i radnje provoditi će policijski službenici koji službu obavljaju na područnom sektoru i kontakt policajci Policijske postaje Pitomača. Po potrebi, policijski službenici zaduženi za provedbu ovog plana će vršiti službu u građanskom odijelu zbog prikupljanja obavijesti. Za voditelja mjere odgovornog za pripremanje, planiranje i provedbu mjere određuje se vođa temeljnog sektora, koji je ujedno i sačinio ovu Prosudbu i Plan mjera i radnji.

Pomoćnici načelnika i šefovi smjene Operativnog dežurstva PP Pitomača, će prilikom ispraćaja u službu upoznati sa odredbama ove prosudbe i plana policijske službenike Policijske postaje Pitomača, posebice policijske službenike koji službu vrše na područnom sektoru i kontakt policajce koji su zaduženi za provođenje gore navedenih mjera i radnji. Jedan primjerak ove Prosudbe i Plana biti će dostavljen u Operativno dežurstvo Policijske postaje Pitomača poradi upoznavanja šefova smjene sa istim, te pravodobnog i učinkovitog postupanja i obavješćivanja u slučaju primljene dojave o kršenju mjere. Ukoliko šef smjene Operativnog dežurstva PP Pitomača zaprimi dojavu o kršenju mjere, isti će žurno, bez odgode na intervenciju poslati najmanje dva policijska službenika ove Policijske postaje. Također, o svakoj dojavi i postupanju u svezi konkretnog slučaja, šef smjene Operativnog dežurstva će sačiniti izvješće koje će dostaviti voditelju mjere.¹⁰¹

Zaštitna mjera „zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja“ žrtve nasilja u obitelji na udaljenost manju od 5 metara koju Prekršajni sud izriče počinitelju prekršaja, također smatram neučinkovitim kao i izricanje mjere opreza iz prethodnog primjera. Počinitelju se omogućava da i dalje stanuje na istoj adresi kao i žrtva, pa je stoga gotovo nemoguće očekivati da će se izrečena mjera poštivati (potreba za korištenjem zajedničkih prostorija i sl.). Provedba nadzora poštivanja zaštitne mjere vrši se na način da policijski službenik nekoliko puta tjedno razgovara sa žrtvom, koja rijetko izjavljuje da je došlo do kršenja mjere, a razloge za takvo ponašanje žrtve možemo tražiti između ostalih i u činjenici da je u međuvremenu došlo do pomirenja između žrtve i počinitelja. Prilikom kontrole pridržavanja zaštitne mjere policija ima mogućnost uhićenja počinitelja koji je zatečen u kršenju zaštitne mjere, što kod mjere opreza nije moguće i to bih naveo kao jedinu stvarnu razliku u taktici postupanja policije prilikom nadzora poštivanja zaštitne mjere u odnosu na mjeru opreza. I u ovom primjeru smatram da ukoliko želimo ovu zaštitnu mjeru učiniti smislenom i efikasnijom, treba jasno odrediti granicu udaljenosti ispod koje se ne smije izricati zabrana približavanja žrtvi nasilja u obitelji, npr. 50 metara.

¹⁰¹ Plan nadzora provođenja zaštitne mjere vodi se u PP Pitomača u predmetu pod br. 511-16-08/05-5-47-1/2019.

11.3. Sigurnosne mjere

Svrha sigurnosnih mjera je otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela. Izrečena sigurnosna mjera mora biti u razmjeru s težinom počinjenog kaznenog djela i kaznenih djela koja se mogu očekivati, kao i sa stupnjem počiniteljeve opasnosti.

U suvremenom kaznenom pravu sigurnosne mjere predstavljaju kaznenopravne sankcije kojima prvenstveni cilj nije retribucija, nego otklanjanje opasnosti počinitelja da se u budućnosti više ne ponaša delinkventno. Sigurnosne mjere usmjerene su prema budućnosti i one predstavljaju za počinitelja kaznenog djela specijalnu prevenciju. Kad je riječ o uvjetima, valja se podsjetiti na kriminološke sadržaje o društvenim (općim i posebnim) i osobnim (općim i posebnim) uvjetima ili uzrocima kažnjivih ponašanja (kriminogeni faktori).

Između kažnjavanja i primjene sigurnosnih mjera bitna je razlika upravo u tome što se kaznom izražava društvena osuda zbog počinjenog djela i nastoji utjecati na sve ostale da ne čine kaznena djela, da počinitelj ubuduće ne čini kaznena djela i da se utječe na svijest građana o pogibeljnosti kaznenih djela i pravednosti kažnjavanja, dok se sigurnosnim mjerama prvenstveno nastoji djelovati na one čimbenike i okolnosti koji imaju, manje ili više, utjecaj ili čak snažno determiniraju ponašanje svake osobe. Kad se svrha suvremenog kažnjavanja orijentira na njezinu individualizaciju, onda je to uvijek prvenstveno u vezi s generalnom prevencijom i retribucijom, a kad je riječ o sigurnosnim mjerama onda je ta individualizacija isključivo specijalna prevencija. Ta kombinacija kažnjavanja i primjene sigurnosnih mjera omogućava učinke kojima se optimalno ostvaruje svrha suvremenih kaznenopravnih sankcija.¹⁰²

¹⁰² Horvatić, Ž., i dr., op. cit., str. 265-266.

11.3.1. Vrste sigurnosnih mjera

Kaznenopravne sankcije u našem sustavu regulira čl. 65. KZ-a¹⁰³ i on propisuje mogućnost primjene devet sigurnosnih mjera:

- a) Obvezno psihijatrijsko liječenje
- b) Obvezno liječenje od ovisnosti
- c) Obvezan psihosocijalni tretman
- d) Zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti
- e) Zabrana upravljanja motornim vozilom
- f) Zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja
- g) Udaljenje iz zajedničkog kućanstva
- h) Zabrana pristupa internetu
- i) Zaštitni nadzor poslije po punom izvršenju kazne zatvora

Ovisno o vrsti i težini počinjenog kaznenog djela „Nasilje u obitelji“, sud odlučuje hoće li i koju sigurnosnu mjeru izreći počinitelju kao kaznenopravnu sankciju za koju smatra da će njenom primjenom spriječiti daljnje činjenje kaznenih djela i time zaštititi žrtvu nasilja. Za zaštitu žrtve obiteljskog nasilja najvažnija je sigurnosna mjera „Zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja“ kojom se počinitelju brani da se približava žrtvi. Ovdje valja izdvojiti i ostale mjere koje mogu biti učinkovite u budućoj zaštiti žrtve, koje se izriču počinitelju KD-a nasilja u obitelji, a to su: obavezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman i udaljenje iz zajedničkog kućanstva. U praksi se nerijetko događa da se izriču i dvije ili više sigurnosnih mjera u istom predmetu, kao npr. udaljenje iz zajedničkog kućanstva i zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja.

Za primjenu sigurnosnih mjera iz Kaznenog zakona vrijedi opća odredba o načelu razmjernosti iz čl. 67. KZ-a kojom je propisano da „sigurnosna mjera mora biti u razmjeru s težinom počinjenog kaznenog djela i kaznenih djela koja se mogu očekivati, kao i stupnjem počiniteljeve opasnosti“.

¹⁰³ Kazneni zakon, NN br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19., detaljno su opisane sve sigurnosne mjere od čl. 68 do čl. 76 KZ-a.

Kada sud utvrdi uzrok ili motiv počinjenja kaznenog djela, stupanj krivnje počinitelja, kao i stupanj opasnosti od budućeg počinjenja kaznenog djela, u pravilu se prilikom izricanja kaznenopravnih sankcija odlučuje i za izricanje sigurnosne mjere, a odlučuje se za onu mjeru za koju smatra da je najblaža za počinitelja kojom se postiže maksimalan učinak da ga se spriječi u budućem činjenju kaznenog djela zbog kojeg je mjera izrečena.

Dakle, ukoliko se počinitelj nasilnički ponaša u obitelji svaki puta kada se dovede u alkoholizirano stanje, prilikom izricanja kaznenopravne sankcije, pored glavne kazne, sud će u pravilu izreći i sigurnosnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti (alkohola), a izbjeći izricanje primjerice sigurnosne mjere zabrane približavanja, uznemiravanja i uhođenja žrtve nasilja u obitelji.

12. OBITELJSKO NASILJE – POLICIJSKI KUT PROMATRANJA KAO STRATEŠKI PROBLEM

Od svakog policijskog službenika zahtjeva se temeljito poznavanje niza zakonskih propisa, kao i Protokola u slučaju dojava o nasilju u obitelji koje je potrebno dosljedno primjenjivati kako bi se žrtva nasilja zaštitila, a opet s druge strane da se izbjegne prekoračenje ovlasti spram počinitelja kaznenog djela ili prekršaja. Nasilje u obitelji nerijetko se nalazi na vrhu problematike ustrojstvenih jedinica policije pa se stoga nalazi i u temeljnim dokumentima svake policijske postaje, a to je Strateška procjena.

Ta problematika izaziva između ostalog veliki interes javnosti, nužnost uvezivanja svih institucija i nevladinih udruga koje se bave tom problematikom, pretpostavku o relativno visokim „tamnim brojkama“, koje je potrebno otkrivati s ciljem zaštite žrtava obiteljskog nasilja, dosljednu primjena Protokola o načinu postupanja kod ove problematike, (zaštita žrtve i preventivno djelovanje na počinitelje) i dr.

Nasilje u obitelji na području virovitičko-podravske županije predstavlja srednji rizik opasnosti i može se reći da se Policijska uprava uspješno nosi s ovom vrstom problematike. Kao jedan od preventivnih alata u borbi protiv obiteljskog nasilja na području cijele države, pa tako i na području gradova i općina virovitičko – podravske županije osnovani su „Timovi za suzbijanje svih oblika nasilja“¹⁰⁴ koji imaju zadaću razmjenjivati informacije iz područja resora iz kojih dolaze članovi tima, te predlagati rješenja u cilju unaprjeđenja rada pojedinih institucija. Razmjena informacija članova tih timova je od velike važnosti za doprinos u borbi protiv Obiteljskog nasilja, iz razloga što u njemu sudjeluju predstavnici policije, centra za socijalnu skrb, suda, Doma zdravlja i dr. i svi članovi kroz iskustvo u svom radu iznose problematiku za koju se pronalazi zajedničko rješenje.

¹⁰⁴ Dana 10.6.2020. godine na temelju Sporazuma o međuresornoj suradnji i koordinaciji u području sprječavanja nasilja i drugih ugrožavajućih ponašanja na lokalnoj razini osnovan je „Tim za suzbijanje nasilja na području Općine Pitomača.“

Nasilje u obitelji (čl.179.a KZ-a) Broj kaznenih djela na području Virovitičko – podravske županije po godinama (2015. – 2019.)					
Godina	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Prijavljeno KD	2	7	6	12	31
Razriješeno KD	2	7	6	12	31

3. Tablica prikazuje broj kaznenih djela Nasilja u obitelji iz čl. 179.a KZ-a u posljednjih 5 godina¹⁰⁵

Već smo ranije spomenuli da je kazneno djelo Nasilja u obitelji opisano u čl. 179.a. KZ-a novo kazneno djelo koja odredba je stavljena u zakon 2015. godine (NN/56/15). Od 1.1.2013. do 30.5.2015. godine ono nije postojalo kao samostalno kazneno djelo, već su se takovi događaji kvalificirali kao prekršaji ili kao neka druga samostalna kaznena djela kao što su Prijetnja, Tjelesne ozljede itd., ovisno o posljedici koja je nastupila.

Kako je jedan od mjerljivih rezultata rada policije uspješnost otkrivanja kaznenih djela, iz ove tabele možemo vidjeti da policija nema problema s otkrivanjem i prijavljivanjem počinitelja kaznenih djela nasilja u obitelji. Unatoč pokazateljima linearnog rasta kaznenog djela Nasilja u obitelji, ne možemo govoriti da se radi o stvarnom trendu kretanja kaznenog djela, jer na odluku o kvalifikaciji kaznenog djela utječe stav nadležnog Državnog odvjetništva koje još uvijek nije na čistom da li se u obzir kod kvalifikacije kaznenog djela uzima učestalost i kontinuitet nasilničkog ponašanja bez sudskog epiloga ili pravomoćne sudske odluke donijete od strane Prekršajnih sudova.

¹⁰⁵ MUP, Statistički podaci godišnjih izvješća za period 2015.-2019. godine.

Svaka Policijska postaja na temelju pokazatelja iz prethodnih razdoblja (najčešće se uzima u obzir zadnjih 5 godina) procjenjuje rizike na područjima svoje nadležnosti kojima dodjeljuje stupanj rizika, nakon čega se izrađuje Strateška procjena u kojoj se detektiraju problemi na određenom području, određuje se opseg i procjena stanja sigurnosti, definiraju prioriteti policijskog postupanja u svrhu uspješne prevencije i otkrivanja kažnjivih radnji te drugih pojava koje zahtijevaju postupanje policije, te poboljšanje kvalitete obavljanja policijskih poslova. Na području virovitičko podravske županije, Policijska uprava, kao i policijske postaje nerijetko obiteljsko nasilje prepoznaju kao srednji ili visok stupanj rizika i ono je kao takvo uvijek sastavni dio Strateške procjene ustrojstvenih jedinica policije.

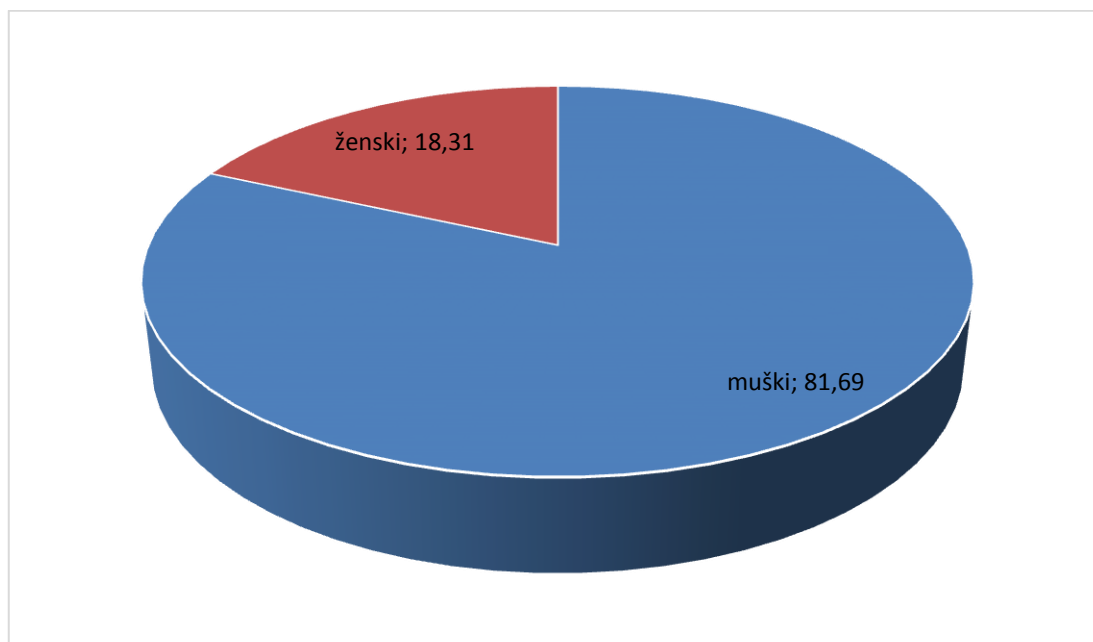
Nasilničko ponašanje u obitelji (čl. 10. ZZNO-a) Broj prekršaja na području Virovitičko – podravske županije po godinama (2015. – 2019.)					
Godina	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Prijavljeno prekršaja	359	332	293	251	239
Broj počinitelja	415	408	355	286	289

4. Tablica prikazuje broj prekršaja Nasilničkog ponašanja u obitelji iz čl. 10. ZZNO-a u posljednjih 5 godina¹⁰⁶

U promatranom razdoblju od 5 godina, na području virovitičko – podravske županije ukupno je evidentirano 1474 prekršaja ili prosječno 294.8 prekršaja godišnje, koji se odnose na nasilničko ponašanje u obitelji. U tih 1474 slučaja nasilja u obitelji prijavljeno je ukupno 1753 počinitelja, od kojih su 1432 počinitelja osobe muškog spola, te 321 ženskog spola, iz čega proizlazi da se 81.69% počinitelja odnosi na muškarce, a 18.31% na žene.

¹⁰⁶ Ibid.

Ovi podaci nas dovode do zaključka da ne treba zanemariti činjenicu kako su i žene sklone činjenju te vrste prekršaja i pogrešno se stvara dojam u javnosti kako je nasilje u obitelji problem u kojem su strogo muškarci počinitelji, a žrtve žene.

5. Odnos muških i ženskih počinitelja prikazan u postocima.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Tortni grafikon u kojem su prikazani podaci odnosa muških i ženskih počinitelja prekršaja iz domene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji u zadnjih 5 godina na području virovitičko – podravske županije.

PU virovitičko – podravska suočava se sa svim prednostima, nedostacima, prijetnjama i mogućnostima u vezi obiteljskog nasilja, kako bi imala što detaljniji uvid u stvarno stanje stvari, te na taj način bila uspješnija u borbi s tom vrstom problematike.

SWOT analiza za obradu obiteljskog nasilja		
<p>SNAGA</p> <ul style="list-style-type: none"> - postojeće zakonske ovlasti - stručnost, motiviranost i iskustvo u obavljanju zadaća specijaliziranih policijskih službenika za maloljetničku delinkvenciju - dobra suradnja s Općinskim sudovima- Prekršajnim odjelima - izricanje mjera opreza i zaštitnih mjera (zaštita žrtava nasilja) 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna obrazovanost policijskih službenika koji poduzimaju prve mjere na intervencijama - nemotiviranost policijskih službenika - nedovoljan broj prostorija za zadržavanje - nedostatak policijskih službenika temeljne policije 	<p>Unutarnji čimbenici</p>
<p>MOGUĆNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - suradnja s drugim državnim tijelima i institucijama - brzina prekršajnog postupka - preventivne mjere koje se poduzimaju u zajedničkoj suradnji s nevladinim udrugama 	<p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> - ovisnost (alkohol, kocka, droga, video igre) - psihička bolest - loše ekonomsko stanje - neprijavlivanje od strane žrtve - recidivizam - privatnost mjesta počinjenja - financijska ovisnost žrtve - psihološki utjecaj na žrtvu 	<p>Vanjski čimbenici</p>
<p>Pozitivni aspekti</p>	<p>Negativni aspekti</p>	

6. Tablica s analizom o predstavljanju rizika prijetnje Nasilja u obitelji kao dio Strateške procjene.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Strateška procjena se donosi svake 2 godine s ciljem detektiranja najvećih rizika za pojedinu ustrojstvenu jedinicu policije.

SWOT (*eng. strengths, weaknesses, opportunities, threats*) analiza odnosi se na analitičku metodu obrade, koja kroz 4 čimbenika nastoji prikazati snage, slabosti, prilike i prijetnje određene pojave / situacije / kriminalne skupine / ustrojstvene jedinice. I dok snaga i slabost predstavljaju unutarnje pokazatelje predmeta interesa, mogućnosti i prijetnje su vanjski pokazatelji i oni ovise o samom okruženju. Samu prijetnju potrebno je razumjeti kao mogućnost koja može prouzročiti štetu.¹⁰⁹

Kada primjerice promatramo određenu kriminalnu skupinu potrebno je temeljem dostupnih podataka utvrditi kolika je **snaga** te kriminalne skupine odnosno postoje li i koje su to njezine **slabosti**. Oba ta elementa odnose se na samu kriminalnu skupinu. S druge pak strane, kada procjenjujemo kakve su **mogućnosti** te kriminalne skupine da nastavi sa svojim kriminalnim aktivnostima, te kolika **prijetnja** dolazi od te kriminalne skupine potrebno je da navedene elemente procjenjujemo s obzirom na konkretne okolnosti u kojima se ona nalazi, odnose koji vladaju prema drugim kriminalnim skupinama, djelovanju zakonodavnih tijela i sl.

Sama izrada SWOT analize je jednostavna i ne zahtjeva veliku formalnost. Dovoljna je izrada tabele u koju se upisuju pojedini pokazatelji za svaki pojedini čimbenik koje je potrebno istražiti. Mogućnosti za unos pokazatelja su neograničene te povećavaju detaljnost SWOT analize.

¹⁰⁹ I. Metodološka uputa o strateškoj procjeni.

13. NADLEŽNOST TIJELA ZA POSTUPANJE U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI

Za postupanje u slučaju nasilja u obitelji nadležni su: policija, zdravstvo, pravosuđe, centar za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove, te organizacije civilnog društva koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja. Mediji također imaju značajnu ulogu u formiranju stavova javnosti o događajima vezanim za nasilje u obitelji, te promicanju svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca.

Sva navedena tijela dužna su poštivati Opća načela u svom radu,¹¹⁰ prilikom obavljanja poslova zaštite i pružanja podrške žrtvama nasilja u obitelji. Tako imaju obvezu žurnog postupanja povodom saznanja o nasilju u obitelji, a prema žrtvama se individualno pristupa vodeći pri tom računa o zaštiti osobnih podataka, kao i na posebno obziran, nepristran i stručan način poštujući njihovo dostojanstvo. Prema ženama, djeci, osobama s invaliditetom i osobama starije životne dobi postupa se posebno obazrivo. Sva tijela su u postupku dužna štiti najbolji interes djeteta sukladno odredbama Konvencije o pravima djeteta i Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, kao i žena izloženih rodno utemeljenom nasilju i nasilju u obitelji sukladno Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena i preporukama Odbora UN-a zaduženog za praćenje primjene ove konvencije, Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, te mehanizam nadzora po konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO) i ostalih međunarodnih dokumenata. Također su dužna poštivati odredbe konvencije o pravima osoba s invaliditetom u slučaju kada je žrtva nasilja osoba s invaliditetom. U cilju sprječavanja nasilja u obitelji i međugeneracijskog prijenosa nasilja izuzetno je važno prepoznavanje rizičnih čimbenika za razvoj nasilničkog ponašanja i pravovremene intervencije u obitelji.

¹¹⁰ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji; Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2019.

Kazneno djelo ili prekršaj obiteljskog nasilja zahtjeva od policije i ostalih službi pokretanje postupaka po službenoj dužnosti i pro aktivan pristup, a ne da se postupa samo temeljem zaprimljene prijave, posebno u slučaju saznanja o postojanju ozbiljne i neposredne opasnosti za život i sigurnost žrtve ili drugih članova obitelji. Ovdje kao primjer možemo navesti *svjedoke po čuvenju*,¹¹¹ koji imaju saznanja o obiteljskom nasilju. Žrtve se treba savjetovati na način na koji to može razumjeti o njenim zakonskim pravima osobito o pravima djeteta. Prilikom procesuiranja nasilja odgovornim treba držati isključivo počinitelja obiteljskog nasilja. Poseban naglasak je potrebno staviti na prevenciju nasilja, podizanju javne svijesti o nenasilnom rješavanju sukoba, te promoviranju pozitivnih obiteljskih odnosa. Od strane svih službi, a posebno policije i centra za socijalnu skrb traži se prepoznavanje rizika od ponavljanje nasilja (recidivizam) u obitelji, koje zahtjeva odlučno djelovanje prema onim pojedincima kod kojih se već očitovalo nasilno ponašanje s posebnim naglaskom na procjenu sigurnosti žrtve i poduzimanje adekvatnih mjera u odnosu na počinitelja. I prema počiniteljima nasilja je potrebno postupati kao prema nekome kome je potrebna pomoć s ciljem izazivanja promjene njegovog ponašanja. U borbi protiv nasilja stručne kompetencije u vidu usvajanje novih znanja i vještina su neophodna za sve one osobe koje rade na poslovima vezanim za nasilje u obitelji

Sva tijela nadležna za postupanje u slučaju nasilja u obitelji dužna su djelovati partnerski i uspostaviti učinkovite načine suradnje i razmjene svih relevantnih informacija o počinjenom nasilju i poduzetim aktivnostima radi sveobuhvatne zaštite žrtve.

¹¹¹ Svjedoci po čuvenju su oni svjedoci koji nisu neposredno vidjeli događaj, već su za njega čuli od osobe koja je kao svjedok sudjelovala u događaju i ispričala mu što se dogodilo. Prilikom događaja obiteljskog nasilja imamo najčešće slučajeve da se žrtva povjeri svom prijatelju/prijateljici koji kasnije o svemu obavijesti policiju ili neku drugu službu koja u djelokrugu svog rada ima zadaću sprječavanja obiteljskog nasilja.

14. ZADAĆA POLICIJE U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI

Obiteljsko nasilje policiji se može prijaviti usmeno, telefonom, pismeno, telefaksom ili e-mailom. Prilikom zaprimanja dojave o obiteljskom nasilju, policijski službenik koji je zaprimio navedenu dojavu nastoji utvrditi što više relevantnih podataka u što kraćem vremenu, kao što su da li je obiteljsko nasilje u tijeku ili je okončano i drugi najvažniji podaci potrebni policijskim službenicima koji će biti upućeni na intervenciju i to: je li netko ozlijeđen (o čemu se žurno izvješćuje zdravstvena ustanova), ime i prezime, adresa dojavitelja. Ukoliko dojavitelj može slobodno razgovarati, policijski službenik koji zaprima dojavu će utvrditi koji je razlog traženja intervencije; tko se prema kome nasilnički ponaša i na koji način, a ukoliko se radi o fizičkom nasilju, koje je vrste i intenziteta. Svakako treba utvrditi jesu li događaju bila nazočna djeca, te postoje li saznanja da osoba posjeduje oružje ili prijeti oružjem.

Dojavu o obiteljskom nasilju u najvećem broju slučajeva zaprima putem telefona šef smjene Operativnog dežurstva Policijske postaje koji bez odgode upućuje policijske službenike na intervenciju i tom prilikom ih je dužan upoznati sa svime što je dojavitelj naveo/navela; s podacima o počinitelju i oštećenoj osobi koji se nalaze u Informacijskom sustavu MUP-a, a osobito ranija prijavljivanja za kaznena djela/prekršaje s obilježjima nasilja; posjeduje li netko od sudionika, osobito počinitelj legalno/ilegalno oružje; s informacijama o drugim osobama koje su prijavljene na adresi na koju se upućuje intervencija, posebno kako bi se utvrdilo posjeduju li one vatreno oružje ili su ranije prijavljivane, jesu li za njima raspisane potrage i sl.; provodi li se nad počiniteljem neka od zaštitnih mjera iz čl. 15.,16.,17., ili 18. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, mjere opreza temeljem čl.130 Prekršajnog zakona i/ili mjere opreza iz čl. 98. ZKP-a.

Na intervenciju povodom obiteljskog nasilja potrebno je uputiti najmanje dva policijska službenika, pri čemu uvijek, kada je to moguće, trebaju biti poslani policijski službenici različitog spola.¹¹²

14.1. Postupanje prema žrtvi nasilja u obitelji

Ukoliko žrtvi nije potrebno pružanje hitne medicinske pomoći, potrebno joj je omogućiti da policijskim službenicima neometano, bez straha i u odvojenoj prostoriji od počinitelja, dakle bez nazočnosti počinitelja nasilja, ispriča što se dogodilo. Tijekom tog razgovora policijski službenici se trebaju odnositi prema žrtvi s uvažavanjem i iskazati joj podršku svojom verbalnom i neverbalnom komunikacijom u okviru profesionalnog ponašanja.

Od žrtve je potrebno pribaviti podatke o konkretnom događaju zbog kojeg je intervencija policije tražena: vrijeme, mjesto, način izvršenja, sudionici, očevici, osobe kojima se povjerala ili na neki drugi način imaju saznanja; podatke o ranijem nasilju u obitelji, bez obzira je li prethodno prijavljivano ili ne; podatke o osobama i institucijama kojima se žrtva povjeravala i/ili prijavljivala nasilje u obitelji; podatke o izloženosti djece nasilju u obitelji (jesu li djeca zbog toga bila u tretmanu stručnih službi u školi, liječnika, centra za socijalnu skrb); podatke o drugim oblicima protupravnog ponašanja počinitelja, prijetnje, seksualno zlostavljanje, zlostavljanje i zanemarivanje djece.

Ukoliko nasilje traje dulje vrijeme ili je bilo više događaja, potrebno je zamoliti žrtvu da opiše prvi događaj nasilja u obitelji kojeg se može sjetiti; kada, gdje, kako i na koji način se odvijao, je li netko tome svjedočio, je li žrtva tom prilikom ozlijeđena, je li netko vidio tragove tjelesne ozljede ili se žrtva nekome povjerala u vezi proživljenog.

U razgovoru sa žrtvom potrebno je utvrditi što planira poduzeti, što očekuje od svog odnosa sa počiniteljem, ima li namjeru prekinuti bračnu/izvanbračnu zajednicu, želi li smještaj u sigurnu kuću, planira li napustiti obiteljsku kuću. Sve to je potrebno

¹¹² Ajduković, D., et al., Priručnik u provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Zagreb, 2010, str. 15-16.

kako bi se uz optužni prijedlog/kaznenu prijavu mogla predložiti što svrsishodnija zaštitna mjera/mjera opreza.¹¹³

Žrtva nasilja u obitelji ima temeljem Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji pravo na pristup službama za potporu žrtvama nasilja u obitelji; pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama nasilja u obitelji; pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde; pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja žrtve kao svjedoka; pravo na pratnju osobe od povjerenja pri poduzimanju svih radnji u kojima sudjeluje; pravo da na njezin zahtjev, bez nepotrebne odgode, bude obaviještena o ukidanju zadržavanja ili bijegu okrivljenika te stavljanju izvan snage odluke o izricanju zaštitnih mjera i ukidanju mjera opreza koje su određene radi njezine zaštite ili otpuštanju osuđenika s izdržavanja kazne zatvora; pravo na tajnost podataka čijim bi se otkrivanjem mogla ugroziti njezina sigurnost ili sigurnost osoba na koje se primjenjuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, te pravo zahtijevati isključenje javnosti u postupku pred sudom; pravo na opunomoćenika u postupku; pravo, na vlastiti zahtjev, biti obaviještene o poduzetim radnjama povodom prijave i o ishodu postupka; pravo biti ispitana bez neopravdane odgode nakon podnošenja prijave, pravo zahtijevati da bude ispitana u postupku pred sudom te pravo da se daljnja ispitivanja provode samo u mjeri u kojoj je to nužno za potrebe prekršajnog postupka; pravo biti ispitana na policiji od strane osobe istog spola; pravo na izbjegavanje kontakta s počiniteljem prije i tijekom postupka, osim ako prekršajni postupak zahtijeva takav kontakt; pravo na privremeni smještaj u odgovarajuću ustanovu sukladno posebnom zakonu; pravo na policijsku zaštitu i osiguranje, po nalogu suda, u svrhu neometanog uzimanja osobnih stvari prilikom napuštanja zajedničkog kućanstva; druga prava propisana zakonom kojim se uređuje kazneni postupak, osim onih prava koja po naravi stvari može imati samo žrtva kaznenog djela.

Ovdje je važno napomenuti da su tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna već pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluje žrtva, obavijestiti žrtvu na njoj razumljiv način o svim pravima koja ima sukladno odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, te zakona kojim se uređuje kazneni postupak.

¹¹³ Ibid, str. 19-22.

Progon počinitelja prekršaja nasilja u obitelji poduzima se po službenoj dužnosti, pri čemu nije važna izjava žrtve kako nema namjeru podnositi „formalnu prijavu“, kako ne želi svjedočiti na sudu, odnosno da želi odustati od prekršajnog postupka ili želi da se počinitelj isključivo upozori na neprimjerenost svojih postupaka. Policijski službenici nakon što utvrde elemente prekršaja nemaju pravo diskrecione ocjene hoće li nadležnom prekršajnom sudu podnijeti optužni prijedlog ili ne, pri čemu stav žrtve o progonu počinitelja ni na koji način ne smije utjecati na utvrđivanje jesu li ostvarena obilježja prekršaja.

14.2. Postupak prema počinitelju nasilja u obitelji

Osobu za koju postoji sumnja da je počinila prekršaj potrebno je privesti u policijsku postaju kako bi se provela prekršajna obrada odnosno kriminalističko istraživanje. Osobu je potrebno upoznati s mjerama koje će se protiv njega/nje poduzeti. Ukoliko su na počinitelju vidljive ozljede, potrebno ih je dokumentirati liječničkim pregledom uz opis nastanka ozljeda. Ukoliko počinitelj odbije alkotestiranje, od suda se može i prije pokretanja prekršajnog postupka zatražiti da sukladno čl. 159 st.1 Prekršajnog zakona naloži vještačenje uzorka krvi i urina radi ispitivanja prisutnosti alkohola i/ili opojnih droga u organizmu okrivljenika.

Ukoliko postoje uvjeti iz čl. 135. Prekršajnog zakona, policija počinitelja nasilja u obitelji uhićuje sukladno čl. 134. Prekršajnog zakona, te u optužnom prijedlogu sucu predlaže zadržavanje. U slučaju da se počinitelj prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji nalazi pod utjecajem opojnih sredstava, policijski službenici mogu primjenom čl. 137. Prekršajnog zakona takvoj osobi izdati naredbu smještanja u posebnu prostoriju do prestanka djelovanja opojnog sredstva u trajanju ne duljem od 12 sati. No, u praksi se ta mjera doista rijetko primjenjuje iz razloga što se počinitelj prekršaja nasilja u obitelji odmah uhićuje i nakon što se kompletira optužni prijedlog, te prikupe sva dokazna sredstva, policija o svemu obavješćuje suca Prekršajnog odjela, nakon čega se počinitelj privodi na sud.

Policijski službenici počinitelju prekršaja nasilja u obitelji, u pravilu, na mjestu događaja Naredbom određuju privremenu, a najdulje do 8 dana mjeru opreza

„Zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji“, u kojem vremenu se sastavlja optužni prijedlog za sud, uz prijedlog sudu da se produlji mjera opreza do pravomoćnosti odluke o prekršaju, o čemu je sudac dužan odlučiti u roku 3 dana od zaprimanja optužnog prijedloga, a ukoliko ne odluči u tom roku mjera prestaje.¹¹⁴

14.3. Optužni prijedlog u slučaju nasilničkog ponašanja u obitelji

U optužnom prijedlogu potrebno je opisati sve pojedinačne prekršaje, ukoliko se radi o više prekršaja. Potrebno je također sudu navesti i druge korisne podatke, poput ranije osuđivanosti za istu vrstu prekršaja ili ranije prijave za koje još nije donesena pravomoćna sudska presuda.

Uz optužni prijedlog potrebno je dostaviti dokumentaciju o svim postupanjima i svim saznanjima do kojih se došlo tijekom prekršajne obrade odnosno kriminalističkog istraživanja: zapisnike o ispitivanju osumnjičenika, svjedoka, zapisnik o ispitivanju prisutnosti alkohola, opojnih droga ili lijekova u organizmu, zapisnik o očevidu, izvješće o uhićenju, naredba o određivanju mjere opreza, ranije presude prekršajnih sudova, službene zabilješke o obavljenim obavijesnim razgovorima.

Kada se počinitelj prekršaja dovodi sucu nadležnog Općinskog suda - prekršajnog odjela u optužnom prijedlogu je potrebno predložiti da se okrivljeniku temeljem članka 135. Prekršajnog zakona odredi zadržavanje. Također se u optužnom prijedlogu predlaže produljenje mjere opreza koja je ranije određena od strane policijskih službenika, te jedna ili više zaštitnih mjera koje su potrebne da bi se zaštitilo žrtvu nasilničkog ponašanja u obitelji od budućeg nasilja.

¹¹⁴ Ibid, str. 22-23.

14.3.1. Primjer iz prakse: podnošenje optužnog prijedloga od strane policije zbog tjelesnog i psihičkog nasilja u obitelji

„Okrivljenik je dana 24.12.2019. godine oko 21,00 sat, u kuhinji obiteljske kuće u mjestu Kladare zbog prijašnjih nesuglasica u alkoholiziranom stanju verbalno napao svoju trudnu suprugu, u prisutnosti njihove maloljetne djece vrijeđajući je riječima: „Đubre jedno, ništ koristi si, kurvaš se za novce!“, a zatim i fizički nasrnuo na istu, pri čemu ju je počeo naguravati, nakon čega ju je šakom udario u trbuh i u lijevu stranu rebara. Potom je počeo galamiti i na njihovu malodobnu djecu, šestogodišnju kćer, te trogodišnjeg i jednogodišnjeg sina, rekavši im da su bezvrijedni, da će ih dati u dom preko socijala i da će njihova mama morati van iz kuće, pošto je kuća njegova, čime je kod oštećenih izazvao uznemirenost i strah te ih doveo u ponižavajući položaj“.¹¹⁵

U prekršajnom postupku sud je izvršio uvid u optužni prijedlog podnesen od strane policije, zapisnik o ispitivanju alkohola u organizmu okrivljenika i žrtve nasilja, Naredbu o određivanju mjere opreza izrečenu okrivljeniku, izvješće o uhićenju, Zapisnik o ispitivanju osumnjičenika, Zapisnik o ispitivanju svjedoka, medicinsku dokumentaciju Zavoda za hitnu medicinu VPŽ, obavijest izdanu temeljem čl. 109a PZ-a, obrazac o provedenom postupku pojedinačne potrebe žrtve za zaštitom, izvod iz operativne evidencije prekršaja, izvadak iz prekršajne evidencije za okrivljenika, te je saslušana svjedokinja koja je ujedno i oštećena.

Na temelju provedenog dokaznog postupka, sud je utvrdio prekršaje koji su okrivljeniku stavljeni na teret Optužnim prijedlogom, a kako nije utvrdio postojanje okolnosti koje bi isključivale prekršajnu odgovornost, proglasio ga je krivim i izrekao mu kaznu zatvora u trajanju od osam dana temeljem čl. 22 st. 3. ZZNO-a počinjen na štetu supruge i kaznu zatvora u trajanju od sedam dana temeljem čl. 22. st. 5 ZZNO-a za prekršaj počinjen na štetu maloljetne djece, odnosno na jedinstvenu zatvorsku kaznu u trajanju od 15 dana, te mu je temeljem čl. 13. ZZNO-a izrečena

¹¹⁵ Optužni prijedlog koji je podnijela PP Pitomača, vodi se pod brojem: 511-16-08/05-5-47-1/2019 od 31.12.2019. godine.

zaštitna mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji na udaljenosti manjoj od 5 metara u trajanju od 3 mjeseca.¹¹⁶

U ovom primjeru možemo konstatirati da je došlo do psihičkog i tjelesnog nasilja, što je vrlo često slučaj, kao i uzroci koji su kombinacija utjecaja alkohola i ljubomore.

Neosporno je da je sud na temelju podnesenog optužnog prijedloga od strane policije ispravno donio odluku o krivnji počinitelja osudivši ga kaznom u trajanju od 15 dana zatvora, ali ovdje možemo vidjeti da sudska odluka o izricanju Prekršajnopravne sankcije, odnosno zaštitne mjere „zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji“ počinitelju, nije garant sigurnosti žrtve, iz razloga što je izrečena na udaljenost od samo 5 metara, što ne može zadovoljiti standarde specijalne prevencije od recidivizma prekršaja ili kaznenog djela nasilja u obitelji.

Ovaj primjer obiteljskog nasilja nam je ukazao na niz propusta tijela progona, odnosno policije koja se u prvom redu nije pridržavala protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, a kasnije nije vodila računa niti o primjeni načela *ne bis in idem*¹¹⁷. Nakon što su prikupljene informacije u razgovoru sa žrtvom obiteljskog nasilja, policijski službenici nisu izvijestili nadležno državno odvjetništvo da donese odluku o kvalifikaciji djela (moguće KD-o Nasilje u obitelji, čl. 179.a KZ-a), nakon čega bi imali mnogo jasniju sliku u kojem pravcu treba ići s daljnjim kriminalističkim istraživanjem. Kako je već načinjen propust i donijeta je odluka da se ide u Prekršajni postupak, policijski službenici su trebali razdvojiti postupak i u sadržaj optužnog prijedloga unijeti samo uvrede i psovke koje je počinitelj uputio žrtvi, dok je u vezi tjelesnih ozljeda za koje je odmah po izvršenom liječničkom pregledu žrtve dobivena liječnička dokumentacija sa jasnom kvalifikacijom ozljeda (lake tjelesne ozljede) trebala podnijeti kaznenu prijavu nadležnom državnom

¹¹⁶ Općinski sud u Virovitici-prekršajni odjel, Presuda broj: 2 Pp J-1/2020-13 od 13.2. 2020. godine.

¹¹⁷ Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u kaznenom postupku iste države za kazneno djelo za koje je već pravomoćno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom te države.

odvjetništvu zbog postojanja osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo opisano u čl. 117. st. 2. Kaznenog zakona.¹¹⁸

14.3.2. Primjer iz prakse nasilničkog ponašanja u obitelji prema osobi starije životne dobi

Okrivljenik je proglašen krivim od strane prekršajnog suda u Virovitici iz razloga što je „dana 6.7.2018. godine unatoč prekršajnom kažnjavanju od strane prekršajnog suda u Virovitici ponovio prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji na način da je zanemario potrebe osobe starije životne dobi, svoga oca, rođenog 1934. godine, koji nije bio sposoban živjeti sam i brinuti se o sebi. Isti je zaprimljen na odjel za nefrologiju i hemodijalizu, bez pratnje, u teškom stanju sa dijagnozama infekcije urinarnog traka, mikrocitne anemije, pri čemu je bio neokupan, neobrijan, sa dekubitisima IV. stupnja na trtici, lijevom i desnom kuku, obadvije pete, oba stopala, leđima, kojom prilikom nije verbalno komunicirao, već samo reagirao na bolne podražaje“. Okrivljenik je time vrijeđao dostojanstvo i nanio tjelesne i duševne patnje svome ocu, zbog čega mu je sud izrekao kaznu zatvora u trajanju od 20 dana.¹¹⁹

U ovom primjeru smatram da se ne bi trebalo previše baviti presudom Prekršajnog suda u Virovitici koji je počinitelja proglasio krivim i kaznio primjerenom kaznom zatvora za prekršaj koji mu se od strane ovlaštenog tužitelja optužnim prijedlogom stavio na teret. Međutim, postupanje policije i odluka nadležnog državnog odvjetništva prije podnošenja optužnog prijedloga zahtjeva analizu ili barem zajedničku diskusiju kako bi se jasnije usuglasili stavovi oko kvalifikacije ovakvih nedjela. Nakon što je policija saznala za navedeni događaj o svim prikupljenim informacijama je obavijestila nadležno državno odvjetništvo s intencijom da se podnese kaznena prijava za jedno ili više kaznenih djela pod koja bi

¹¹⁸ Tko drugoga tjelesno ozljedi ili mu naruši zdravlje iz mržnje, blisku osobu ili osobu posebno ranjivom zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, ili kao službena osoba u obavljanju službe ili odgovorna osoba u obavljanju javne ovlasti kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine.

¹¹⁹ Prekršajni sud u Virovitici, Presuda broj: 2 J-427/18. od 27.12. 2018. godine.

se mogao podvesti ovaj događaj. Nadležni državni odvjetnik donio je odluku da se ovdje ne radi o kaznenom djelu, već da predmet ide u prekršajni postupak.

Mišljenja sam da u ovom slučaju u obzir mogu doći sljedeća kaznena djela: Napuštanje nemoćne osobe iz čl. 124. KZ-a, Ostavljanje u teškom položaju bliske osobe iz čl. 171. KZ-a, Nasilje u obitelji iz čl. 179.a KZ-a ili Tjelesna ozljeda iz čl. 117. st. 2 KZ-a. Posljedice koje su nastale kod žrtve nasilja proizašle su zbog pasivnog ponašanja počinitelja, odnosno propuštanja ili nepoduzimanja radnje, pa se po mom dubokom uvjerenju ovdje radi o kaznenom djelu koje je počinjeno **nečinjenjem**¹²⁰. S obzirom da je u ovom predmetu postojala liječnička dokumentacija s jasnom kvalifikacijom tjelesnih ozljeda kod žrtve, ne vidim niti jedan ispričavajući razlog za nepokretanje kaznenog progona zbog počinjenja kaznenog djela opisanog u čl. 117. st. 2 KZ-a, ako se već ne radi o niti jednom drugom od preostalih gore navedenih kaznenih djela ili stjecaju kaznenih djela.

Kad govorimo o pojavnim oblicima nad starijima kao žrtvama nasilja u obitelji, postoji veliko slaganje da se mogu razlikovati: tjelesno zlostavljanje, psihičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje i materijalno zlostavljanje te zanemarivanje starih osoba. Najzastupljeniji pojavni oblik prekršaja nasilja u obitelji na štetu starih osoba je svakako zanemarivanje, što spada u javno-zdravstveni problem koji zahtjeva društvenu reakciju. Istraživanja nam ukazuju na veliku „tamnu brojku“ nasilja nad starima, odnosno da se tek 1 od 13 ili 14 slučajeva zlostavljanja prijavi. Pouzdanost tih istraživanja nije velika s obzirom da se starije osobe teško odlučuju iznositi vlastita iskustva o obiteljskom nasilju.¹²¹

¹²⁰ U čl. 20 st. 2 Kaznenog zakona stoji da tko propusti spriječiti nastupanje zakonom opisane posljedice kaznenog djela odgovarat će za nečinjenje ako je pravno obvezan spriječiti nastupanje takve posljedice i ako je propuštanje po djelovanju i značenju jednako počinjenju tog djela činjenjem.

¹²¹ Ajduković, M., Rusac, S., Ogresta, J., Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, Rev. Soc. Polit., god. 15. Br. 1, str. 4-5.

14.4. Prekršajnopravne sankcije koje propisuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Prekršajnopravne sankcije koje se mogu izreći počinitelju prekršaja, a koje se odnose na zaštitu od nasilja u obitelji su zaštitne mjere, novčana kazna i kazna zatvora, te druge prekršajnopravne sankcije propisane zakonom kojim se uređuju prekršaji.

Prekršajnopravne sankcije koje se pored izricanja zaštitnih mjera mogu izreći počinitelju prekršaja sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji regulirane su u članku 22. ZZNO-a u kojem će se počinitelj prekršaja kazniti novčanom kaznom u iznosu od 2000,00 kuna ili kaznom zatvora do 90 dana. Za ponavljača prekršaja (recidivista) propisana je novčana kazna u iznosu od najmanje 6000,00 kuna ili kazna zatvora od najmanje 30 dana. Za onoga tko počini prekršaj u nazočnosti djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana. Ponavljač (recidivist) prekršaja u nazočnosti djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od najmanje 8000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 60 dana. Ukoliko počinitelj počini prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji na štetu djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od najmanje 12.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 70 dana. Ponavljač (recidivist) prekršaja na štetu djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od najmanje 17.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 80 dana.¹²²

Što se tiče prekršajnopравnih sankcija koje propisuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, čak bi se usudio reći da su one dosta rigorozne za počinitelja, no smatram da to nije presudno za borbu protiv nasilja u obitelji. U praksi ćemo rijetko naći primjere izricanja kazni zatvora u trajanju duljem od 30 dana (bezuvjetno), a kao razlog tome možemo tražiti u vrsti nasilja, jer za teške oblike nasilja se u pravilu pokreće kazneni progon i vodi kazneni postupak, dok je za „izrečenu psovku“ iluzorno očekivati izricanje teške kazne.

¹²² Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN br. 70/17, 126/19.

Mišljenja sam da je izricanje zaštitnih mjera od strane sudova i redovita kontrola pridržavanja tih mjera presudna u borbi protiv nasilja u obitelji, a izricanje novčanih kazni i kazni zatvora ima ponekad suprotan efekt, u prvom redu zato što novčane kazne pogađaju cijelu obitelj, dok zatvorska kazna stvara dodatnu netrpeljivost i osvetoljubivost, pa samim time i veći rizik za recidivizam.

15. ZAKLJUČAK

Jasno je da nasilje u obitelji nikad nećemo iskorijeniti kao problem dok je civilizacije, no ono što nam kao društvo predstavlja problem to je pravna nesigurnost, iz razloga što je vrlo teško jasno definirati, odnosno ne postoji crta razgraničenja što je prekršaj, a što kazneno djelo.

U ovom radu prvenstveno mi je bio cilj prikazati Nasilje u obitelji s policijskog kuta promatranja, kao problematiku s kojom se policijski službenici svakodnevno susreću u svom radu. Pitanje koje se vrlo često stavlja pred policijske službenike i Državno odvjetništvo odnosi se na pravnu kvalifikaciju djela. Ta dvojba oko pravne kvalifikacije je razlog pravne nesigurnosti i uvelike ovisi o policiji i državnom odvjetništvu hoće li se netko voditi u Prekršajnoj ili Kaznenoj evidenciji.

Prve mjere zahvata na intervenciji koje se očituju u obavljanju obavijesnog razgovora sa žrtvom nasilja i presumptivnim svjedocima od strane policijskih službenika već jasno mogu odrediti u kojem smjeru će ići krim. istraživanje. Presentacija događaja Državnom odvjetniku zahtjeva iscrpnu obradu događaja kako bi se olakšala njegova odluka, naročito u dvojbenim slučajevima. Vrlo često u praksi imamo slučajeve primjene načela „*ne bis in idem*“, tako da se pokreće istovremeno i prekršajni i kazneni postupak. Tu se prvenstveno misli na kaznena djela Tjelesne ozljede i Prijetnju koja su popraćena grubim vrijeđanjem i omalovažavanjem žrtve. Stavovi koje zauzimaju Državni odvjetnici zbog različitog kvalificiranja istih ili sličnih događaja uvelike otežavaju rad policijskih službenika prilikom poduzimanja preventivnih mjera u cilju sprječavanja ponavljanja nasilja u obitelji.

Primjeri iz prakse koji su analizirani u ovom radu, dovode nas do zaključka da je vrlo važna suradnja tijela progona, odnosno policije i državnog odvjetništva. Također je iz istih primjera vidljivo da unatoč toj suradnji dolazi do ishitrenih odluka u kvalifikacijama djela, što rezultira pogreškama u procesuiranju počinitelja. Tako se nerijetko dogodi da počinitelj ne odgovara za sva kaznena djela koja je počinio, a radi se najčešće o prijetnjama i tjelesnim ozljedama na štetu bliskih osoba, koja se stavljaju u kontekst jednog kaznenog djela „Nasilje u obitelji“. Površne obrade

dogadajima obiteljskog nasilja uvijek rezultiraju propustima koji idu u korist počinitelja. To je najvidljivije u slučajevima žurnih postupaka pred prekršajnim sudovima kada policija protiv počinitelja podnosi optužni prijedlog čiji činjenični opis prekršaja sadrži elemente kaznenog djela. Pravomoćnom presudom prekršajnog suda, počinitelj je izbjegao kazneni progon i takve prijave policije s pravom možemo smatrati najvećim propustom u radu.

Svijest žrtava i javnosti vrlo je bitna u borbi s ovom vrstom problematike u društvu, iz razloga što se brзом intervencijom prvenstveno policijskih službenika mogu spriječiti one najteže posljedice, kao što su ugrožavanje života i zdravlja žrtve.

Što se tiče pozitivnih zakonskih propisa oni su vrlo dobri, čak bi se usudio reći odlični, naravno ukoliko se pravilno i dosljedno primjenjuju. Visina kazna uvelike utječe na ponašanje počinitelja, ali moram konstatirati da je sudska praksa „blaga“ prilikom određivanja kazne zatvora, no tu već postoje drugi problemi koji nisu bili predmet ovog rada (kao što su kapaciteti zatvorskog sustava).

Izricanje zaštitnih mjera i mjera opreza u prekršajnom postupku, jasan je putokaz da u borbi protiv nasilja u obitelji postoji prostor za napredak. Tu mislim prvenstveno na izricanje zaštitnih mjera koje sud određuje počinitelju kao što je zabrana približavanja žrtvi nasilja na udaljenost manju od 5 metara. U takvim slučajevima žrtva doslovno nema niti vremena za reakciju da pravovremeno obavijesti policiju ili druge nadležne službe kako bi se zaštitila, a represivni aparat pravovremeno reagirao u cilju zaštite potencijalne žrtve.

O nasilju u obitelji se počelo u zadnje vrijeme mnogo govoriti za što možemo najviše zahvaliti medijima koji redovito izvještavaju javnost o patnjama i traumama koje prolaze žrtve nasilja. Na području Virovitičko – podravske županije osnovana je udruga S.O.S. koja se zalaže za promociju i zaštitu ljudskih prava, ravnopravnost spolova, prevenciju nasilja i dr., a kao jedan od glavnih ciljeva joj je savjetovanje, osnaživanje i suradnja sa žrtvama nasilja u obitelji. Kroz suradnju s navedenom udrugom ne možemo isključiti dobre, zdrave i pozitivne namjere članova udruge, ali i u udrugama takve vrste postoji prostor za napredak, kao na primjer kroz uključivanje muškaraca da sudjeluju u podrškama i savjetovanju žrtvama nasilja.

Udruge često predlažu rješenja koja nisu u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, zbog čega stječu vlastiti dojam da policija ne pokazuje dovoljan interes u borbi s problematikom obiteljskog nasilja.

Nasilje u obitelji nije samo problem žena i djece, već i muškaraca koji izbjegavaju izaći „van“ s informacijama o nasilju koje oni proživljavaju unutar „četiri zida“.

Propisi su propisi, ali praksa je nešto sasvim drugo, a tu mislim u prvom redu na kvalitetu obrade događaja na mjestu događaja. Poduzimanje izvida kd-a, hitnih dokaznih radnji i drugih zakonskih alata koji stoje na raspolaganju policijskim službenicima moraju biti kvalitete dostojne autoriteta tijela državne uprave, što se može garantirati jedino kontinuiranim usavršavanjem policijskih službenika, državnih odvjetnika i sudaca kroz organizaciju seminara, okruglih stolova i internih predavanja od strane specijaliziranih službenika koji su obrazovani za rješavanje te vrste problematike.

16. LITERATURA

Knjige:

1. Bačić Franjo, Pavlović Šime, Komentar kaznenog zakona, Zagreb, 2004.
2. Cvitanović Leo, Derenčinović Davor, Turković Ksenija, Munivrana Vajda Maja, Dragičević Prtenjača Marta, Maršavelski Aleksandar, Vidlička Roksandić Sunčana, Kazneno pravo – posebni dio, Zagreb, 2018.
3. Derenčinović Davor, Getoš Anna-Maria, Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava, Zagreb, 2008.
4. Horvatić Željko, Derenčinović Davor, Cvitanović Leo, Kazneno pravo Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Zagreb, 2017.
5. Krapac Davor, Đurđević Zlata, Ivičević Karas Elizabeta, Bonačić Marin, Burić Zoran, Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima, Zagreb, 2013.
6. Krapac Davor i suradnici, Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, VII. neizmijenjeno izdanje, Zagreb, 2015.
7. Singer Mladen i suradnici, Kriminologija delikata nasilja – Nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje, Zagreb, 2005.

Članci:

8. Ajduković Marina, Rusac Silvia, Ogresta Jelena, Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, Rev. Soc. Polit., god. 15. br. 1, str. 3-22, Zagreb, 2008.
9. Ajduković Marina, Psihosocijalne intervencije s počiniteljima nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.11, broj 1/2004. str. 171-199.
10. Bošnjak Marko, Grgić Boulais Aida, Zločin iz mržnje u praksi Europskog suda za ljudska prava, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 319-334.
11. Dragičević Prtenjača Marta, Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajnog i kaznenopravnog regulative, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, broj 1/2017, str. 141-175.
12. Dundović Darko, Ubojstvo intimnih partnera i alkohol, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.15, broj 1/2008. str. 177-203.
13. Đurđević Zlata, Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008, str. 1122-1123.
14. Grozdanić Velinka, Škorić Marissabell, Vinja Ileana, Nasilje u obitelji u svjetlu promjena kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.17, broj 2/2010. str. 669-698.

15. Klasnić Ksenija, Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke, Zagreb, Vol. 20 (2011.), No. 3
16. Škorić Marissabell, Rittossa Dalida, Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.22, broj 2/2015. str. 483-521
17. Martinjak Davorka, Filipović Hrvoje, Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 621-653
18. Moslavac Bruno, Korištenje (prihvatanje) blagodati nesvjedočenja žrtve (prijavitelja) nasilničkog ponašanja u obitelji, Hrvatska pravna revija 2010. str. 86-98
19. Moslavac Bruno, Nasilničko ponašanje u obitelji na štetu žena, Hrvatska pravna revija 2008. str. 97-106
20. Moslavac Bruno, Upitnost kaznene dekriminalizacije nasilničkog ponašanja u obitelji, Hrvatska pravna revija 2013. str. 74-85
21. Radić Ivana, Radina Ana, Zaštita od nasilja u obitelji: Obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3/2014., str. 727-754.
22. Šapina Valentina, Zaštitne mjere propisane Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji čija provedba je u nadležnosti policije – razlozi neprihvatanja od strane prekršajnih sudova, Policija i sigurnost (Zagreb) br. 4/16, str. 340-369
23. Škorić Marissabell, Obiteljsko nasilje u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presudu protiv Republike hrvatske, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 25, broj 2/2018, str. 387-415.
24. Valković Jerko, Oblici i utjecaji televizijskog nasilja, Rijeka, 2010.

Propisi:

25. Ajduković Dean, Priručnik o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Zagreb, 2010.
26. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.
27. Konvencija o pravima djeteta (Internet)
28. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
29. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (Internet)
30. Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 6/07, 5/08.
31. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2017.
32. Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19.

33. Opća deklaracija o ljudskim pravima (Internet)
34. Pravilnik o načinu izvršenja mjere opreza, NN 92/09, 66/14.
35. Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva, NN 28/2019.
36. Prekršajni zakon, NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18.
37. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku
38. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja
39. SOP – postupanje policijskih službenika u slučaju nasilja u obitelji
40. Službeni list SFRJ broj 11/81, Narodne novine-Međunarodni ugovori broj 12/1993, 15/2003.
41. Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19.
42. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 116/03, 137/09, 14/10, 60/10, 70/17, 126/19.
43. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN 76/09, 92/14, 70/19
44. Zakon o socijalnoj skrbi, NN br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20.
45. Zakon o sudovima za mladež, NN br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.
46. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, NN br. 80/08, 27/11.
47. Zakon o zaštiti svjedoka, NN br. 163/03, 18/11, 73/17.
48. Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN br. 85/08, 112/12.
49. Zakon o ravnopravnosti spolova, NN br. 82/08, 69/17.
50. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN br. 92/14, 98/19.
51. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94.
52. Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

Izvori statističkih podataka:

53. Godišnja izvješća PU Virovitičko – podravske
54. MUP, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada

Ostali izvori:

55. Borić Rada, Kratak vodič kroz CEDAW – Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Zagreb, 2004.
56. <http://www.sosvt.hr/>

57. <https://ravnopravnost.gov.hr/pristup-informacijama/strateski-i-zakonodavni-okvir-2039/strateski-i-zakonodavni-okvir-za-ravnopravnost-spolova/medjunarodni-dokumenti-2062/3-ujedinjeni-narodi-2066/2066>
58. <https://www.refworld.org/docid/43f3133b0.html>
59. Kazneni predmet broj: 511-16-08-2/2-KU-10/18. od 8.2.2018. godine
60. Metodološka uputa o strateškoj procjeni (I.).
61. Optužni prijedlog broj: 511-16-08/05-5-47-1/2019 od 31.12.2019. godine.
62. Plan nadzora provođenja mjere opreza predmet broj: 511-16-08/05-5-59-1/2020.
63. Plan nadzora provođenja zaštitne mjere predmet broj: 511-16-08/05-5-47-1/2019.
64. Presuda Općinskog suda u Virovitici Posl. broj: 2 Kzd-8/2018-20.
65. Presuda VSRH, I KŽ 579/2017-8 od 8.2.2018.
66. Presuda Općinskog suda u Virovitici-prekršajni odjel, broj: 2 Pp J-1/2020-13 od 13.2.2020. godine.
67. Presuda Općinskog suda u Virovitici-prekršajni odjel, broj: 2 J-427/18. od 27.12. 2018. godine.
68. Presuda ESLJP, Br. 7510/04, ECHR
69. Presuda ESLJP, Br. 33401/02, ECHR
70. UN Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama